

OHJAAJA VOIMAANTUMISEN MAHDOLLISTAJANA

Voimaannuttava työote erityislasten ja -nuorten toiminnassa

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä, Artenomi (YAMK)

Hämeenlinna

Syksy 2021

Irene Apell

Tekijä	Irene Apell	2021
Työn nimi	Ohjaaja voimaantumisen mahdollistajana Voimaannuttava työote erityislasten ja -nuorten toiminnassa	
Ohjaaja	Merja Salminen	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö toteutettiin Setlementti Louhelan erityislasten ja -nuorten toiminnassa vuonna 2020–2021. Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, mitä vahvuustyöskentely on ja mitä voimaannuttava vuorovaikutuksellinen suhde ohjaajien ja lasten ja nuorten välillä tuottaa. Opinnäytetyön päätutkimuskysymys oli mitä voimaannuttava työote on ja millaisia vaikutuksia sillä on erityislasten ja -nuorten kasvuun ja kehitykseen.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jonka teoreettisena lähtökohtana oli positiivinen pedagogiikka, voimaantumisen ja ohjauksen teoria. Tutkimusaineisto muodostuu ohjaajille tehdystä kyselystä sekä toimintaan osallistuvien haastatteluista. Tutkimukseen osallistui kymmenen 7–15-vuotiaista erityislasta ja -nuorta sekä seitsemän ohjaajaa. Lasten ja nuorten haastattelut toteutettiin dialogina, merkityksellisiä valokuvia apuna käyttäen. Ohjaajien kysely sisälsi avoimia, voimaantumiseen liittyviä kysymyksiä. Aineistot käsiteltiin teemoittelemalla ja analysoimalla, jota seurasi tutkimustulosten yhdistäminen, toiminnan vaikutusten arviointi sekä johtopäätökset.

Johtopäätöksenä todetaan, että voimaannuttava työote on erityislasten ja -nuorten toimijuuden ja valinnan mahdollisuuden vahvistamista, vahvuustyöskentelyä, edistymisten huomiointia, motivaation ylläpitämistä, myönteisten kokemusten mahdollistamista sekä yhdessä tekemistä. Voimaannuttavan työotteen vaikutuksena on, että lasten ja nuorten minäpystyvyyden, itsearvostuksen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuvat.

Avainsanat Erityislasten ja -nuorten toiminta, positiivinen pedagogiikka, ohjaaminen, voimaannuttava työote

Sivut 66 sivua ja liitteet 27 sivua

Master programme of Culture and Arts

HÄMEENLINNA, Häme University of Applied Sciences

Author	Irene Apell	Year 2021
Subject	Counselor as an enabler of empowerment Empowering work approach in Activities of Children and Youth with Special Needs	
Supervisors	Merja Salminen	

ABSTRACT

This thesis was achieved in children`s and youth with special needs club Setlementti Louhela during the years 2020–2021. The aim of this thesis was to research what strengths working means and what empowering interactivity relations brings out. The main problem of this thesis was to research what the empowerment practice is and how it impacts to the children`s and youth`s comprehensive welfare.

This thesis was a qualitative research and theoretical premises were in positive pedagogy and theory of empowerment and counseling. Research materials consisted of a questionnaire survey for the counselors and an interviewing survey for the children and youth. The interview was a dialogue conversation which based on everyone`s own important photo`s. Ten children aged 7–15 and seven counselors took part for this research. The research materials were handled by using thematic and content analysis and then connecting both research results and making conclusions.

Based on the results, empowering work approach means confirmation of human agency, options to choose, strengths working, keeping motivation up, enablement of positive affection and supporting sociality. The empowerment work approach effects positively children`s and youth`s self-efficacy and -worth, inclusion and communality feelings.

Keywords Activities for children and youth with special needs, positive pedagogy, counseling, empowering work approach

Pages 66 pages and appendices 27 pages

SISÄLLYS

1	HYVINVOINTIKASVATUSTA	1
2	SETLEMENTTITYÖ	4
2.1	Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta	4
2.2	Eryistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret.....	5
2.3	Kasvun ja kehityksen tukemista	6
2.4	Tutkimuksen tarkoitus	8
3	VOIMAANTUMISEN MAHDOLLISTAVA KASVATUS JA OHJAUS	8
3.1	Ihmiskäsitys ohjaustyössä	9
3.2	Toimijuus.....	10
3.3	Yksilökohtainen voimaantuminen	10
3.4	Voimaantumisen tutkiminen	11
4	POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA	12
4.1	Kukoistaminen	13
4.2	Resilienssi	13
4.3	Perma -teoria	15
4.4	Vahvuudet.....	15
5	VOIMAANTUMISEN TEORIA	18
5.1	Sisäisen valinnan teoria.....	19
5.2	Glasserin kolme maailmaa	21
5.3	Havahtuminen.....	22
5.4	Positiiviset interventiot	23
5.5	Yhdessä voimaantuminen	25
6	OHJAUKSEN TEORIA	27
6.1	Toimijuuden vahvistaminen.....	28
6.2	Läsnäolo	28
6.3	Myönteinen tunnistaminen	30
7	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	31
7.1	Tutkimusprosessista.....	31
7.2	Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmät.....	32
7.3	Kysely ohjaajille	33
7.4	Lasten ja nuorten haastattelu	35

8	TUTKIMUKSEN TULOKSET JA TOIMINNAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTIA.....	38
8.1	Lasten ja nuorten haastattelun tulokset.....	38
8.2	Ohjaajien kyselyn tulokset	41
8.3	Tulosten yhteenvetoa	49
9	JOHTOPÄÄTÖKSET	51
9.1	Voimaannuttava työote	52
9.2	Voimaannuttavan työotteen vaikutukset erityislapsiin ja -nuoriin	53
10	POHDINTA.....	54
10.1	Tutkimuksen eettisyyden, luotettavuuden ja yleistettävyyden tarkastelu ...	54
10.2	Voimaantumisen mahdollisuus.....	57
10.3	Erityislusten ja -nuorten voimaantumista vahvistava työskentelymalli	59
10.4	Kohti kestävää ja voimaannuttavaa hyvinvointikasvatusta.....	62
	LÄHTEET.....	64

LIITTEET

LIITE 1: Ohjaajien kyselylomake

LIITE 2: Opinnäytetyötiedote

LIITE 3: Lasten ja nuorten valokuvien sekä haastatteluiden teemoittelu, tulkinta ja tulokset

LIITE 4: Matriisi ohjaajien aineiston ala-, ylä-, pää- ja yhdistävistä luokista

KUVAT

Kuva 1. VIA eli Values in Action- luokittelu.....16

Kuva 2. Martin. E Fordin ja William Glasserin motivaatioteorian yhdistelmä.....19

Kuva 3. Ihmisen kolme maailmaa.....21

Kuva 4. Positiivisen psykologian, kasvatuksen ja pedagogiikan yhteys positiivisiin ja voimaannuttaviin interventioihin.....23

Kuva 5. Voimaantumisen lähtökohdat ja edellytykset.....24

Kuva 6. Sisäisen valinnan ja opastavan vahvuuspedagogiikan orientaatiomalli.....25

Kuva 7. Lapsen ja nuoren voimaantumisen mahdollisuus.....57

Kuva 8. Lasten ja nuorten voimaantumista edistävä työskentelymalli.....59

1 HYVINVOINTIKASVATUSTA

Hyvinvointi ja terveellinen elämä ovat kaikissa elämänvaiheissa tärkeitä asioita. Jo lapsuuden ja nuoruuden aikana syntyy fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen perusta ihmisen myöhemmälle hyvinvoinnille ja terveydelle. Kaikkien lasten ja nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin tulee panostaa, sillä tasapainoinen ja hyvä lapsuus sekä nuoruus antavat tukevan kasvupohjan myöhemmälle elämälle. Kasvattamalla lapsista ja nuorista itsestään ja toisista huolehtivia ihmisiä voidaan ennaltaehkäistä monia ongelmia myöhemmin elämässä ja luoda perustaa kestäväälle yhteiskunnalle.

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen lapsen oikeuksien lain 31 artiklassa korostetaan, että jokaisella alle 18-vuotiaalla lapsella, terveyteen tai vammaisuuteen katsomatta on yhdenvertainen oikeus leikkiin, kaverisuhteisiin ja vapaa-ajanharrastuksiin sekä taide- ja kulttuurielämään (Lapsen oikeuksien laki, 31/1991). Koulujen lisäksi iltapäiväkerhot, paikallisyhteisöt ja -järjestöt ovat merkittävässä roolissa vahvistamassa lasten ja nuorten hyvinvointia lisääviä tekijöitä, kuten elämänhallintaan, osallisuuteen, sosiaalisiin suhteisiin, vaikuttamismahdollisuuksiin ja harrastuksiin liittyviä asioita.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen mukaan nuorten hyvinvoinnin eriarvoistuminen on vakava yhteiskunnallinen ongelma. Eriarvoistumiseen vaikuttavat monet eri taustatekijät, esimerkiksi lapsuuden ja nuoruuden kasvuympäristö sekä ihmissuhteet. Erilaiset suojaavat tekijät voivat turvata kasvua, vaikka perheen ja lapsen elämässä riskitekijöitä olisikin. Näistä tärkeimmät suojaavat tekijät ovat myönteiset ihmissuhteet sekä mahdollisuus onnistumisen kokemuksiin esimerkiksi koulussa tai harrastuksissa. Pärjäävyys syntyy koetusta hyväksynnästä, kannustavuudesta, keskusteleavasta ja kannustavasta ohjauksesta, johdonmukaisuudesta, kiinnostuneisuudesta sekä myönteisestä asenteesta. (THL, 2021)

Yhteiskunnassamme tarvitaan lasten ja nuorten hyvinvointia sekä mielenterveysongelmia ennaltaehkäiseviä palveluja ja toimintoja peruspalvelujen lisäksi. Lapsille ja nuorille suunnattujen palvelujen ja toimintojen suunnittelussa pitäisi ottaa enemmän huomioon, että lapset ja nuoret ovat aktiivisia toimijoita ja oman elämänsä subjekteja. Myös erityislasten ja -nuorten kuten vammaisten lasten ja nuorten ääntä pitäisi kuunnella, oli sitten kysymys

henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman, palvelusuunnitelman laatimisesta tai palvelujärjestelmien kehittämisestä. On löydettävä uusia näkökulmia ja kehitettävä toiminnanmuotoja, joissa erityislapsen ja -nuoren kohdataan yksilöllisesti, missä heidän tarpeitaan ja toiveita kuullaan ja heitä kannustetaan osallistumaan toimintoihin mukaan vertaistensa lasten ja nuorten tavoin.

Lastensuojelulaissa pykälässä 12 määritellään lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, jonka avulla ohjataan, johdetaan ja kehitetään lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä kunnissa. Hyvinvointisuunnitelma laaditaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suunnitelmassa ja sen valmistelussa tarkastellaan lasten ja nuorten palveluja kokonaisuutena. Eri toimialat laativat suunnitelman yhteistyönä. Suunnitelman voi laatia kuntakohtaisesti tai useampi kunta yhdessä. Suunnitelman sisältö on laaja-alainen ja koskee lapsen ja nuoren kasvuoloja, niiden epäkohtien ehkäisemistä, vanhemmuuden tukemista sekä lasten ja nuorten palveluja. (Lastensuojelulaki 12 §/ 2013)

Opinnäytetyötä tehdessä koronakriisin vaikutukset erityislapsen, -nuorten ja heidän perheidensä elämään oli jo selvästi nähtävissä. Valtioneuvoston Lapsistrategian koronatyöryhmän tekemän arvion mukaan koronakriisin kielteiset vaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti niihin lapsiin, nuoriin ja perheisiin, jotka ovat olleet jo ennestään heikommassa asemassa. Kriisiaika on lisännyt näiden perheiden tuen, ja palveluiden tarvetta sekä aiheuttanut selkeästi palveluvajetta. Poikkeustilanteissa muutenkin riskiryhmässä olevat perheet, lapset ja nuoret tarvitsevat erityishuomiota, jotta he eivät jäisi yksin huolien ja haasteiden kanssa.

Olen työskennellyt erityislapsen ja -nuorten kanssa yli kymmenen vuoden ajan. Matkan varrella olen nähnyt monia erilaisia tapoja tehdä ohjaajan työtä sekä kohdannut monia lapsia ja -nuoria, joilla jokaisella on ollut oma tarinansa ja taustansa. Itselleni merkityksellisiä ovat olleet ne kohtaamiset ja tarinat, joissa olen ohjaajana onnistunut toiminnallani vahvistamaan tai voimaannuttamaan jonkun lapsen, nuoren tai koko perheen elämää. Näissä kohtaamisissa arvokasta ja tärkeätä on ollut, miten lapset ja nuoret kohdataan ja nähdään se hyvä, mitä heissä on tai jopa parhaimmillaan saadaan heidät kukoistamaan.

Työskentelyssäni erityislasten ja -nuorten kanssa on alusta asti korostunut kasvatuksellinen kuntoutuksen ajatus, lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen, vuorovaikutuksen ja positiivisten kokemusten merkitys toimintakykyä ylläpitävinä asioina. Vahvuuksiin perustavalla toiminnalla ja ajattelulla sekä positiivisiin asioihin keskittymällä saadaan paljon hyvää aikaiseksi lasten ja nuorten elämässä. Ne sopivat hyvin erityislasten ja -nuorten kasvatuksen sekä ohjaustyöskentelyn teoreettiseksi, että myös käytännön työn pohjaksi. Menetelminä ne antavat ohjaajalle mahdollisuuden kohdata asioita lapsi-, nuori- ja ratkaisukeskeisesti.

Martin Seligmanin mukaan elämälle löytyy tarkoitus, kun käytämme päivittäin ominaisvahvuuksiamme keskeisimmillä elämänaalueillamme tiedon, hyvyyden ja kykyjen lisäämiseksi (Leskisenoja, 2017, s. 137). Merkityksellinen elämä kuuluu kaikille ja erityisesti tulee kiinnittää huomiota niiden lasten ja nuorten merkityksellisen elämän mahdollisuuteen, jotka ovat jo valmiiksi heikommassa asemassa yhteiskunnassamme. Nämä lapset ja nuoret tarvitsevat ympärilleen turvallisia ja luotettavia aikuisia, jotka ohjaavat, opastavat, toisinaan myös kannattelevat ja vievät heitä elämässä eteenpäin. Erityislapset ja -nuoret leimataan herkästikin haastaviksi, hankaliksi tai osaamattomiksikin ja heidän puolestaan päätetään monistakin asioista. On siis tärkeää, että erityislasten ja nuorten mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa omaan elämään tuetaan kaikissa mahdollisissa tilanteissa.

Erityislasten ja -nuorten asioiden esiin nostaminen on merkityksellistä, koska heidän subjektiivinen kokemuksensa hyvinvoinnista sekä tähän liittyvää tutkimustieto on vähän. Opinnäytetyöllä haluan tuoda esille tietoa siitä, minkälainen työskentelyote edistää erityislasten ja -nuorten tyytyväisyyttä omaan elämään, hyvinvointia sekä kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Tällä tiedolla voidaan tulevaisuudessa vaikuttaa siihen, minkälaista toimintaa tai palveluja sisällöllisesti ja laadullisesti erityislapsille ja -nuorille järjestetään. Lisäksi opinnäytetyössä korostuu positiivisen pedagogiikan periaatteiden ja toimintamenetelmien merkityksellisyys erityislasten ja -nuorten kokonaisvaltaista hyvinvointia edistävästä näkökulmasta. Opinnäytetyöllä tuon esille omaa käytännön asiantuntijuutta sekä kokemustietoani erityislasten ja -nuorten kanssa tehtävästä työstä. Parhaimmillaan voimaannuttava työ voi olla koko yhteisöä voimaannuttavaa, kun työyhteisössä vallitsee me-henki sekä nähdään voimaisuuden, kehittymisen ja kasvun mahdollisuudet.

2 SETLEMENTTITYÖ

2.1 Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta

Tämän tutkimuksen yhteistyöpaikkana oli Setlementti Louhela. Setlementti Louhela on Järvenpäässä ja sen lähialueilla toimiva uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton järjestö, joka kuuluu kansainväliseen setlementtiliikkeeseen. Setlementtiliikkeessä sitoudutaan heikommassa asemassa olevien ihmisten aseman edistymiseen. Setlementtiliikkeen perustarkoituksena on kannustaa ihmistä löytämään omat voimavaransa ja käyttämään niitä yhteisöissä sekä tukea ihmisten hyvää elämää heidän kaikissa elämäntilanteissaan. (Setlementtiliitto, n.d)

Setlementtityötä ohjaa setlementtiarvot, joihin työntekijät ovat sitoutuneet. Setlementti arvoja ovat rohkeus ja luottamus, paikallisuus ja yhteisöllisyys, yhdenvertaisuus ja oikeudenmukaisuus. Rohkeus ja luottamus Setlementissä puolustetaan rohkeasti kaikkien ihmisten ihmisarvoa ja ihmisoikeuksia sekä luotetaan ihmisten ja yhteisöjen kykyyn luoda ratkaisuja ja toimia yhdessä yhteiseksi hyväksi. Setlementit ovat mukana ihmisten arjessa läpi elämän sen kaikissa vaiheissa. Setlementeissä kaikki ihmiset ovat samanarvoisia ja jokaisella on lähtökohdistaan ja elämäntilanteestaan riippumatta yhtäläiset mahdollisuudet toimia, vaikuttaa ja toteuttaa itseään. (Setlementtiliitto, n.d.)

Setlementti Louhelassa on ollut pidempään käytössä vahvuuspedagoginen ajattelu ja toiminta sekä osa henkilökunnasta on osallistunut voimaantumisvalmentajakoulutukseen. Setlementti Louhelan toimintaympäristöt, yhteisöt ja erilaiset ryhmät antavat hyvät olosuhteet toimintaan osallistujien voimaantumisprosessille, sosiaaliselle vahvistamiselle ja voimavarastavalle työlle. Setlementti Louhelan perusajatukseen kuuluu, että jokaisella on oikeus osallistua ja tulla nähdyksi, kuulluksi ja hyväksytyksi omana itsenään (Setlementti Louhela, n.d.)

2.2 Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret

Tutkimuksen kohderyhmänä on erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten toiminta, jota Setlementti Louhela on järjestänyt kunnalle ostopalveluna vuodesta 2000 lähtien. Tämä Louhelan pitkäaikainen työ erityislasten ja -nuorten kanssa päättyi kesällä 2021. Setlementti Louhela on tarjonnut 6–16-vuotiaille lievästi ja keskivaikeasti kehitysvammaisille lapsille ja nuorille aamu- ja iltapäivä- sekä kokopäivätoimintaa koulujen loma-aikoina.

Kaikki toimintaan osallistuvat lapset osallistuivat erityisopetukseen. Erityisoppilaiden luokittelussa ei ole yhteisesti sovittua kansainvälistä käytäntöä. Erityisopetuksen tarpeessa olevalla oppilaalla on yleensä erityisiä vaikeuksia ajattelussa, oppimisessa, keskittymisessä, käyttäytymisen kontrolloinnissa, puhekommunikaatiossa, kuulemisessa, näkemisessä, liikkumisessa tai fyysisen hyvinvoinnin ylläpitämisessä. (Moberg ym., 2015, s. 58)

Aamu- ja iltapäivätoiminta vahvistaa lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Silloinkin, kun kyse on tukea tarvitsevista lapsista, toiminnan järjestämisen ja toteuttamisen lähtökohtana ovat aamu- ja iltapäivätoiminnan yleiset tavoitteet ja sisällöt. Oppilaat, joille on tehty erityistä tukea koskeva päätös, ovat oikeutettuja aamu- ja iltapäivätoimintaan koko perusopetuksen ajan. Kunta tekee päätöksen toiminnan laajuudesta. Erityistä tukea saavien oppilaiden aamu- ja iltapäivätoiminta järjestetään muun aamu- ja iltapäivätoiminnan yhteydessä. Jos oppilaiden tarpeet sitä edellyttävät, voidaan toiminta järjestää myös omissa ryhmissä. Aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen mahdollisuuksien mukaan oman ikäkauden mukaisissa ryhmissä tukee erityistä tukea saavien oppilaiden kehitystä. (Opetushallitus, 2011, ss. 14–15)

Aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on lasten hyvinvoinnin, tunne-elämän, ja sosiaalisen kehityksen tukeminen. Ohjaajan myönteisellä suhtautumisella ja läsnäololla on tässä suuri merkitys. On tärkeää, että jokainen lapsi kokee olevansa arvostettu ja hyväksytty. Lapset tarvitsevat myös kaveripiirin hyväksyntää ja tunteen ryhmään kuulumisesta. Aamu- ja iltapäivätoiminnassa tavoitteena on osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen sekä lasten ja nuorten sosiaalinen vahvistaminen. Toiminta toteutetaan niin, että se lisää lasten onnistumisen kokemuksia ja osallisuutta. Toiminnassa on tärkeää, että lapset tulevat kuulluksi ja voivat osallistua sen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Huomiota

kiinnitetään erityistä tukea tarvitsevien ja eri kulttuuritaustaisten lasten osallistumisen edistämiseen. (Opetushallitus, 2011, ss. 9–10)

Opetushallituksen aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämistyöryhmän laatiman raportin (2018) mukaan toiminnan järjestämisessä on suuriakin eroja eri kuntien välillä esimerkiksi yhteistyöhön, resurssointiin tai toiminnan sisällön suhteen. Nykyiset perusteet eivät kuvaa riittävän selkeästi, miten tuen piirissä olevien lasten palvelut tulisi toteuttaa ja miten yhteistyö perusopetuksen kanssa järjestää.

Raportista käy ilmi, että ohjaajat eivät olleet riittävästi tietoisia aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteiden sisällöistä, laatukriteereistä sekä vastuukysymyksistä. Raportissa todetaan lapset ja huoltajat eivät myöskään ole juurikaan päässeet osallistumaan toiminnan suunnitteluun, vaikka ohjaajat ovat kokeneet osallisuuden tärkeäksi tavoitteeksi. Lasten vastausten perusteella aamu- ja iltapäivätoiminta on paikka, jossa heillä on tarpeeksi kavereita, jossa he luottavat pääsevänsä mukaan leikkeihin, tulevansa ryhmäläisten keskuudessa nähdyiksi ja hyväksytyiksi ja jossa heillä on mukava olla. Lapset myös pääsääntöisesti uskaltavat kertoa omista ajatuksistaan ja tunteistaan, luottavat siihen, että aikuiset huomaavat, mikäli heistä tuntuu pahalta ja huolehtivat siitä, ettei kukaan lapsista jää tahtomattaan yksin. (Opetushallitus, 2018, ss. 9, 11, 30)

2.3 Kasvun ja kehityksen tukemista

Olen vastannut tutkimuskohteen toiminnasta 12 vuoden, joten tässä kappaleessa kerron Setlementti Louhelan erityislasten ja -nuorten toiminnasta oman kokemustiedon perusteella.

Erityislasten ja -nuorten toiminta on toiminnallista ja kasvatuksellista kuntoutusta, joka vahvistaa lasten ja nuorten yksilöllistä kasvua ja kehitystä, osallisuutta, omatoimisuutta ja itsenäistymistä, lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia. Toimintaa ohjaa vahvuuksiin pohjautuva ajattelu ja toiminta eli lapset ja nuoret kohdataan yksilöllisesti omana itsenään sekä kannustetaan ja tuetaan heitä oppimaan ja kokeilemaan uusia asioita rohkeasti.

Jokaisella ohjaajalla on 2–4 omaohjattavaa lasta tai nuorta. Omaohjaaja tutustuu lapseen ja hänen huoltajiinsa ja luo alusta alkaen vuorovaikutuksellista, empaattista ja positiivista suhdetta, joka auttaa keskinäisen ymmärryksen ja luottamuksen syntymistä. Lapsi saattaa olla kerhossa jopa kymmenen vuotta, joten hoitosuhde voi olla pitkä. Omaohjaaja toimii vanhempien kasvatuskumppanina, osallistuu lasta koskeviin palavereihin ja tuo siellä esille lapsen omaa ääntä ja edistymisaskelia sekä tukee, auttaa ja ohjaa lasta arkisissa tilanteissa.

Omaohjaaja tekee huoltajien ja lapsen kanssa hoito- ja kasvatussuunnitelman, johon kirjataan lyhyen ja pitkäkätäimen tavoitteita ja miten niihin päästään. Lisäksi kirjataan, mitä lapsi/nuori on oppinut, missä taidoissa edistynyt sekä lapsen vahvuudet. Opittavia taitoja/tavoitteita voivat olla esimerkiksi kaveri-, liikkumis- tai keskustelutaidot. Kaikessa toiminnassa vahvistetaan yksilön vaikuttamismahdollisuuksia, kykyä tehdä itse asioita, valintoja, ratkaisuja ja päätöksiä kaikissa tilanteissa.

Toiminnassa tuetaan yksilöiden hyveiden ja vahvuuksien esillepääsyä ja kehittymistä tarjoamalla mahdollisuuksia, tarjoumia ja mielekästä toimintaa. Yhdessä asioiden tekeminen ja uuden oppiminen kuuluvat erityislasten ja -nuorten toimintaan. Osallisuutta ja itsenäistymiseen liittyviä taitoja harjoitellaan esimerkiksi ottamalla lapset ja nuoret mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin sekä kaikkeen kerhon toimintaan, kuten keittiö- ja siivoustöihin. Toiminnassa leikitään ja pelataan kavereiden kanssa, ulkoillaan, tehdään retkiä, käydään heppatallilla, musisoidaan, leivotaan, laitetaan ruokaa, opitaan kädentaitoja ja askartelua, tehdään läksyjä tai hengailaan vaan kavereiden kanssa. Mielekäs ja aktiivinen toiminta edistää ja ylläpitää lasten ja nuorten toimintakykyä.

Toiminnassa positiivinen vahvistaminen tarkoittaa sitä, että vältetään kielteisyyttä, negatiivisuutta ja vahvistetaan hyviä asioita, oppimista ja annetaan positiivista palautetta aina, kun se on mahdollista. Ohjaajat myös tuovat lasten luonteenvahvuuksia esille sanottaen niitä ääneen. Positiivisella vahvistamisella voidaan vaikuttaa haastavien tilanteiden ennaltaehkäisyyn ja uusien positiivista käyttäytymistä vahvistavien toimintamallien oppimiseen. Ohjaajat toimivat lapsille ja nuorille esimerkkeinä, jolloin tapahtuu positiivista mallioppimista.

2.4 Tutkimuksen tarkoitus

Opinnäytetyö on tutkimuksellinen opinnäytetyö, jonka tavoitteena on selvittää, mitä voimaannuttava vuorovaikutuksellinen suhde ohjaajien sekä lasten ja nuorten välillä tuottaa ja millainen toiminta palvelee lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi tutkin ja haen teoreettisia ja kokemuksellisia perusteluja sille, mitä voimaannuttava työote on, ja kuinka se sopii erityislasten ja -nuorten kanssa tehtävään työhön. Lopuksi pohdin, minkälaisia vaikutuksia toiminnalla on erityislasten ja -nuorten elämään ja nouseeko tutkimuksesta esille hyviä käytäntöjä tai toimintamalleja, joista olisi hyötyä kaikille alalla työskenteleville.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten toiminnassa on käytössä vahvuuspedagoginen toiminta, joten tämän lähtökohdan pohjalta tutkimuksen pääkysymyksiksi muotoutui, mitä voimaannuttava työote on ja minkälaisia vaikutuksia sillä on erityislapsiin ja -nuoriin.

Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda kehitysvammaisten lasten ja nuorten sekä heidän kanssaan työskentelevien ääntä esille. Siihen velvoittaa myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus, jonka mukaan lapsen näkemykset ja mielipiteet on selvitettävä häntä koskevassa asiassa ja myös otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Näkemysten kuuleminen koskee sekä yksittäistä lasta että lapsiryhmää, kuten esimerkiksi varhaiskasvatuksen lapsia, koululuokkaa, tietyn kunnan lapsia tai tietyn kunnan vammaisia lapsia. Opinnäytetyö tuo esille erityislasten ja -nuorten omia merkityksellisiä kokemuksia heille järjestetystä mielekkästä ja toimintakykyä ylläpitävästä vapaa-ajantoiminnasta.

3 VOIMAANTUMISEN MAHDOLLISTAVA KASVATUS JA OHJAUS

Tämän tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu tutkimuskohteessa jo käytössä olevista ohjausmenetelmistä ja teorian tiedosta eli positiivisesta psykologiasta ja positiiviseen pedagogiikkaan pohjautuvasta kasvatuksesta, voimaantumisen ja ohjauksen teoriasta. Nämä teorit linkittyvät vahvasti toisiinsa, niiden sisällössä on nähtävissä yhteneväisiä ajatuksia ja

tarttumapintoja. Näissä kaikissa teorioissa keskiössä on lapsi ja nuori, joka on oman elämänsä subjekti, kokija, tekijä ja tunteva yksilö.

Tutkimuksen kannalta keskeisimmät käsitteet, jotka avaavat seuraavissa alaluvuissa ovat toimijuus, yksilökohtainen voimaantuminen, Glasserin kolme maailmaa, havahtuminen, positiiviset interventiot, havahtuminen, kukoistaminen, resilienssi, perma-teoria, vahvuudet, sisäisen valinnan teoria, yhdessä voimaantuminen, toimijuuden vahvistaminen, läsnäolo, myönteinen tunnistaminen.

3.1 Ihmiskäsitys ohjaustyössä

Ohjauksen ja kasvatuksen perustana on aina ihmiskäsitys. Ihminen nähdään kokonaisvaltaisena ja ainutlaatuisena yksilönä, johon ympäristötekijät, kuten koti, perhe, päivähoito, koulu, sekä luonnon ja rakennettu-ympäristö vaikuttavat. Jokainen ihminen on arvokas ja ainutkertainen. Jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään ja ihmisarvoiseen työhön sekä tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin opiskella ja tehdä työtä. Ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys hyvään ja itsensä kehittämiseen. Ihminen on inhimillinen; hänellä on kyky ymmärtää ja kunnioittaa toista ihmistä ja hänen koskemattomuuttaan ja suvaita toisten ihmisten yksilöllisyyttä ja erilaisuutta. Ihmiskäsitys on pohjimmiltaan aina myös identiteettikysymys: kuka minä olen itselleni ja ympäristölleni? (Räsänen, 2020, ss. 28–29)

Kasvatusta ja opetusta suunnitellaan oppilaiden persoonallisuuden tuntemuksen ja heidän tarpeidensa pohjalta. Aina on myös syytä muistaa, että lapsi on usein herkin, avoimin silmin vastaan tuleva, aktiivinen ja virikkeitä etsivä. Meidän tehtävämme on antaa hänen maailmansa avartua, tunteiden ja ajatusten aktivoitua osaksi jokapäiväistä todellisuuttaan. Kasvatus on aina tarkoituksellista, sillä on päämäärä ja se kohdistuu ihmiseen. Tarkoituksellisuus tarkoittaa, että kasvattaja pyrkii vaikuttamaan tahallisesti. Tarkoituksellisuuteen sisältyy aina jokin syy, aihe, joka kasvatuksessa merkitsee jotakin arvoa, ihannetta tai päämäärää, johon pyritään. Se millainen kasvatuksen vaikutus on, riippuu viime kädessä siitä, miten käsite ihminen ymmärretään, mikä ihminen on tai ihmisen pitää olla. Ilman sitä ei voi kasvattaa. Ihmiskäsitys on siten avainkäsite jokaisessa kasvatustajajärjestelmässä. (Ahvenainen, 2001, ss. 11–12)

3.2 Toimijuus

Positiivisen pedagogiikan peruslähtökohtana onkin, että lapsi on aktiivinen toimija ja merkityksen rakentaja (Avola & Pentikäinen, 2019, s. 60). Termillä toimijuus on sukulaisuutta motivaation ja kiinnittymisen käsitteisiin – motivaatiohan kuvaa psykologiassa yksilön tahtoa johonkin toimintaan tai tekoon ja myös kykyä säilyttää tämä tahtominen ja olla siitä tietoinen. Kiinnittyminen kuvaa taas yksilön motivoitunutta suhdetta toimintaan tai yhteisöön, sekä niitä eri tapoja ja tekijöitä, joista tämä suhde muodostuu ja jotka sitä joko vahvistavat tai heikentävät (Vehviläinen, 2014, s. 21).

Toimijuus puolestaan viittaa yksilön tai ryhmän toimintaan, aloitteellisuuteen ja kykyyn ottaa toimijan ja tekijän paikka ja asema. Toimijuus tarkoittaa ohjauksessa konkreettisesti sitä, että ohjattava ensinnäkin kokee tai hahmottaa ohjauksen ydinprosessin oman elämänsä merkitykselliseksi osaksi, pyrkii tekemään, ja haluaa tehdä, siihen liittyviä keskeisiä omia valintoja ja päätöksiä sekä kantaa niistä vastuun.

3.3 Yksilökohtainen voimaantuminen

Voimaantumisessa on kysymys yksinkertaisista asioista: itsetuntemuksesta ja omasta elämälaadusta, perhe-elämästä, työstä ja urasta, ihmissuhteista, harrastuksista, omasta kunnosta, tulevaisuudesta, maineesta, rakkaudesta, erotiikasta, elämän- ja maailmankatsomuksesta. Yksilölähtöistä voimaantumista voidaan kutsua myös subjektiperusteiseksi. Subjektikähtöisen voimaantumisen tärkeimpänä tekijänä on pidettävä mielekkyyden kokemista. Seuraavaksi tärkein tekijä on ymmärrettävyys, sillä se luo perustan hallittavuuden tunteelle. Kaikkia osatekijöitä tarvitaan, jotta ihminen selviytyisi erityisesti stressi- ja kriisitilanteista mahdollisimman hyvin. (Räsänen, 2014, s. 100)

Voimaantunut ihminen on sellainen, jonka itsetunto vahvistaa vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa ja samalla itse vahvistuu tästä vuorovaikutuksesta. Energisen toiminnan seurauksena saavutettavaan tilaan liittyvät muun muassa käsitteet hyvinvointi, tyytyväisyys, myönteisyys, ilo, luovuus, optimaalinen kokemus, itsetietoisuus, itsetunto, itseluottamus, minäkäsitys, kompetenssi, sitoutuminen ja vastuu. (Räsänen, 2020, s. 21)

3.4 Voimaantumisen tutkiminen

Räsänen (2020) on kirjassaan maininnut, että voimaantumistutkimusta on löydettävissä muun muassa sosiaalityön ja auttamistyön kontekstissa (Fetterman ym., 1966), kasvatuksen ja kasvun kontekstissa (Rogers, 1961, Siitonen, 1991), erityispedagogiikan kontekstissa (Määttä, 2001), yhteiskuntatieteellisessä toimintatutkimuksessa (Bowes, 1996), naistutkimuksessa (Dominelli, 2002), työyhteisöjen kehittämisessä (Heikkilä-Laakso & Heikkilä, 1997) kansalaisaktiivisuuden tutkimuksessa (Hyyppä, 2002), kuntoutustutkimuksessa (Sinervo & Valokivi, 2001, Kaukonen, 2004), ammatillisessa voimaantumisen ja työvalmennuksessa (Räsänen, 2002), johtoryhmien konsultaatioissa (Räsänen ym., 2006), sairaanhoidon ja sosiaalialan organisaatioissa (Mattila, 2006) (Räsänen, 2020, s. 26).

Voimaantumiseen liittyviä opinnäytetöitä on tehty muun muassa Päivi Löfmanin (2020) Voimaannuttava nukketyöskentely menetelmän kokeilu Vanajan avovankilan perheosastolla. Taina Taarin (2010) opinnäytetyö Voimaantumista tukeva työote Sosiaaliohjaus -hankkeessa, jossa tutkittiin sosiaalityön asiakkaissa tapahtuvaa voimaantumista sekä ohjauksen ja tuen merkitystä voimaantumisprosessissa. Lisäksi Jonna Mutanen ja Katja Nissinen (2008) tekemä opinnäytetyö, jossa he tutkivat kirjallisuuskatsauksen avulla, mitä ADHD- lapsen vanhempien voimaannuttava ohjaus on.

Kehitysvammaisille lapsille ja nuorille tarjottavaa vapaa-ajantoimintaa tai muuta heille kohdennettuja palveluja on tutkittu varsin vähin. Esimerkkejä opinnäytetöistä on Elisa Huovilan (2009) Erityistä tanssia: kehitysvammaisen nuoren tanssiharrastus sekä Hanna Järvisen & Eve-liina Myntti- Kivisen (2012) opinnäytetyö City luontokerho: luontokerho kehitysvammaisille ja erityistä tukea tarvitseville. Tutkimuksissa usein keskitytään tutkimaan, minkälaista palvelua erityislapsille ja nuorille tarjotaan tai menetelmien soveltuvuutta, mutta toiminnan vaikuttavuudesta on tietoa varsin vähän.

Voimaannuttavien menetelmien esimerkiksi voimaannuttavan valokuvauksen, voimaannuttavan vuorovaikutuksen tai voimaannuttavan musiikin vaikutuksia ja käyttämistä sosiaalialalla on puolestaan tutkittu melko paljon. Voimavarakeskeisestä ja kuntouttavasta työotteesta löytyy tutkimuksia, mutta ei tutkimuksia, joissa olisi tutkittu voimaannuttavaa työtettä kehitysvammaisten lasten ja nuorten kanssa tehtävässä työssä.

4 POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA

Positiivisen pedagogiikan perusta on positiivisessa psykologiassa. Martin Seligmania pidetään yhtenä positiivisen psykologian johtohahmoista. Vuonna 1999 Seligman perusti positiivisen psykologian peräänkuuluttamalla uudenlaista kysymyksenasettelua ja näkökulmaa psykologian tutkimukseen. Seligman haastoi psykologit kysymään uusia tutkimuskysymyksiä: sellaisia, joiden pyrkimyksenä olisi tietoisesti löytää vastauksia siihen, mikä tekee ihmisen elämästä hyvää, onnellista ja merkityksellistä. (Avola & Pentikäinen, 2019, s. 25)

Positiivisen psykologian päällimmäisenä tavoitteena on ymmärtää niitä tekijöitä ja olosuhteita, jotka saavat ihmiset yksilöinä ja yhteisöinä kukoistamaan sekä luoda polkuja näiden asioiden vahvistamiseksi. (Leskisenoja, 2017, s. 33) Positiivisen psykologian keskeisenä voimanlähteenä on hyvän elämän tutkiminen. Martin Seligmanin mukaan positiivisen psykologian opettaminen, tutkiminen, harjoittaminen koululuokassa, lasten kasvattaminen ja posttraumaattisesta stressistä kuntouttaminen tekevät ihmisestä onnellisemman. (Uusitalo - Malmivaara & Vuorinen 2016, ss. 21–22)

Positiivisen psykologian tavoitteena on opastaa ihmisiä selkeyttämään oman ajattelunsa motiiveja, uskomuksia ja perusteita sekä jäsentämään vahvuksiensa perustalta omaa elämäänsä. Opastaa liittymään kanssa ihmisiin myönteisellä ja rakentavalla ja toimimaan tulevaisuuteen suuntautuvasti ja parhaita vahvuuksiaan ja taitojaan käyttäen. Se tutkii myönteisiä subjektiivisia kokemuksia, myönteisiä persoonallisuuden piirteitä ja kansalaishyveitä. Suurena päämääränä on opastaa ja vahvistaa elämään kaikkialla maailmassa arvostettujen hyvyksien ja arvojen mukaan. (Räsänen, 2020, s. 54)

Yksilöllisten kokemusten ymmärtäminen on positiivisen pedagogiikan lähtökohta. Positiivinen pedagogiikka keskittyy niihin voimavaroihin ja myönteisiin kokemuksiin, joita lapsella on sekä näiden voimavarojen hyödyntämiseen ja vahvistamiseen. Positiivisen pedagogiikan soveltaminen vaatii kasvattajalta jatkuvaa tietoista hereillä oloa hyvien asioiden, sanojen ja tekojen huomioimiseksi. (Avola & Pentikäinen 2019, ss. 32, 61)

4.1 Kukoistaminen

Leskisenojan (2017, s. 35) mukaan positiivisen psykologian päällimmäisenä tavoitteena on ymmärtää niitä tekijöitä ja olosuhteita, jotka saavat ihmiset yksilöinä ja yhteisöinä kukoistamaan sekä luoda polkuja näiden asioiden vahvistamiseksi. Kukoistamisella tarkoitetaan sellaista optimaalista tilaa, jossa emotionaalinen, sosiaalinen ja psykologinen hyvinvointimme ovat parhaalla mahdollisella tasolla.

Hyvinvointi ja positiivinen psykologia kulkevat käsikädessä. Hyvinvointi ja onnellisuus ovat länsimaisessa nykykulttuurissa merkittäviä arvoja. Kyky olla onnellinen ja tyytyväinen omaan elämäänsä on avainasemassa myönteisen elämänpolun ja henkisen terveyden kannalta. Onnellisuudella on huomattu olevan lukuisia positiivisia sivuvaikutuksia, joista on hyötyä yksilöille, yhteisöille ja yhteiskunnalle. (Leskisenoja, 2017, s. 35)

Keysin (2005) mukaan kukoistus on hyvinvointia ja siihen liittyy kolme eri osa-aluetta: 1. emotionaalinen hyvinvointi, 2. sosiaalinen ja 3. psykologinen, hyvinvointi. Emotionaalinen hyvinvointi tarkoittaa, että elämässäsi on myönteisiä tunteita. Negatiiviset ja myönteiset tunteet ovat sopivassa balanssissa, ja olet tyytyväinen elämääsi monella eri osa-alueella. Sinulla on tunnekuntoisuutta selvitä negatiivisista asioista elämässäsi. Sosiaalinen hyvinvointi tarkoittaa, että elämässäsi on myönteisiä ja merkityksellisiä ihmissuhteita. Sinulla on kokemus arvostuksesta ja ryhmään kuulumisesta. Hyväksyt erilaisia ihmisiä ja koet, että toiminnallasi on merkitystä ryhmälle. Psykologinen hyvinvointi tarkoittaa, että hyväksyt itsesi ja tunnet omat vahvuutesi. Uskallat mennä kohti haasteita ja toteuttaa omaa polkuasi. Elämälläsi on merkitystä, koet itsenäisyyttä ja voit elää arvojesi mukaista elämää. Jotta kukoistus toteutuisi, jokaisen näistä kolmesta hyvinvoinnin alueesta tulisi toteutua. (Malmivaara & Vuorinen, 2016, ss. 37–38)

4.2 Resilienssi

Positiivinen pedagogiikka on puolestaan ennaltaehkäisevää ja mahdollistavaa toimintaa, jonka turvin pyritään opettamaan monipuolisesti vahvan luonteen taitoja ja toipumiskykyä eli resilienssiä, elämän haasteiden varalle. (Räsänen, 2020, s. 54) Resilienssi (engl. resilience) tai

psykkinen joustavuus eli toipumiskykyisyys liittyy hyvinvointiin ja vahvuuksien oppimiseen. Esimerkiksi sinnikkyyttä, selviytymiskykyä tai pärjäävyyttä voi opettaa lapsille ja nuorille kokemusten ja harjoittelun myötä, arkisissa vuorovaikutustilanteissa. Myönteinen ilmapiiri ja myönteiset tunteet lisäävät myös resilienssiä.

Resilienssi tarkoittaa kognitiivisia prosesseja, tapoja ajatella itsestä, elämästä ja omasta selviämisestä vaikeiden aikojen kohdatessa. Positiivisen psykologian ja laaja-alaisten hyvinvointitaitojen opettaminen on erityisen tärkeää juuri siitä syystä, että lapset ja nuoret voisivat kehittää itselleen hyvän resilienssin. (Avola & Pentikäinen, 2019, s. 29)

Vahvuusnäkökulman mukaisesti jokaisella ihmisellä on tällaisia voimavaroja, jotka ovat valjastettavissa onnistuneen elämänpolun saavuttamiseksi. Tavoitteena on tunnistaa nämä voimavarat, nimetä ne ja hyödyntää niitä tavoitteellisesti. (Leskisenoja & Sandberg, 2019, s. 24)

Itseluottamus ja minäpystyvyys ovat resilienssin edellytys. Resilienteillä on sisäinen hallintakäsitys. He uskovat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa elämänsä tapahtumiin. Resilienttiin persoonallisuuteen kuuluu myös itsensä ymmärtäminen. Resilientit ymmärtävät oman motivaationsa, vahvuutensa ja heikkoutensa. Itseymmärrys luon resientille vankan identiteetin tunteen. He pitävät itseään johdonmukaisina persoonallisuuksina, joilla on tarkoitus ja päämäärä elämässään. (Pojjula, 2019, s. 142)

Ihmisen elämäkululle, aina vanhuuteen asti, on ominaista niin sanottu plastisuus. Se tarkoittaa mahdollisuutta muuttaa elämämme suuntaa, mikäli se ei enää tyydytä meitä. Onpa lähtötilanteemme mikä hyvänsä, voimme aina parantaa elämämme laatua ja saavuttaa menestystä ja hyvinvointia. (Leskisenoja & Sandberg, 2019, s. 44)

Arkisia osaamisen ja vaikutusmahdollisuuksien kokemuksia tarvitaan, jotta elämän isompien haasteiden kanssa selvitään. Tarvitaan kokemusta pystyvyydestä, selviävyydestä, kokemukseen pohjaavaa toiveikkuutta ja optimismia: voin onnistua! Ilman haasteita tämä kokemus ei synny. Sopivat, lievät vastoinkäymiset toimivat ikään kuin resilienssirokotuksena, ihmisessä herää selviytymisreaktio, ja seuraavan vastoinkäymisen tullen reaktiolle on olemassa jo pohjaa. Jokainen haaste vuorollaan rakentaa resilienssiä. (Lipponen, 2020, s. 37)

4.3 Perma -teoria

Positiivinen pedagogiikka konkretisoituu Seligmanin (2011) hyvinvointiteoriassa, PERMA-teoriassa. PERMA-teoria antaa kehyksen sille, miten positiivista kasvatusta voidaan toteuttaa kouluissa, päiväkodeissa tai kotona. Seligman pitää hyvinvointia moniulotteisena käsitteenä ja katsoo sen rakentuvan viidestä itsenäisestä elementistä: myönteisistä tunteista (positive emotions), sitoutumisesta (engagement), ihmissuhteista (relationships), merkityksellisyydestä (meaning) ja saavuttamisesta (accomplishment).

PERMA- teorian ensimmäinen elementti on myönteiset tunteet, joita ovat esimerkiksi ilo, tyytyväisyys, kiitollisuus, kiinnostus ja toiveikkuus. Myönteiset tunteet muodostuvat hyvinvointimme kulmakiven ja niillä on perustavanlaatuinen positiivinen vaikutus toimintakykyymme. Sitoutumisesta viittaa hyvinvointiin, jota koetaan toimintaan liittyvän syvän kiinnostuksen tai uppoutumisen hetkellä. Se on läheisesti yhteydessä flow'n käsitteeseen. Ihmissuhteissa sosiaalinen tuki, huolehditaksi, arvostetuksi ja rakastetuksi tuleminen on pidetty yhtenä olennaisimmasta hyvinvoinnin edellytyksistä kaikkina aikoina ja kaikissa kulttuureissa. Merkityksellisyyden kokemukset ovat paitsi ihmisen kukoistamisen tärkeä edellytys myös kehityksellinen voimavara. Saavuttamisesta viittaa voittamiseen, menestymiseen ja hyviin suoriin niiden itsensä takia. Seligmanin mukaan saavuttaminen on merkityksellinen ja itsenäinen hyvinvoinnin osatekijä. (Leskisenoja, 2017 ss. 48–55)

Näillä kaikilla on tunnusomaista kolme piirrettä. Ne tukevat hyvinvointia, monet tavoittelevat niitä niiden itsensä vuoksi eivätkä välineenä hankkia jotain muuta hyvinvoinnin komponenttia ja niitä voi mitata itsenäisesti, muista elementeistä riippumattomasti (Malmivaara & Vuorinen, 2016, s. 23).

4.4 Vahvuudet

Vahvuus on luonteenpiirre, psykologinen ominaisuus, jota voidaan havaita eri tilanteissa ja eri aikoina. Sana luonne tulee kreikankielisestä sanasta, joka tarkoittaa kaiverrusta. Luonne on siis ikään kuin kaiverrettu ihmiseen, kokemuksen kautta muodostunut pysyvä piirteiden kokonaisuus. Luonne on se erityisjärjestys, johon ihmisen energiat ovat asettuneet hänen

tavoitellessaan päämääriään. Vahvuuksiin kuuluu, että henkilö itse tietoisesti omistaa vahvuutensa, ne ovat osa ihmisen luonnetta; ne ovat ihmisen hahmo ja habitus. Vahvuudet osoittavat toiminnallista pystyvyyttä ja sitkeyttä, kun ja jos henkilö käyttää ja hyödyntää vahvuuksiaan jokapäiväisessä elämässä. (Räsänen, 2020, ss. 80–81) Seligman (2008, s. 24) toteaa vahvuuksien kolme perustetta ovat, että niitä arvostetaan lähes jokaisessa kulttuurissa, niitä arvostetaan niiden itsensä vuoksi, ei vain keinona jonkin muun saavuttamiseksi ja vahvuudet ovat muovautuvia

Luonteenvahvuuksien käyttö on yhteydessä hyvinvointiin. Luonteenkasvu alkaa lapsuuden kokemuksista ympäröivästä maailmasta, onnistumisesta ja haasteista, pystyvyydestä ja omasta toimijuudesta. Jokaisella lapsella on oikeus myönteiseen luonteenkasvuun, joka tapahtuu välittävässä ja turvallisessa vuorovaikutuksessa, myötätuntoisessa oppimisilmapiirissä. Lapsen luonne kehittyy yhteydessä toisiin ihmisiin, ja minus ja sosiaalinen pääoma rakentuvat vahvistavassa palautteessa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen, 2016, s. 31)

Peterson ja Seligman (2004) aloittivat vuonna 2000 projektin, jonka tavoitteena oli tuottaa kuvaus siitä, mitä hyvä luonne tarkoittaa ja miten sitä mitataan. Tämän Values in Action eli VIA- projektin tuloksena syntyi kuuden hyveen ja 24 vahvuuden luokitus (kuva 1), joka nojautuu erittäin laajaan kirjalliseen aineistoon sekä erilaisiin filosofisiin, uskonnollisiin, psykologisiin ja kulttuurisiin hyvyy- ja vahvuusnäkemyskäsityksiin. (Leskisenoja, 2017, s. 44)

Kuva 1. VIA eli Values in Action- luokittelun 6 hyvettä ja niitä ilmentävät 24 vahvuutta Petersonin ja Seligmanin mukaan. (Leskisenoja, 2017, s. 45)

Hyve	Luonteenvahvuus
Viisaus	Luovuus Uteliaisuus Kriittinen ajattelu Oppimisen ilo Näkemyksellisyys
Rohkeus	Urheus Sinnikkyys Rehellisyys Innokkuus
Inhimillisyys	Rakkaus Ystävällisyys Sosiaalinen älykkyys

Oikeudenmukaisuus	Yhteistyökyky Reiluus Johtajuus
Kohtuullisuus	Anteeksiantavaisuus Vaativattomuus Harkitsevaisuus Itsesäätely
Henkisyys	Kauneuden ja erinomaisuuden Kiitollisuus Toiveikkuus Huumorintaju Hengellisyys

Lotta Uusitalo- Malmivaara ja Kaisa Vuorinen (2016, ss. 77–79) ovat jaotellut luonteenvahvuudet kolmeen ryhmään: voimavahvuuksiin, ydinvahvuuksiin ja kasvuvahvuuksiin. Heidän mukaansa voimavahvuuksiin kuuluvat sinnikkyys, itsesäätely ja myötätunto. Ne ovat mahdollistajia eli vahvuuksia, joita voimme oppia, opettaa ja käyttää joka päivä. Sinnikkyys ja itsesäätely ovat henkilökohtaisen kasvun ja kehittymisen voimavahvuuksia. Myötätunto puolestaan ravitsee sosiaalisia suhteita ja auttaa meitä voimaan hyvin yhdessä toisten kanssa.

Ydinvahvuudet ovat oleellinen osa jokaisen persoonaa, yksilöllinen tapa ajatella ja toimia. Ydinvahvuuksien käyttäminen on yhteydessä vähentyneeseen masennukseen ja stressiin. Lisäksi ydinvahvuudet auttavat saavuttamaan tavoitteita ja lisäävät ihmisen perustarpeiden tyydyttämistä, kuten itsenäisyyttä, yhteenkuuluvuutta ja kokemusta omasta pätevyydestä.

Kasvuvahvuudet ovat vahvuuksia, jotka eivät ole aktiivisessa käytössämme. Kasvuvahvuuksien esille kutsumiseen tarvitsemme enemmän keskittymistä kuin ydinvahvuuksien. Kasvuvahvuudet ovat uusia mahdollisuuksiamme. Ne ovat usein vahvuuksia, joita ihailimme kanssaihmissä ja joiden avulla voimme löytää uusia ulottuvuuksia elämäämme.

5 VOIMAANTUMISEN TEORIA

Räsänen (2014, s. 97) mainitsee kirjassaan Voimaantuminen ja elämänpolitiikka, että voimaantumisen kentästä löytyy kolme voimaantumisen ulottuvuutta: yksilölähtöinen, yhteisölähtöinen ja yhteiskuntapolitiittinen linja. Tässä opinnäytetyössä korostuu yksilölähtöinen linja eli sisälähtöisyys, joka tarkastelee yksilötason voimaantumista. Taso voitaisiin kutsua voimavarakeskeisyydeksi ja on luonteeltaan individualistinen. Voimavarakeskeisyydellä tarkoitetaan itsensä ja olemistapansa kyseenalaistamista niin, että voisi olla vahvempi itselleen ja toisille. Kyse on muutoksesta itsensä itsemäärittelyssä ja osallistumisen kautta tapahtuvassa todellisuuden tulkinnassa.

Voimaantuminen -termiä käytetään nykyisin kuvaamaan prosessia, jossa ihmiset tulevat täysivaltaisiksi oman elämänsä suhteen. Voimaantumisella tarkoitetaan yksilön henkilökohtaista prosessia, jossa ihminen löytää sisäisiä voimavaroja ja vahvuuksia sekä oman persoonallisen voimantunteen kehittämistä ja kokemista, itse tietoisuuden ja omien mahdollisuuksien lisääntymistä sekä kykyä tunnistaa, arvioida ja käsitellä omia sisäisiä ja ulkoisia valtapaineita.

Voimaantunut ihminen oppii käyttämään näitä voimavaroja selviytyäkseen elämän pienistä tai isommista haasteista. Voimaantuessaan henkilö löytää omia voimavaroja ja vahvuuksia, oppii itsestään ja sisäinen voiman tunne vahvistuu. Sisäinen voimantunne rakentuu luovuudesta, rohkeudesta kokeilla uusia asioita.

Voimaantumisen polku kuvastaa hyvin sitä prosessia, mitä ihminen käy läpi voimaantuessaan. Jokaisen oma polku on erilainen, erityinen ja henkilökohtainen. Matkalla voi olla ylä- ja alamäkeä, seesteisen tasaista ja kivikkoistakin välillä, mutta merkityksellistä on jokaisen omat edistymiset, suunnitelmat, kokemukset, havainnot, oppimiset tuosta matkasta. Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi: voimaa ei voi antaa toiselle. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jota ei tuota tai aiheuta toinen ihminen. Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa. Hän on itse itseään määräävä ja ulkoisesta pakosta vapaa. Voimaantumisprosessissa toinen ihminen ei ole häntä voimaannuttanut, vaan hän on itse tullut voimaantuneeksi. (Räsänen, 2014, ss. 104–105)

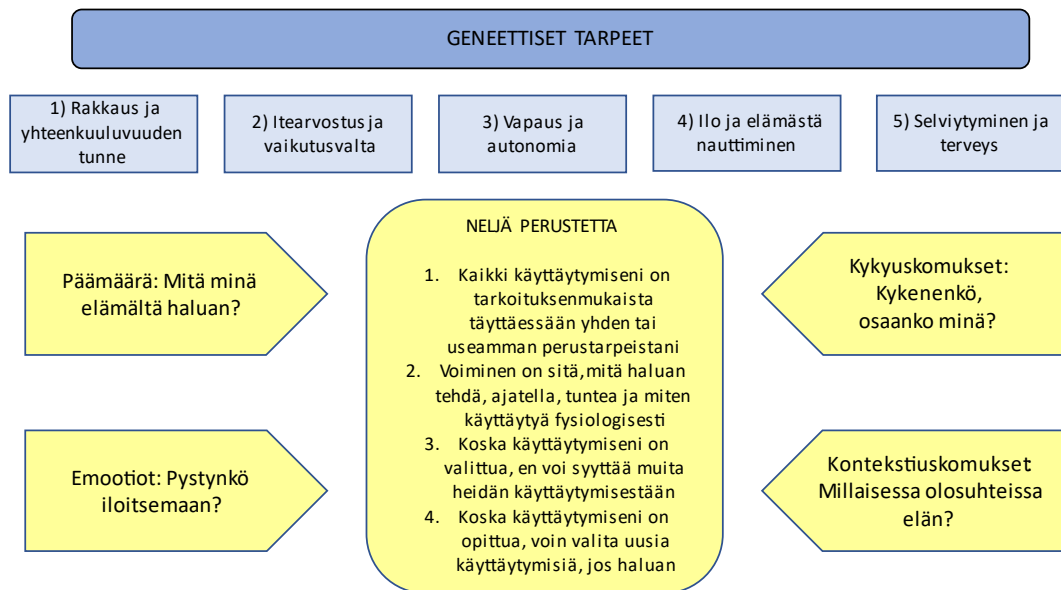
5.1 Sisäisen valinnan teoria

Martin E. Ford on amerikkalainen motivaatioteoreetikko, joka yhdistetään usein ihmisen voimaantumista (empowerment) koskevaan tutkimukseen. Hän edustaa alan uusinta näkemystä, joka perustuu kognitiiviseen psykologiaan, ja joka ottaa huomioon myös toimintaa virittävät tunteet.

Fordin mukaan motivaatio perustuu kolmesta osatekijästä. 1. Toiminnan tavoitteesta. Motivoitu toiminta vaatii tavoitteen, johon yksilö pyrkii. Tavoite antaa toiminnalle suunnan ja sisällön, esim. jonkin vahvuuden oppiminen. 2. Selviytymisodotuksista eli kykyuskomuksista. Yksilön on uskottava, että hän pystyy saavuttamaan päämäärän ja että ympäristö tarjoaa tähän hyvät mahdollisuudet; esim. kouluympäristön tuki vahvuuksien oppimiselle. 3. Tunnelatauksesta eli emotionaalisista tiloista. Tunteet antavat yksilölle voimaa ponnistella kohti tavoitetta, vaikuttavat tiedonkäsittelyyn ja antavat tietoa toiminnan etenemisestä. Tunteet syntyvät vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa eli kontekstiuskomuksista. Esimerkiksi onnistumisen ilo edistää vahvuuksien sisäistymistä. Sisäisen valinnan teoria opettaa, että me olemme aina motivoituneita siitä, mitä haluamme kulloisellakin hetkellä. Siinä korostetaan, että on tärkeää rakentaa ja ylläpitää positiivisia suhteita muiden kanssa yhteisen näkemyksen luomiseksi. (Räsänen, 2020, ss. 36, 204)

William Glasserin (2001) mukaan meitä pitää käynnissä viisi geneettistä tarvetta; rakkaus ja yhteenkuuluvuuden tunne, itsearvostus ja vaikutusvalta, vapaus ja autonomia, ilo ja elämästä nauttiminen sekä selviytyminen ja terveys luovat käyttäytymiselle tarkoituksen (Kuva 2). Sisäisen valinnan teorian mukaan ihmiset valitsevat käyttäytymisensä tehdäkseen yhden kahdesta asiasta: tyydyttääkseen tarpeensa tai kommunikoidakseen ympäröivän maailman kanssa. Koko elämänsä ajan ihmisen valintoja ohjaa halu kokea mielihyvää tyydyttämällä yhtä tai useampaa näistä tarpeista ja välttää tuskaa, joka seuraa niiden tyydyttämättömyydestä. Käyttäytymisemme perustuu tarpeiden tyydyttämiseen. Jos perustarve jää tyydyttämättä, se heijastuu kaikkeen. Voimme hyvin, kun osaamme kuunnella tarpeidemme vaatimuksia. (Räsänen, 2020, s. 37)

Kuva 2. Martin E. Fordin ja William Glasserin motivaatioteorian yhdistelmä (Räsänen, 2020, s. 38).

Sisäisen valinnan teoriaan tuo merkittävän lisän itävaltalainen psykologi Paul Watzlawick. Hänen mukaansa kommunikaatiolla on perusteellinen rooli elämässämme ja yhteiskunnassa. ”Ihminen ei voi olla kommunikoimatta”. Kommunikaatio on elämälle luontaista. Se, mitä Paul Watzlawick ja hänen kollegansa tarkoittivat oli, että kaikki käyttäytyminen on itsessään kommunikaation muotoa. Tämä pitää paikkansa sekä suoralla että epäsuoralla tasolla. Jopa hiljaisuus on tapa kommunikoida. Vuorovaikutuksen vaikutuksesta me olemme tulleet sellaisiksi kuin olemme. Vuorovaikutuksen välityksellä opimme sen, miten asennoidumme ja minkä tiedämme- taidamme- tunnemme ja tahdomme. (Räsänen, 2020, ss. 36–40)

Pyrkimys tarkoituksellisuuteen ja merkityksellisyyteen on ihmisen sisäisen motivoitumisen tärkein voima. Tärkeä ei ole toiminta, vaan tapa, jolla toimii. Merkityksellisyys elämään ja tekemiseen löytyy usein sitä kautta, mitä kautta sinä ihmisyydessäsi satut arvostamaan. Seligmanin mukaan mielekäs elämä liittyy ihmisen johonkin häntä itseään laajempaan- mitä laajempaan, sitä enemmän elämä saa merkitystä. Merkityksellisyyden kokemukset ovat paitsi ihmisen hyvän elämän tärkeä edellytys, myös tärkeä voimavara. Merkityksellisyydellä ja toivolla on erityinen yhteys vastoinkäymisistä toipumiseen. (Räsänen, 2020, s. 84)

Vaikuteitsehallinnalla on tärkeä merkitys sisäisen valinnan teoriassa. Kyse on siitä, miten yksilö omilla teoillaan ja valinnoillaan voi vaikuttaa geneettisten tarpeidensa tyydyttämiseen.

Vaikuteitsehallinta pohjautuu itseohjautuvuusteoriaan, joka on suomennettuna myös termeillä itsemääräämisteoria ja itsemääräytymisteoria. Se on Richard M. Ryanin ja Edward L. Decin luoma teoria ihmisen motivaatiosta, hyvinvoinnista ja psykologisista tarpeista. Teorian ytimessä on ajatus ihmisestä aktiivisena toimijana, joka pyrkii toteuttamaan itseään ja itse valitsemaan päämääriä.

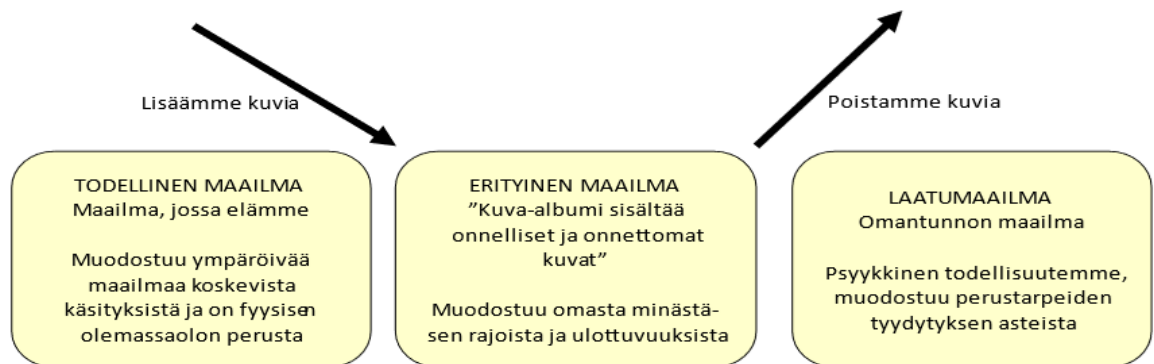
Itseohjautuvuusteorian tunnustamat kolme perustarvetta ovat omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteisöllisyys. Omaehtoisuudessa on kysymys autonomiasta, kokemuksesta, että on vapaa valitsemaan ja päättämään itse tekemisistään ja että yksilö nauttii tekemisestä itsestään tai että hän kokee arvostavansa niitä päämääriä, joita tekeminen edistää. Kyvykkyys tarkoittaa taitoja, joiden avulla yksilö oppii uusia asioita ja tietää selviytyvänsä tehtävistään. Kyse on uskoksista omiin voimavaroihin ja kykyihin. On helppo nähdä, että ihmiset nauttivat enemmän sellaisesta tekemisestä, jossa pärjäävät kuin sellaisesta, jonka tekemiseen liittyy vaikeuksia.

Yhteisöllisyys kumpuaa ihmisen perustavasta tarpeesta olla yhteydessä toisiin ihmisiin. Olemme luonnoltamme laumaeläimiä ja haluamme tulla kohdatuksi asioilla ja syvällisellä tavalla. (Baumeister & Leary, 1995) Siksi hyvinvointimme on vahvasti kytköksissä ympärillämme oleviin ihmisiin: kun koemme, että meistä välitetään ja voimme olla syvällisessä yhteydessä läheisimpiimme, voimme hyvin (Räsänen, 2020, ss. 88–90).

5.2 Glasserin kolme maailmaa

William Glasserin ajatusten mukaan olemassaolomme maailmat rakentuvat kolmesta maailmasta (Kuva 3): 1) todellisesta reaali maailmasta, 2) omasta yksityisestä erityisestä maailmasta, jossa elämme omassa ”halujemma kuplassamme” sekä 3) laatumaailmasta. Glasserin (1998) mukaan ihmiset käyttäytyvät eri tavalla sen takia, koska heistä jokaisella on erilainen erityinen maailma. Hän vertaa erityistä maailmaa valokuva-albumiin, johon jokainen ihminen kokoaa tärkeimmät ”kuvat” elämästään. Yksityiskohtaisemmin sanottuna ihmisen käyttäytymistä ja motivaatiota ohjaavat sisäisen valinnan teorian näkökulmasta erityinen maailma ja mielen valokuva-albumissa olevat kuvat.

Kuva 3. Ihmisen kolme maailmaa Räsänen (2020) kuvioita mukailen. (ss. 12, 121)

Todellinen maailma on fyysisen olemassaolomme perusta. Todellinen maailma on se, jossa elämme. Todellisesta maailmasta tekemiemme kuvitelmiemme kautta olemme yhteydessä erityiseen maailmaamme. Erityinen maailma on toivomiemme asioiden albumi, jonne lisäämme ne kuvat, joiden uskomme parhaiten täyttävän tarpeitamme. Albumi sisältää mielikuvia ihmisistä, paikoista asioista, kokemuksista, uskomuksista ja asenteista, joiden uskomme vastaavan tarpeisiimme. Halumme ja erityinen maailma motivoivat kokonaisikäytymistämme suorasti eli olemme sisäisesti motivoituneita. Me käytäydymme sen perusteella, mitä pidämme – joko oikein tai väärin- todellisena. Laatumaailman kuvista näemme miellyttävän elämän, jossa mielihyvä ja positiiviset tunteet korostuvat. (Räsänen, 2020, ss. 119–121)

5.3 Havahtuminen

Havahtumisen käsite on muodostunut keskeiseksi käsitteeksi kaikissa voimaantumishankkeissa. Havahtuminen voi olla yhteisöllistä, mutta myös yksilön pysähtymistä miettimään omaa elämäänsä. Havahtuneisuus on kaikissa elämän tilanteissa suunnaton apuneuvo. Se on sisäisen valinnan perusta. Havahtuminen on itsen näkemistä ja ymmärtämistä kokonaisuuden osana ja kokonaisuutena. Havahtuminen on oivalluskykyä, jota tapahtuu usein nyt-hetkessä. Havahtuminen on hetki hetkeltä uusiutuva oivalluksen tila. Sisäisiin valintoihin liittyvää havahtumista seuraa tietoisuuden syveneminen, oivallus; se tuo lisävaloa tilanteeseen, jonka on

nähty vain tietyllä tavalla; näkökulman tuoreutuminen tai muutos, toivorikkaus, herkkyyys, uteliaisuus, intuitio, ihmettely ja tunnetietoisuus. (Räsänen, 2020, ss. 290–292)

Vahvuusajattelussa painopiste ei ole kognitiivisissa ominaisuuksissa, vaan niissä piirteissä, jotka saavat ihmisen toimimaan ja mahdollistavat mm. kognitiivisen tiedon hyväksikäytön. Hyveisiin liittyvät vahvuudelliset ihanteet auttavat päämäärien saavuttamisessa kaikissa kulttuureissa. Hyve tarkoittaa voimaa, elämän sisäistä laatua. Hyve on luonteenpiirteeksi sisäistynyt kyky ja taito, joka mahdollistaa tehdä, minkä tahansa asian mahdollisimman hyvin.

Hyveet ovat luonteenme sisältö, osa omaa mieltämme ja sielunelämäämme. Ne voimistuvat kun, käytämme niitä. Vahvuuksien kehitystä tukevat erityisesti roolimallit ja esikuvat, jotka toteuttavat arvostettuja vahvuuksia vakuuttavasti. Vahvuuksien osoittamisessa tahdolla on erityinen merkitys, koska hyve riippuu tahdosta ja valinnasta, kun taas elämän varjopuolet juontuvat enemmänkin ulkoisista olosuhteista.

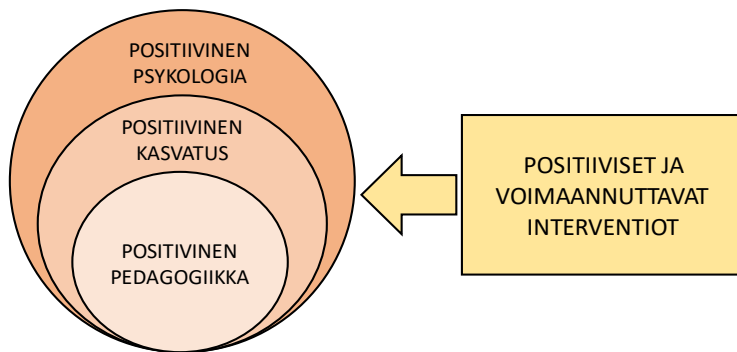
Vahvuuksien kehittäminen ja harjoittaminen arkielämässä on hyvin pitkälti valintojen tekemistä. Tietyssä tilanteessa jotkut kontekstuaaliset tekijät edistävät ja toiset heikentävät ihmisen vahvuuksien ilmenemistä. Sitä, että tutkitaan myönteisiä tiloja, kuten iloa, toivoa, rakkautta- ja sitä, mikä on myönteistä, menestyksellistä ja sopeutuvaa inhimillisessä kokemuksesta -ei tule ymmärtää kehotukseksi inhimillisten kokemusten kielteisten puolien huomiotta jättämiseen. (Räsänen, 2020, ss. 265–269)

5.4 Positiiviset interventiot

Positiivinen kasvatus on positiivisen psykologian ideologisfilosofinen alahaara, jota viedään käytäntöön positiivisena interventiona, käyttämällä positiivista pedagogiikkaa. Edellä mainitut komponentit pyrkivät yhdessä ja erikseen, tukemaan positiivisia psykologisia muutoksia yksilöissä ja yhteisöissä. Positiivisella interventiolla (Kuva 4) tarkoitetaan yksinkertaisia, itse ohjattavia kognitiivisia strategioita tai käyttäytymisen säätelyä, joiden avulla mallinnetaan luontaisesti onnellisten ihmisten ajatusmalleja ja käyttäytymistä (Räsänen, 2020, s. 54). Interventiot ovat voimaantumisen kannalta tehokkaita silloin, kun ne puuttuvat ihmisen resursoimiseen ja resursoimista koskeviin kysymyksiin. Interventiot ovat tehokkainta silloin, kun ne auttavat ihmisiä osallistumaan päätöksentekoprosesseihin ja vaikuttamaan olosuhteita

koskeviin valintoihin, optimointeihin ja kompensointeihin. (Räsänen, 2014, s. 32) Lasten ja nuorten kohdalla erilaiset yhdessä tekemiset, luovat ja toiminnalliset menetelmät ja prosessit toimivat hyvinä voimaannuttavina ja positiivisina interventioina. Näiden toimintojen avulla mahdollistuu lasten ja nuorten omien vahvuuksien esille tuleminen sekä eri luonnetaitojen opettaminen luottamuksellisessa ja vuorovaikutuksellisessa ilmapiirissa.

Kuva 4. Positiivisen psykologian, kasvatuksen ja pedagogiikan yhteys positiivisiin ja voimaannuttaviin interventioihin. (Räsänen, 2020, s. 54)

Voimaantumisajattelun tarkoituksena on muuttaa sekä ihmisen omaa sisäistä että ympäristöllistä hallintaa, jonka vallassa ihminen elää. Haasteena on voimaantumisen mahdollista toimintaympäristö, luottamusympäristö, jossa ihminen voi kokea toimintavapautta, tuntea itsensä hyväksytyksi ja työnsä merkitykselliseksi. Voimaantumisen ominaisuudet ilmenevät eri ihmisissä eri ominaisuuksina, käyttäytymisenä, taitoina ja uskomuksina, ja voimaantumisominaisuudet voivat vaihdella myös voimakkuusasteeltaan, ympäristön ja ajankohdan mukaan. Voimaannuttavalla työllä tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla ohjataan ihmisiä löytämään omat vahvuutensa, käyttämään vapauttaan, kokemustaan ja kekseliäisyyttään oman ja toisten toimintakyvyn ja yhteisen toiminnan tulosten kehittämiseksi ja parantamiseksi. (Räsänen, 2014, s. 93)

Voimaantumisen näkökulmasta merkityksellistä on, miten lasten ja nuorten sisäisen valinnan teoriaa mahdollisuutta tuetaan. Räsänen (2020, ss. 168–169) mainitsee seitsemän välittävää tapaa, jotka vahvistavat vuorovaikutussuhdetta. 1. Tukeminen, 2. rohkaiseminen, 3. kuunteleminen, 4. hyväksyminen, 5. luottaminen, 6. kunnioittaminen ja 7. neuvotteleminen. Sisäisen

valinnan opastavassa pedagogiikassa (Kuva 5) opettaja on velvollinen muokkaamaan paitsi opimisen määritelmää, myös työkaluja, joita käytetään sen käsittelyyn. Opetuksen päämääränä on helpottaa lasten oman itsensä löytämistä ja edistää henkilökohtaista kehitystä onnellisuuden saavuttamiseksi. Tämä voidaan saavuttaa ainoastaan vahvistamalla yksilön vastuuntuntoa ja rakkautta itseään kohtaan.

Kuva 5. Sisäisen valinnan ja opastavan vahvuuspedagogiikan orientaatiomalli. (Räsänen, 2020, s. 140)

TODELLINEN MAAILMA		ERITYINEN MAAILMA		LAATUMAAILMA	
Sisäisen valinnan pedagogiset kysymykset	Sisäisen valinnan pedagogiset kolme pointtia	Välittäminen ja arvostus	Voimaantuminen ja kasvu	Yhteisön rakentaminen	
Halu- mitä sinä haluat?	Oppilaan erityinen maailma (tarpeet, oamtvahvuudet, kokemukset, visiot, tavoitteet, motivaatio)	Kannusta oppilaita aktiivisesti osallistumaan meneillään olevaan "luomistyöhön"	Opasta oppilaita arvioimaan heidän omia valintojaan, tavoitteitaan ja motivejaan tavoitteeseen pääsyn näkökulmasta	Opasta oppilaita kohti yhteistä ymmärrystä	
Teko- mitä sinun pitää tehdä, jotta saat sen mitä haluat?	Havainnoinnin hallinta (Todellisen maailman viestit; arvosuodattimen voima nähdä, kuulla, toimia; ymmärtää, tiedostaa)	Rakenna oppilaiden kanssa yhteistä näkemystä onnellisuusvalinnoista ja onnituvasta toiminnasta	Kehitä yhdessä oppilaiden kanssa arviointia, jolla voidaan mitata tuloksia ja vaikuttavuutta	Kehitä oppilaiden innovointikykyä opastamalla tunnistamaan ongelmat, oppimaan tiimityötä sekä ottamaan riskejä	
Arviointi- onko siitä sinulle hyötyä? Mikä tekee siitä hyödyllisen?	Kokonaiskäyttäytymisen (ajattelu, toiminta, tunne, fysiologia, kyky, vahvuudet, taidot, kapasiteetti, energia)	Opasta oppilaita ylläpitämään kokonaiskäyttäytymistä, joka johtaa yhteistyöhön, oppimiseen ja kehittymiseen	Opasta oppilaita kehittämään heidän vahvuuksiaan ja ydinosamisen alueitaan, jotta tarvitaan elämän päämääriin pyrkimisessä ja oman elämänvision toteuttamisessa	Priorisoi oppilaiden keskinäisenä kuuluvuuden tarve oman kouluyhteisön laaduntaiseen ja yhteistyöosaamiseen	
Suunnitelu- mik äön suunnitelmiasi saadaksesi haluamiasi aikaan?					

5.5 Yhdessä voimaantuminen

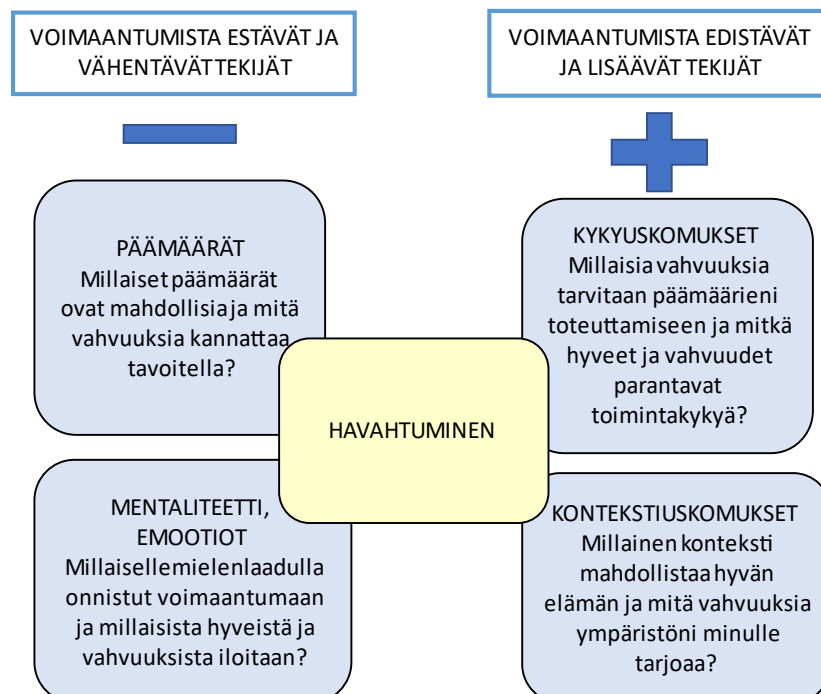
Voimaantuminen on myös sosiaalinen prosessi, joka mahdollistaa itselleen asettamien päämäärien saavuttamisen yhdessä toisten kanssa. Yksilön voimaantuminen lisää koko yhteisön voimaantumista. Ryhmässä voi saada tukea, kannustusta ja rohkaisua omien päätösten tekemiseen. Vuorovaikutus, yhteisöllisyys, toiminnallisuus ja osallisuus toimivat voimaannuttavina elementteinä. Ryhmä, jolla on paljon myönteisiä tunteita arjessaan, kestää kohtaamansa vaikeudet paremmin kuin ryhmä, jonka tunneilmastoon neutraali tai kielteinen. (Lipponen, 2020, s. 88).

Ahlstrand (2017, s. 64) toteaa, että ryhmässä osallistuja onnistuu paremmin ja saa käyttöönsä sellaisia vahvuuksia, jotka eivät välttämättä näy hänen toimiessaan yksin. Jos ohjaaja malttaa

suhtautua ryhmäänsä ennakkoluulottomasti ja uteliain mielin sekä antaa sille riittävästi vastuuta toiminnan toteuttamisesta, saadaan osallistujien vahvuudet ja ryhmän voimavarat paremmin esille. Vahvuuksiin tai voimavaroihin pohjautuva ohjaaminen ei tarkoita kuitenkaan sitä, etteikö epäonnistumisista saa puhua tai että ongelmia pyritään välttelemään. Epäonnistumisiin on toisin sanoen harjoiteltava asennoitumaan voimavarakeskeisesti.

Voimaantuminen vaikuttaa katalyytin tavoin (Kuva 6) sitoutumisprosessiin siten, että vahva voimaantuminen johtaa vahvaan sitoutumiseen ja heikko voimaantuminen heikkoon sitoutumiseen. Lisäksi voimaantuminen on yhteydessä ihmisen hyvinvointiin. Hyvinvointia ajatellaan sekä yksilön että ryhmän kokonaisvaltaisena hyvinvointina. Voimaantumisen osaprosesseista erityisesti vapaus, itsemäärääminen, toivottuihin tulevaisuuden tiloihin pyrkiminen, turvallisuus, hyväksyntä, toimintavapaus, itseluottamus, positiiviset tunnekokemukset ja toiveikkuus ovat merkityksellisiä hyvinvoinnin kokemuksia. (Räsänen, 2020, ss. 315–317)

Kuva 6. Voimaantumisen lähtökohdat ja edellytykset mukailien Räsänen (2020, s. 316) kuviota.

6 OHJAUKSEN TEORIA

Varsinaisen ohjausteorian tehtävänä on kuvata monitasoisesti ohjaussuhdetta, mitä tapahtuu aidossa, kohtaavassa vuorovaikutuksessa ohjaajan ja ohjattavan välillä. Sen päämääränä on edistää ohjattavan kasvuehtojen ymmärtämistä, ohjaajan ymmärrystä ohjattavan subjektiivisesta kokemuksesta ja kokemuksen tutkiminen ja tulkinta; sen ymmärtämistä, mitä ohjausprosessin aikana tapahtuu ja eläytymistä siihen, myös ohjaajan oman persoonan käyttöä, osaamisen ylläpitämistä ja niin edelleen. Yhden teorian nojalla tätä kaikkea tuskin pystytään kokonaisvaltaisesti tarkastelemaan. (Ojanen, 2000, s. 20)

Edistyksellisen kasvatuksen ja ohjauksen pääajatus on inhimillinen kokemus ja kyky oppia käyttämään sitä hyväksi oppimisessa. Konstruktivistinen oppimisteoria on vallitseva teoria kasvatuksessa. Jo sillä perusteella sitä voi pitää yhtenä etuoikeutettuna ohjausteorianä. Psykoanalyttinen teoria antaa välineitä ymmärtää tiedostamattomia motiiveja, jotka ovat aina läsnä vuorovaikutuksessa. Psykoanalyttinen teoria käsittelee sitä, mitä tapahtuu mielen sisällä tai miten ihminen antaa merkityksiä kokemuksilleen. (Ojanen, 2000, ss. 21–23)

Erytislasten ja -nuorten toiminnassa ohjaaminen on vahvasti läsnä joka päivä ja joka tilanteessa. Ohjaajan tehtävänä on vahvistaa lapsen ja nuoren arvostuksen tunteen kokemusta, kannustaa, rohkaista ja tukea heitä toimijuuden toteutumisessa sekä itsenäisten päätösten tekemisessä.

Vehviläisen (2004, s. 14) mukaan ohjaus on yhteistoimintaa, jossa tuetaan ja edistetään ohjattavan oppimis-, kasvu-, työ-, tai ongelmanratkaisuprosesseja sellaisilla tavoilla, että ohjattavan toimijuus vahvistuu. Hyvä ohjaus toteutuu kunnioittavassa, rakentavassa kohtaamisessa ja dialogisessa vuorovaikutuksessa.

Tavalla tai toisella ohjaukseen liittyy aina tiedon antamisen, neuvonnan, terapian, konsultation ja oppimisen elementit. Nuo elementit vaihtelevat ja painottuvat eri ohjaustilanteissa eri tavoin esimerkiksi tilanteen tavoitteesta, ohjaukseen olemassa olevasta ajasta ja tilasta, ohjaajan lähestymistavoista, ohjattavan elämäntilanteesta ja puheeksi otetusta asiasta riippuen. Jokainen tilanne on omanlaisensa. (Vänskä ym., 2011, s. 19)

Avola ja Pentikäinen (2019, s.73) puhuvat ohjaamisesta valmentamisena. Valmentaminen (engl. coaching) pohjautuu positiivisen psykologiaan ja valmentamisesta onkin useita

tutkimuksia positiivisen psykologian kentässä. Valmennettava työmenetelmä pohjautuu ohjattavan vahvuuksien löytämiseen, subjektiiviseen ajattelutapaan ja ratkaisukeskeisyyteen. Sen tavoitteena on saada valmennettava kukoistamaan.

Onnistuneeseen ohjaukseen ja käytännön osaamiseen liittyy paljon tiedostamatonta, hiljaista tietoa. Vahva intuitio ja käytännön know how eli hiljainen tieto ovat tärkeitä ohjauksen onnistumisen elementtejä. Erityisen hyödyllisiä ne ovat silloin, kun päätöksiä pitää tehdä nopeasti, halutaan luoda uusia ratkaisuja tai kun tietoa tähän on käytettävissä joko liikaa tai liian vähän. (Ahlstrand, 2017, s. 65)

6.1 Toimijuuden vahvistaminen

Periaatteena on, että ohjauksen toimintamallit, keinot ja ohjaajan interventiot tulisi valita siten, että etsitään tai vahvistetaan ohjattavan toimijuutta. Ohjauksessa haetaan keinoja, jotka auttavat ohjattavaa tunnistamaan omat tietonsa, taitonsa ja voimavaransa, arvioimaan toimintatapojensa toimivuutta, harjoittelemaan uusia tapoja ja osallisuutta. Tarkoitus on, että ohjattavan toimintamahdollisuudet laajenevat. Toimijuuden vahvistuminen voi tuoda tunteen rauhoittumisesta, varmuudesta, kykenemisestä, omasta paikasta tai kuulumisesta johonkin. (Vehviläinen, 2014, s. 20)

Toimijuutta ja sen toteutumista voidaankin tarkastella joko yksilökohtaisen tai yhteisöllisen toimijuuden näkökulmasta. Yksilökohtaisesta toimijuudesta on tapana puhua esimerkiksi kuulluksi tulemisen, subjektina olemisen, valinnanmahdollisuuksien, päätöksentekoon osallistumisen ja elämäntapavalintojen yhteydessä. Yhteisöllinen toimijuus puolestaan viittaa ryhmän tai yhteisön yhteisiin, yleensä tavoitteelliseen ”synergiaan” (Hokkanen 2013, s. 68).

6.2 Läsnäolo

Ohjaajalle läsnäolon taito on ehdottoman tärkeää: ilman sitä hän ei kykene tekemään havain- toja toiminnasta ja vuorovaikutuksesta eikä arvioimaan millaisia valintoja kannattaa tehdä. Ohjauksessa tärkein läsnäolon keino on ohjaajan oma rauhallinen toiminta, jonka aikana hän

ehtii havainnoida, mitä tapahtuu ja viestittää olemuksellaan, että mitä hyvänsä esillä onkin, sen kanssa voidaan rauhallisesti edetä. (Vehviläinen, 2014, s. 124)

Ohjaustilanteissa myötätuntainen läsnäolo voi toisinaan syntyä pelkästään äänensävyyn tai elekielen avulla. Joskus kannatteluun riittää keskittynyt, keskeyttämätön kuuntelu ja sen osoittaminen, että paneutuu siihen, mitä toinen sanoo (Vehviläinen 2014, s. 126). Vänskä ym. (2011, ss. 65,74,75) toteavat, että ohjaajan tehtävänä uudessa ohjaustilanteessa on luoda vuorovaikutusta mahdollistava ilmapiiri ja antaa sellaiset turvalliset reunaehdot ohjaukselle, että asiakas voi alkuhämmennyksestään huolimatta suuntautua ohjaukseen. Ratkaisukeskeisen asiakastyön periaatteita ovat muun muassa jo toimivien, olemassa olevien voimavarojen vahvistaminen ja löytäminen. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä työtavassa uskotaan, että asiakkuus ja asiakkaan identiteetti rakentuvat yhä uudelleen asiakkaan ja työntekijän keskinäisissä kohtaamistilanteissa ja keskusteluissa.

Aidosti läsnä olevan ja toimintaan sitoutuneen ohjaajan käyttäytymistä vuorovaikutustilanteissa ohjaa siis intuitio, joka auttaa häntä tajuamaan lähes automaattisesti, miten tilanteessa voi edetä. Herkillä tuntosarvilla varustettu ohjaaja ymmärtää, mitä tilanteessa tapahtuu, sekä tietää, mitä ja miten hänen tulee toimia. Hän pystyy havainnoimaan kaikki osallistujat ja kykenee eläytymään heidän kokemuksiinsa helposti, pinnistelemättä. Ohjaajan tilannetaju ja läsnäolo tukevat muun muassa vuorovaikutuksesta osallistujan ja ympäristön välillä ja ruokkivat osallistujan mielikuvitusta ja luovuutta sekä auttavat uuden tiedon omaksumisessa. Läsnäolon ja ohjauksen sensitiivisyys perustuu pitkälti taitoon ja haluun havainnoida osallistujia ja ohjata heitä ainutlaatuisina yksilöinä. (Ahlstrand, 2017, s. 80)

Vuorovaikutuksessa on kysymys osallisuudesta, välittämisestä ja luottamuksesta. Tunnehallinta emotionaalisenä ohjautuvuutena on osallisuutta toisista (Peltokari,2007). Tämä tarkoittaa kiinnostusta toisesta ihmisestä, mutta ei vain kiinnostusta toisesta ihmisestä, vaan myös siitä, mitä tämä haluaa sanoa. Kiinnostuksen intensiteetistä riippuu, kuinka tärkeäksi toinen ihminen koetaan. Yhdessä havaitaan enemmän ja tullaan yhteyteen toisten kanssa kielellisen empatian ja sitoutumisen avulla. Himanen (2007) toteaaakin, että ennen kuin ihminen voi olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa, luottamus on täytynyt syntyä. Toisaalta myös sitoutuminen kulkee käsi kädessä luottamuksen kanssa, koska sitoutuessaan yksilö antaa itsestään jotakin ja näin ollen luottaa toisiin. (Määttä & Uusitalo, 2008, s. 23)

Myönteiset tunteet ja toisen hyvä kohtaaminen toimivat toisiaan vahvistaen. Myönteinen tunne ja sen vaikutukset tarttuvat ja kasvavat kohtaamisessa osapuolten välillä, ongelmanratkaisukyky vahvistuu, ajattelu ja luovuus avautuvat vuorovaikutuksessa. Myönteiset tunteet ja hyvissä kohtaamisissa jaetut myönteiset tunteet vahvistavat ihmistä selvitymmäksi ja kestävämmäksi. Resilienssiä ja siihen tarvittavia voimavaroja rakentuu hyvissä kohtaamisissa ihan arjessa. Siksi kohtaamisille täytyy antaa aikaa ja arvoa. (Lipponen, 2020, s. 89)

6.3 Myönteinen tunnistaminen

Asiakkaan kykyjä, taitoja ja osaamista tutkitaan ja hyödynnetään käsillä olevan pulman ratkaisemiseksi tai tavoitteiden saavuttamisessa. Taidot ja elämässä toimivat asiat ovat motivaation, toiveikkuuden sekä asiakkaan identiteetin kannalta tärkein fokus keskustelussa. (Vänskä ym., 2011, s. 82)

Myönteisestä tunnistamisesta Häkli ym. (2015, s. 18) kirjoittavat, että asiantuntijoiden kanssa käymissämme yhteisissä keskusteluissa myönteisen tunnistamisen normatiiviseksi lähtökohdaksi on tunnistamisen teorioihin nojaten muotoutunut jokaisen ihmisen oikeus tulla ymmärretyksi tavalla, joka on yhteensopiva hänen rakentavan itsekäsityksen kanssa. Tällä tavoin tunnistetuksi tuleminen vahvistaa itsetuntoa, itsekunnioitusta, ja itsearvostusta sekä ehkäisee eriarvoisuuden, epäoikeudenmukaisuuden, nöyryytyksen ja arvottomuuden kokemuksia. Oikeaan osuvassa tunnistamisessa (recognition) ihminen tulee kohdatuksi sellaisena kuin hän kokee olevansa ja haluaa tulla ymmärretyksi.

Kiinnostus, kunnioitus, tuki, huolenpito ja onnistumiset motivoivat paremmin kuin leimaava ja syyllistävä ongelmien osoittaminen. Myönteisesti tunnistamalla vältetään yksilöiden leimaamista ja vaikeuksien korostamista. Voimavaroihin keskittyvä myönteinen tunnistaminen pyrkii tukemaan itsetuntoa ja yhteisöllistä toimijuutta sekä vahvistamaan yhteiskunnan jäsenyyttä.

7 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen prosessia eli tavoitteita, tutkimuskysymysten avulla tutkimuksessa käytettäviä aineiston keruumenetelmiä, tutkimukseen vaikuttavia tekijöitä sekä lopuksi aineiston analyysimenetelmiä.

7.1 Tutkimusprosessista

Opinnäytetyö prosessi käynnistyi keväällä 2020, kun tein ensimmäisen tutkimussuunnitelman hakiessani Hämeen ammattikorkeakouluun opiskelemaan kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä koulutusohjelmaan. Syksyllä 2020 opinnäytetyö käynnistyi virallisesti, kun pidin tiimilleni koulutuksen voimaannuttavasta työotteesta ja esittelin ajatuksiani opinnäytetyön sisällöstä. Prosessin alkuvaiheessa pohdin, että voiko voimaannuttavaa työotetta tutkia tai kirjoittaa auki? Lisäksi minua kiinnosti, millaisia vaikutuksia lapsissa ja nuorissa mahdollisesti voidaan saada aikaiseksi, kun työskennellään tietoisesti voimaannuttavalla työotteella ja kuinka tällaisen toiminnan vaikutuksia voitaisiin todentaa. Näin ollen tutkimuskysymykseksi muodostui, mitä voimaannuttava työote on ja minkälaisia vaikutuksia sillä on erityislapsiin ja -nuoriin?

Voimaantumista on vaikea mitata, koska se on aina henkilökohtainen prosessi. Voimaantumisen osaprosesseja ja niiden välisiä merkityssuhteita voidaan yrittää teoreettisesti jäsentää, mutta voimaantumisen osaprosessien syy-seuraussuhteita on vaikea osoittaa, koska jokainen ihminen voimaantuu itse. (Räsänen, 2020, s. 103) Lisähaastavuutta voimaantumisen tutkimiseen ja mittaamiseen voi tehdä se, että tutkimuksen kohderyhmänä ovat erityislapset ja -nuoret.

Tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan voimaantumista edistäviä tekijöitä ammattilaisten näkökulmasta eli selvitetään, minkälainen työote, menetelmät ja prosessit tukevat parhaiten erityislapsien ja -nuorten itsestä lähtevää voimaantumista. Lisäksi voimaantumista tarkastellaan lasten ja nuorten näkökulmasta eli tutkitaan voimavaraistavan työotteen vaikutuksia lasten ja nuorten oman kokemus- ja ajatusmaailman kautta.

Pääkysymyksen lisäksi tutkimuksen lopuksi pohditaan sitä, miksi voimaannuttavaa työtettä kannattaa käyttää erityislasten ja -nuorten kanssa tehtävässä työssä. Tutkimustiedon avulla pohditaan erityislapsille ja nuorille tarjottavien palvelujen laatua ja sen vaikutuksia kustannuksiin. Vaikutusten pohtiminen ja tarkastelu on tärkeää erityisesti silloin, kun mietitään kunnallisten palvelujen kustannuksia. Vaikuttavuuden arvioinnissa pohditaan, minkälaisia pitkän ajan vaikutuksia voimaannuttavalla työskentelyllä on lapsiin ja nuoriin.

7.2 Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmät

Tässä opinnäytetyössä aineistonhankintamenetelmänä käytän ohjaajille webropolilla tehtyä strukturoitua kyselylomaketta, johon ohjaajat vastasivat anonymisti. Lisäksi saan toiminnasta tietoa osallistuvan havainnoinnin sekä lapsille ja nuorille tehdyn motivoivan haastattelun ja merkityksellisten valokuvien avulla. Haastattelut litteroidaan eli puhuttu viesti ja muut keskustelun vuorovaikutuksen piirteet kirjoitetaan auki tekstiksi. Myös lasten ja nuorten valitsemat merkitykselliset valokuvat litteroidaan eli muutetaan teksteiksi, jotta kuvien sisältö tulisi myös huomioituksi tutkimuksessa. Keskusteluanalyyssissa ensisijainen aineisto on aina tilanteesta tehty nauhoite, ja litteraatiota käytetään muistiapuna sekä välineenä, joka auttaa jäsentämään keskustelupuhetta ja havaitsemaan puheen yksityiskohtia. (Ruusuvuori, 2010, s. 427)

Tämä opinnäytetyö on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa korostetaan erityisesti ihmistä kokijana, havainnoijana ja toimijana. Nämä havainnot kokemukset ja toiminnot värittyvät suhteessa aikaan, paikkaan ja tilanteisiin. (Ronkainen, ym., 2013, s. 82) Laadullisen tutkimuksen idea on löytää aineistosta jotakin uutta ja ennen havaitsematonta, uusia jäsennyksiä ja uusia merkityksiä, ennen kuvailemattomia tapoja ymmärtää ympäröivää inhimillistä todellisuutta (Ruusuvuori ym., 2010, s. 16).

Tutkijana hyödynnän kokemustietoani kohderyhmästä ja käytän osallistavaa tutkimusotetta. Työskentelen tutkimuspaikassa ja tunsin haastatteluun osallistuvat lapset ja nuoret hyvin. Tässä opinnäytetyössä tutkittavan kohderyhmän tunteminen on eduksi, koska haastattelutilanteessa voi tulla eteen kommunikoinnin, vuorovaikutuksen tai mielipiteiden ilmaisemisen ja ymmärtämisen haasteita.

Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informaatioarvon lisääminen, koska hajanaisesta aineistosta pyritään luoman mielekästä, selkeää ja yhtenäistä informaatiota tutkittavasta ilmiöstä. Analyysillä luodaan selkeyttä aineistoon, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi, 2002, s. 122) Ennen varsinaiseen analyysiin siirtymistä aineistoon tutustutaan, sitä järjestetään ja luokitellaan. Nämä vaiheet luovat perustan aineiston kanssa keskustelemiselle eli analyttisten teemojen keskinäiselle vertailulle ja analyysiin perustuvien kokonaisuuksien tai vaikkapa teoreettisten mallien muodostumiselle. (Ruusuvuori ym., 2010, s. 10)

Analysoinnin ja aineistojen keskustelemisen jälkeen tulee tulkinta vaihe. Tulkinnalla on kaksi tehtävää: ymmärtää selvitetävän ajatusjärjestelmän merkitys ja tuoda ajatusjärjestelmä tai osia siitä ajankohtaiseen tilanteeseen. Tulkinta on luoteeltaan kielellistä ja prosessi voi olla monitasoinen, voihan se sisältää kuvallisia, metaforallisia ja symbolisia rakenteita, erilaisia viittaussuhteita ja omaperäisiä kielellisiä sääntöjärjestelmiä. Ymmärtäminen seuraa tulkintaa. Se ei ole kielen, vaan itse asian, tekstin idean ymmärtämistä. (Hannula, n.d., ss. 119–120)

7.3 Kysely ohjaajille

Strukturoidun kyselylomakkeen tarkoituksena on saada erityislasten kanssa työskenteleviltä ammattilaisilta ajatuksia siitä, mitä voimaannuttava työ heidän mielestään on ja mitä teoreettisia perusteluja sille löytyy. Lisäksi mitä voimaannuttava vuorovaikutuksellinen suhde ohjaajien ja lasten ja nuorten välillä tuottaa ja miten se sopii erityislasten ja -nuorten kanssa tehtävään työhön.

Alla on kyselyn keskeiset yläkäsitteet sekä kysymykset, joilla mitataan voimaantumiseen ja voimaannuttavan työtoteeseen kuuluvia keskeisempiä asioita.

Kyselylomakkeen kysymykset vahvuuksista ja sisäisen voimantunteen vahvistamisesta:

Kerhotoiminnassa on ollut jo useamman vuoden käytössä positiiviseen

psykologiaan ja pedagogiikkaan pohjautuva toiminta ja ajattelu?

Miten tämä näkyy käytännössä ja millaisia vaikutuksia sillä on ollut kerholaisiin?

Kyselylomakkeen kysymykset päämääristä, tavoitteista ja osallisuudesta:

Miten kerholaiset sitoutetaan kerhotoimintaan?

Miten he asettavat itse tavoitteita itselleen? Kerro esimerkki.

Miten kerholaisten mahdollisuutta valita asioita on tuettu?

Mihin kaikkeen toimintaan lapsella on mahdollisuus osallistua?

Kyselylomakkeen kysymykset oppimisesta ja kokeilemisestä:

Miten kerholaisten oppimista ja osaamista voidaan laajentaa toiminnan avulla?

Miten kerhossa on luotu sellainen ilmapiiri, jossa kokeileminen, oppiminen, yrittäminen ja epäonnistuminen on sallittua?

Kyselylomakkeen kysymykset ohjaajan antamasta tuesta kerholaiselle:

Miten ohjaaja toiminnallaan vahvistaa/tukee kerholaisen esim. itsetuntemusta, pettymyksen sietämistä, empatiakykyä, itsesäätelyä, oman toiminnanohjausta ja osallisuutta?

Kyselylomakkeen kysymykset toimintaympäristöstä:

Minkälaisilla menetelmillä tai keinoilla mahdollistetaan kerholaiselle onnistumisen kokemuksia sekä vahvistetaan innostuneisuutta?

Minkälaista osaamista ohjaajalta vaaditaan?

Kyselylomakkeen tarinallinen kysymys voimaantumisesta:

Kerro omin sanoin, mitä Erlassa tarkoittaa VOIMAANNUTTAVA TYÖOTE?

Ohjaajien kyselyistä saadun tiedon pelkistämässä ja pääkategorioiden luomisessa käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Miles ja Huberman (1994) kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen eli induktiivisen aineiston aineistoa karkeasti kolmevaiheiseksi prosessiksi: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen.

Sisältöanalyysin ensimmäinen vaihe on alkuperäisdatan pelkistäminen niin, että aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois. Datan redusoinnin jälkeen seuraa aineiston klusterointi eli ryhmittely. Tällöin aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/ tai eroavuuksia kuvaavia käsitteitä. Aineiston klusterointia seuraa aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä edetään alkuperäisdatan käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Abstrahointia voidaan kuvata prosessiksi, jossa tutkija rakentaa muodostamiensa käsitteiden avulla kuvauksen tutkimuskohteesta. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa yhdistellään käsitteitä ja näin saadaan vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi, 2002, ss. 122–127) Lopuksi saatujen tulosten perusteella arvioin toiminnan vaikutuksia eli, minkälaisia vaikutuksia voimaannuttavalla työskentelyllä on erityislapsiin ja -nuoriin.

7.4 Lasten ja nuorten haastattelu

Eryistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten toimintaan osallistuu yhteensä 22 lasta ja nuorta. Toimintaan osallistuvista lapsista ja nuorista on otettu syksyn 2020 aikana valokuvia erilaisissa toiminnoissa, joissa on ollut positiivinen tunnelma ja sävy. Jokaisesta kerholaisesta on noin 5–10 erilaista valokuvaa, joista kerholainen saa itse valita yhden, joka on hänelle jollakin tavalla merkityksellinen. Näistä valokuvista kerholainen valitsee yhden itselle tärkeän valokuvan ja kertoo kuvan avulla merkityksellisestä hetkestä kerhossa. Valokuvien avulla pyrin ymmärtämään, miten kerholainen itse näkee itsensä kuvassa ja että pääsen kiinni kerholaisten voimaantumisen kokemuksiin.

Tässä tutkimuksessa merkitykselliset valokuvat ovat voimaannuttavia, positiivisia valokuvia lapsesta ja nuoresta itsestä, jotka auttavat heitä tutkimaan ja näkemään itsensä hyväksyvästi.

Valokuvat toimivat tutkimuksessa lasten ja nuorten ”visuaalisena äänenä”, kokemusmaailman todentajina. Valokuva sijoittuu olemuksellaan ei- sanallisen, aistivoimaisen todellisen kokemuksen ja toisaalta symbolisen verbaalisen kielen välialueelle. Valokuvan katsomisen tuottamat merkitykset ovat välillisesti oman elämän tulkintaa: kuvan informaatio yhdistyy katsojan kokemushistoriaan ja tapaan hahmottaa todellisuutta. Valokuvan todellisuutta rajaava ominaisuus mahdollistaa myös sen, että ihminen voi yksittäisistä valokuvista valita sen informaation, jonka hän on sillä hetkellä emotionaalisesti valmis vastaanottamaan. (Halkola ym., 2009, s. 216)

Katsoessamme lyhyen hetken pysäyttävää kuvaa, mietimme myös ohimennen ja lähes automaattisesti- mitä tässä tapahtuu, mitkä asiat johtivat tähän tilanteeseen tai mitenkähän tuosakin tilanteessa kävi. Mennyt ja tuleva yhtyvät katsomiskokemuksessa tarinaksi. (Hietaharju, 2010, s. 66)

Useissa tutkimuksissa valokuvien merkitys analysoitavana tutkimusaineistona saattaa olla vähäinen, mutta niiden merkitys tutkimusympäristön ja tutkimukseen osallistuvien havainnollistajana taas merkittävä, ellei jopa aivan oleellinen. Totuus kuvan sisältämän narratiivin voimasta tunnetaan jo vanhassa sanonnassa, jossa kuvan kerrotaan sisältävän enemmän informaatiota kuin tuhat sanaa. Narratiivisen tutkimuksen aineistona voi olla mikä tahansa kerronnallinen materiaali: haastattelut, tekstit, kuvakertomukset, fiktiiviset tarinat, lehtikirjoitukset. Kerronnallisuus on narratiivisen tutkimuksen näkökulmasta ihmiselle keskeinen keino ymmärtää yhteiskuntaa, itseään ja elämää. (Ronkainen ym., 2013, ss. 93–94)

Minulla on avoin ja luottamuksellinen suhde tutkittavan kohderyhmän lapsiin ja nuoriin sekä toimintaympäristön tuntemus pitkältä ajalta, joten dialogisen keskustelun avulla on mahdollisuus päästä kiinni lasten kokemus- ja ajatusmaailmaan. Valokuvien tarinallistamisessa hyödynnän tätä dialogista ohjaussuhdetta eli vuorovaikutuksellista ja motivoivaa haastattelu- keskustelua.

Dialogisessa tutkimuskäytännössä tutkijalla on aina Moustakasin (1990) mukaan tarkasteltavanaan ilmiöön suora ja persoonallinen kontakti, niin sanottu omaelämäkerrallinen yhteys (Tuomi, 2002, s. 91). Niinpä dialogi tutkimus ja ohjausmenetelmänä merkitsee pyrkimystä rakentaa niin sanottu välittävä todellisuus tutkijan ja tutkittavan välille. Dialoginen ohjaussuhde

ei ole mikä tahansa ihmissuhde. Se on kasvatussuhte, jossa ohjaaja on vastuussa siitä, että tekee kaikkensa ohjattavan kasvun edistämiseksi. (Ojanen, 2000, ss. 61–62)

Keskusteluissa aloituskysymys on kaikille sama, mutta jatkokysymysten esittäminen riippuu dialogista, mikä syntyy minun ja haastateltavan välille. Hyviä haastattelun kysymyksiä on esimerkiksi ”kerro, mitä tässä kuvassa tapahtuu ja mikä saa sinut kerhossa hyvälle mielelle”. Valokuva auttaa kerholaista palauttamaan mieleen ja kertomaan hyvästä hetkestä sekä siihen liittyvästä kokemuksesta.

Lasten ja nuorten haastatteluaineistojen käsittelemiseen käytän keskusteluanalyysiä. Aineistosta poimitaan tutkimuksen kannalta oleellisin tieto ja se teemoitellaan. Sitä seuraa tulkinta ja toiminnan vaikutusten arviointi eli kuvataan toiminnalla aikaan saatu muutos lapsissa ja nuorissa. Teemoittelun avulla on helpompi löytää litteroidusta aineistosta tutkimuksen kannalta merkityksellisimmät asiat lasten sanomisista ja sanomattomista viesteistä. Teemoittelu voi olla periaatteessa luokituksen kaltaista, mutta siinä painottuu, mitä kustakin teemasta on sanottu. Kaikkiaan on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. (Tuomi, 2002, s. 105)

Teemoja peilaan tutkimuksen yläkäsitteisiin, jotka ovat; 1. Vahvuudet ja sisäisen voimantunteen vahvistaminen, 2. Osallisuus ja sosiaaliset taidot, 3. Oppiminen ja kokeileminen, 4. Ohjaajilta saama tuki, 5. Toimintaympäristö ja 6. Voimaantuminen. Nämä voimaantumisen keskeiset yläkäsitteet ovat samat kuin ohjaajille tehdyssä kyselyssäkin.

Keskusteluanalyysissa puhe ymmärretään sosiaalisena toimintana. Toiminnot, joita ihmiset puheellaan tuottavat, ovat monimuotoisia. Toiminnot puolestaan rakentuvat useista erilaisista puheen yksityiskohdista, minkä vuoksi niitä ei keskusteluanalyysissä käsitellä sivuseikkoina. Siksi keskusteluanalyysille ominaista on sosiaalisen vuorovaikutuksen yksityiskohtien – äänenpainojen ja – sävyjen, puheen taukojen, mutta myös ei-kielellisen viestinnän kuten katseiden, asentojen ja eleiden – käyttäytyminen mahdollisimman kattavasti analyysin resursina. (Ehrling & Rakkolainen, n.d, s. 332)

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA TOIMINNAN VAIKUTUSTEN ARVIOINTIA

Tässä luvussa esittelen tutkimuksen analysoinnista esiin nousseita tuloksia eli toimintaan osallistuville tehtyjen haastattelujen (LIITE 4: Matriisi lasten ja nuorten valokuvien ja haastatteluiden teemoittelusta, tulkinnasta ja tuloksista) sekä ohjaajille tekemän kyselyn tuloksia (LIITE 5: Matriisi ohjaajien aineiston ala-, ylä-, pää- ja yhdistävistä luokista). Tutkimukseen osallistui Setlementti Louhelan erityistä tukea tarvitsevien toiminnan kymmenen lasta ja nuorta sekä seitsemän ohjaajaa. Ohjaajien kysely toteutettiin loka-marraskuun 2020 ja lasten haastattelut helmi- maaliskuun 2021 aikana.

Käsittelin ja analysoin molemmat tutkimuksen aineistot ensin erikseen, jonka jälkeen yhdistin molempien aineistojen tulokset samaan matriisiin. Tämä helpotti lopullisten tulosten saamista, vaikuttavuuden arviointia sekä johtopäätösten tekemistä. Ryhmittelin tulokset kuuden teeman avulla, jotka ovat tutkimuksen kannalta keskeisiä ja samat kuin ohjaajien kyselyssäkin eli 1. Vahvuudet ja sisäisen voimantunteen vahvistaminen, 2. Osallisuus ja sosiaaliset taidot, 3. Oppiminen ja kokeileminen, 4. Ohjaajilta saama tuki, 5. Toimintaympäristö ja 6. Voimaantumisen. Nostan muutamia vastauksia esille kursivoituin sitaatein, konkretisoidakseni haastatteluiden ja kyselyjen tuloksia. Vastausten luettavuuden ja ymmärrettävyyden kannalta olen pelkistänyt joitakin vastauksia, kuitenkin niin, ettei vastauksien alkuperäinen sanoma muutu.

8.1 Lasten ja nuorten haastattelun tulokset

Vahvuuksista ja sisäisen voimantunteen vahvistamisesta kysyin lapsilta ja nuorilta, että missä olet hyvä. He antoivat seuraavanlaisia vastauksia:

Vastaaja 1. Siinä, kun saa kytkettyä noi musalaitteet.

Vastaaja 2. Musiikkikerhossa oon hyvä.

Vastaaja 3. Heppatallilla.

Kysyin lapsilta ja nuorilta, minkälaisia vahvuuksia olet löytänyt itsestäsi? He vastasivat kysymykseen esimerkiksi seuraavanlaisesti:

Vastaaja 1. Iloisuutta ja sitten sinnikkyyttä.

Vastaaja 2. Ainakin sinnikkyyttä ja sisukkuutta, oppimisen iloa ja huumorintajua ja siten vielä

Vastaaja 3. Itsesäätelyä ja ystävällisyyttä.

Kysyin myös lapsilta ja nuorilta, mikä saa sinut hyvälle mielelle? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti:

Vastaaja 1. Kaikkien kanssa oleminen ja nuorten illat saa hyvälle mielelle.

Vastaaja 2. Siitä kun menee ulos.

Lasten ja nuorten vastauksista käy ilmi, että toiminnassa lasten ja nuorten vahvuuksien, taitojen löytymistä on tuettu mielekkään tekemisen avulla, esimerkkinä yhteistoiminta ja yksilöllisten toiveiden mukainen toiminta. Toiminnan vaikutuksena on, että lasten ja nuorten osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne sekä sosiaaliset taidot vahvistuvat.

Osallisuudesta ja sosiaalisista taidoista kysyin lapsilta ja nuorilta, mikä on ollut kerhossa tärkeintä sinulle? Kysymykseen vastattiin seuraavanlaisesti:

Vastaaja 1. No kaikki...eli toi kaikkien kanssa oleminen ja aikuiset.

Lisäksi kysyin lapsilta ja nuorilta, Mikä saa sinut hyvälle mielelle kerhossa? Kysymykseen vastattiin seuraavanlaisesti:

Vastaaja 1. Hyvät kaverit.

Lasten ja nuorten vastauksista käy ilmi kaveri- ja sosiaaliset suhteet sekä yhdessä tekeminen ovat merkityksellisiä. Näitä taitoja tukemalla ja oppimalla lasten ja nuorten osallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuvat.

Ohjaajilta saamasta tuesta kysyin lapsilta ja nuorilta, missä asioissa aikuiset ovat auttaneet sinua? He vastasivat kysymykseen esimerkiksi seuraavanlaisesti:

Vastaaja 1. Kengät jalkaan.

Vastaaja 2. Jos on joku vaikee tekemine, uus tekeminen.

Vastaaja 3. Tääkin keskustelu yksi osatekijä siinä ja onhan ne saduttelutkin vähän niin ku ollu sitä myöskin. Kotitaloushommat ja asiat. Elämänasioita niinku.

Vastaaja 4. Sittenhän mä olen oppinut ruoantekoa ja välipalan.

Lapset ja nuoret saavat ohjaajilta apua, tukea ja läsnäoloa vaikeissakin tilanteissa. Lapset kokevat ohjaajat turvallisiksi aikuisiksi, jolloin syntyy luottamuksellinen suhde lapsen ja nuoren ja ohjaajien välille. Lapset ja nuoret oppivat toiminnassa arkisia elämäntaitoja eli heidän elämänhallintaitonsa kehittyvät. Toiminnassa lapset ja nuoret saavat ohjaajilta tukea, apua ja heille opetetaan elämän perus- sekä selviytymistaitoja (resilienssitaitoja). Näiden taitojen oppiminen on lasten ja nuorten tulevaisuuden kannalta merkityksellistä, jotta he myöhemmin pärjäisivät elämässä mahdollisimman itsenäisesti. Tuloksena on, että lapset ja nuoret uskovat itseensä ja omiin taitoihinsa ja heistä kasvaa oman elämänsä toimijoita.

Oppimisesta ja kokeilemisesta kysyin lapsilta ja nuorilta, mitä olet oppinut kerhossa? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti:

Vastaaja 1. Kaveritaitoja ja sittenhän mä olen oppinut myös ruoantekoa ja välipala.

Vastaaja 2. No sen, että avaan suuni ja tiedän ne omat asiat, tyyliin päätän.

Vastaaja 3. Kelloa.

Vastaaja 4. Hoitamaan hevosia. Harjaamaan ja antamaan vettä hevosille.

Oppimiseen ja kokeilemiseen mahdollistavalla virikkeellisellä toimintaympäristöllä on suuri vaikutus lasten ja nuorten osallistumiseen. Toiminnassa huomioidaan yksilöllisyys, mahdollisuus osallistua kaikkiin päivittäisiin askareisiin esimerkiksi leipominen ja siivous ja mahdollisuus kokeilla ja löytää oma mielekäs juttu. Toiminnallisten ja luovien tekemisten kuten esimerkiksi liikunnan, musiikin ja kädentaitojen avulla on mahdollisuus saada iloa ja onnistumisia elämään. Toiminnan vaikutuksena on hyvinvoiva, iloinen ja elämästä nauttiva lapsi ja nuori.

Toimintaympäristöstä kysyin kerholaisilta, mistä he tulevat hyvälle mielelle? He vastasivat kysymykseen seuraavasti.

Vastaaja 1. Tällaiset asiat, missä näitä mun juttuja kysellään, vaikka nää meidän keskustelut.

Vastaaja 2. Leikkiä kaverin kanssa.

Vastaaja 3. Oli kiva levätä.

Vastaaja 4. Retket ja palapelin teko.

Toiminnallinen ja aktiivinen ympäristö vahvistaa lasten ja nuorten toimijuutta, antaa mahdollisuuden valita tekemisen oman mielenkiinnon mukaan, aktivoi heitä osallistumaan ja mahdollistaa lapsille ja nuorille niin rauhoittumisen kuin leikinkin. Sosiaalinen ympäristö, kaverit ja yhdessä tekeminen vahvistavat lasten ja nuorten yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Voimaannuttavasta työtteesta kysyin lapsilta ja nuorilta, mikä saa voimaantumaa? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti.

Vastaaja 1. Eväsretki.

Vastaaja 2. Kaverit.

Vastaaja 3. Ainakin se musakerho.

Vastaaja 4. Olen oppinut leikkimään.

Ohjaajalta vaaditaan empatiakykyä, vahvuustyöskentelyn osaamista, perusohjaustaitoja ja voimaantumista mahdollistavan toimintaympäristön järjestämistä. Lapset ja nuoret voimaantuvat uusia asioita oppimalla, osallistumalla, omia mielenkiintoisia asioita löytämällä ja tekemällä. Näin toteutuessaan tuloksena on, että toimintaan osallistuva lapsi ja nuori voimaantuu, on onnellinen ja voi hyvin.

8.2 Ohjaajien kyselyn tulokset

Vahvuuksista ja sisäisen voimantunteen vahvistamisesta ohjaajilta kysyttiin, miten positiivinen pedagogiikkaan pohjautuva toiminta näkyy käytännössä? He vastasivat kysymykseen seuraavasti:

Ohjaaja 1. Toiminnassa otetaan huomioon jokaisen yksilölliset vahvuudet ja kehittämiskohteet, kannustetaan ja iloitaan onnistumisista. Asetetaan tavoitteita ja pyritään niitä kohti jokaisen voimavarat huomioiden.

Ohjaaja 2. Nähdään diagnoosien ja ongelmien yli ja keskitytään niiden sijasta lapsen ja nuoren vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin. Tällöin luodaan myös uskoa lapseen ja nuoreen itseensä, siihen että nämä voivat oppia ja käyttää vahvuuksiaan elämässä. Positiivinen pedagogiikka näkyy myös työotteessa, jossa pyritään osallistamaan lapsen ja nuoret mahdollisimman paljon heidän omaa elämäänsä koskeviin päätöksiin.

Ohjaaja 3. Kerholaisten vahvuuksien ja onnistumisten/osaamisen huomaaminen ja niiden esille nostaminen arjessa (esim. positiivinen puhe, vahvuustaulut). Toimintaa järjestetty kerholaisten mielenkiinnon kohteiden ja toiveiden mukaan (esim. heppatoiminta, yökerhot, nuorten illat).

Jokaisen ihmisen perusoikeuteen kuuluu, että saa olla oma itsensä ja toteuttaa itseään. Toiminnassa lapset ja nuoret saavat myönteisiä kokemuksia elämään, oppii itsenäistymiseen liittyviä taitoja, taidot kehittyvät, oppivat ottamaan vastuuta omasta elämästään ja löytävät mahdollisesti myös oman harrastuksen. Näin ollen toimijuuteen, itsenäistymiseen ja autonomiaan liittyvät tarpeet toteutuvat.

Ohjaajilta kysyttiin myös, millaisia vaikutuksia toiminnalla on ollut kerholaisiin? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti:

Ohjaaja 1. Vaikutuksia on ollut kerholaisissa esimerkiksi siinä, että kerhossa moni lapsi ja nuori on ottanut askeleita itsenäistymisessä ja alkanut löytää omia vahvuuksia ja mielenkiinnonkohteita, joista on seurannut myös harrastusten löytymistä.

Ohjaaja 2. Vahvuuksien hyödyntäminen uusien asioiden oppimisessa.

Ohjaaja 3. Kerholaiset oppineet huomaamaan omia onnistumisiaan ja kehittämiskohtiaan.

Ohjaaja 4. Vastuuta omasta elämästään ja luodaan heihin uskoa tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ohjaajien myönteinen ja tavoitteellinen työskentelyote sekä monipuolinen virikkeellinen toiminta aktivoi ja kannustaa lapsia ja nuoria hyödyntämään omia vahvuuksiaan, osallistumaan ja oppimaan uutta. Näin lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuudet, osallisuuden kokemus ja sosiaaliset suhteet vahvistuvat. Työskentelyotteessa tärkeää on ohjaajien oma asenne ja esimerkki, sekä positiivisen, kannustavan, avoimen ja vahvuuksia vahvistavan ilmapiirin luominen. Ohjaaja näkee ongelmien ja diagnoosien yli ja keskittyy ennemmin lasten ja nuorten vahvuuksiin. Merkityksellistä on myös lasten ja nuorten toimintaan osallistaminen eli yksilöllisten tavoitteiden asettaminen, toiminnan suunnitteluun ja arviointiin osallistaminen.

Osallisuudesta ja sosiaalisista taidoista ohjaajilta kysyttiin, miten kerholaiset sitoutetaan kerhotoimintaan? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti.

Ohjaaja 1. Mielekäs tekeminen ja seura sitouttaa. Ystävät ja puuhat, mitä odottaa auttavat tässä.

Ohjaaja 2. Pienryhmätoiminta on myös hyvin sitouttavaa.

Ohjaaja 3. Kerholaiset sitoutetaan kerhotoimintaan tarjoamalla mieluisaa vapaa-ajan toimintaa, kavereita, metsäretkiä, yönylikerhoja.

Ohjaaja 4. Kerhossa on säännöt, jotka opitaan ja yhdessä sovitaan.

Lapset ja nuoret sitoutetaan toimintaan sosiaalisia suhteita tukemalla, ottamalla heidät kaikkien toimintaan mukaan esimerkiksi säännöt tehdään yhdessä, toiveita huomioidaan, toiminnan suunnitteluun otetaan mukaan, järjestetään pienryhmätoimintaa, annetaan yksilöllisiä vastuutehtäviä. Toiminnan tuloksena on, että lapset ja nuoret kokevat olevansa osa yhteisöä, jonka tärkeitä jäseniä he ovat. Toiminnan vaikutuksena on, että toimintaan osallistuvien lasten ja nuorten yhteyden ja turvallisuuden tunne voimistuu ja yksinäisyyden kokemus vähenee.

Ohjaajilta kysyttiin, miten lapset asettavat itse tavoitteita itselleen? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti.

Ohjaaja 1. Lasten kanssa käydään kasvatust keskustelu, jossa lapsi voi kertoa omia tavoitteitaan esim. mitä haluaa oppia, mikä haluaa olla isona.

Ohjaaja 2. Pohdittu yhdessä unelmia ja miten ne voitaisiin saavuttaa ja minkälaisia taitoja/ valintoja tavoitteiden saavuttaminen vaatii, esim. kävely yksin kotiin, asuminen omassa kodissa.

Ohjaaja 3. Pienryhmätoimintojen yhteydessä mietitään, mitä haluaisin tällä kertaa oppia tai kokeilla ja toiminnan jälkeen arvioidaan tavoitteiden toteutumista.

Ohjaaja 4. Kysellen heidän omia ajatuksiaan itsestään ja tulevaisuudesta, mitä haluaisi oppia lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.

Ohjaajilta kysyttiin, miten kerholaisten mahdollisuutta valita asioita on tuettu? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti.

Ohjaaja 1. Kerholaisten mahdollisuutta valita asioita tuetaan kuuntelemalla toiveita.

Ohjaaja 2. Kannustettu kokeilemaan uusia asioita rohkeasti ja autettu löytämään omia mielenkiinnon kohteita.

Ohjaaja 3. Toiveita tekemiseen kuunnellaan ja yritetään toteuttaa mahdollisuuksien mukaan.

Ohjaaja 4. Lapsilla on paljon vaihtoehtoja tekemiseen kerholla ohjatun tekemisen lisäksi ja heiltä kysytään sitä mitä haluaisi tehdä.

Ohjaajien mukaan lasten ja nuorten valinnan mahdollisuutta on tuettu tarjoamalla eri toiminnan vaihtoehtoja, yksilöllisiä toiveita ja mielenkiinnonkohteita huomioidaan ja kannustamalla kokeilemaan uusia juttuja. Lapsen ja nuoren perusvoiman, vahvuuksien ja vapauden tunnetta voimistamalla tuloksena on oman intohimon ja jutun tai vaikka harrastuksen löytäminen.

Ohjaajilta kysyttiin, mihin kaikkeen toimintaan lapsella on mahdollisuus osallistua? He vastasivat kysymykseen seuraavasti:

Ohjaaja 1. Ohjattua toimintaa on mm. retket, ryhmätoiminta, retki, musa, heppa, askartelu, nuorten iltapäivät.

Ohjaaja 2. On musakerhoa, heppakerhoa ja retkiryhmiä.

Ohjaaja 3. Mahdollisuus osallistua kerhon päivittäisiin toimintoihin, esimerkiksi leipomiseen ja siivoiluun.

Ohjaaja 4. Kerhossa on mahdollisuus retkeillä, askarrella, ulkoilla, osallistua harrastustoimintaan, musiikkia, leivontaa. arjen askarreisiin sekä yksilölliseen mielekkääseen tekemiseen.

Oppimiseen ja kokeilemiseen mahdollistavalla virikkeellisellä toimintaympäristöllä on suuri vaikutus lasten ja nuorten osallistumiseen. Toiminnassa huomioidaan yksilöllisyys, mahdollisuus osallistua kaikkiin päivittäisiin askareisiin esimerkiksi leipominen ja siivous ja mahdollisuus kokeilla ja löytää oma mielekäs juttu. Toiminnallisten ja luovien tekemisten kuten esimerkiksi liikunnan, musiikin ja kädentaitojen avulla on mahdollisuus saada iloa ja onnistumisia elämään. Toiminnan vaikutuksena on hyvinvoiva, iloinen ja elämästä nauttiva lapsi ja nuori.

Ohjaajien antamasta tuesta kysyttiin, miten kerholaisten oppimista ja osaamista voidaan laajentaa toiminnan avulla? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti:

Ohjaaja 1. Kerholaisten oppimista ja osaamista voidaan laajentaa tarjoamalla monipuolista toimintaa, jossa pääsee kokeilemaan uusia asioita. Esimerkiksi hevostoiminta, nuorille järjestettävä oma toiminta, yökerhot, leirit yms.

Ohjaaja 2. Monipuolisen toiminnan kautta mahdollistettu uuden oppimista ja kokeilua sekä oman osaamisen laajentamista.

Ohjaaja 3. Epäonnistumisista ei lannistuta, vaan kokeillaan uudestaan ja tarvittaessa asetetaan tavoitteita uudestaan.

Tiedostamalla ohjausprosessin liittyvät tekijät sekä oppimiseen ja osaamiseen vaikuttavat tekijät voidaan mahdollistaa toimintaympäristö, jossa lapsen ja nuoren kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä tuetaan parhaalla mahdollisella tavalla. Tuloksena on, että lapsen ja nuoren minäpystyvyys vahvistuu.

Ohjaajilta kysyttiin myös, miten kerhossa on luotu sellainen ilmapiiri, jossa kokeileminen, oppiminen, yrittäminen ja epäonnistuminen on sallittua?

Ohjaaja 1. Kerholaiset otetaan huomioon yksilöinä, löydetään vahvuudet tai missä tarvitaan enempi tukea.

Ohjaaja 2. Kerhon kannustava ilmapiiri rohkaisee kokeilemaan.

Ohjaajan esimerkki on tärkeä, itse kokeilemalla jotain uutta saa lapset mukaan ja voi näyttää ettei itsekään onnistu ensi yrittämällä täydellisesti.

Ohjaaja 3. Hyvä luottamus aikuisiin kerhossa auttaa lapsia kokeilemaan uutta ja tässä ollaan onnistuttu esim. lieventämään arkuuksia ja autettu lapsia ylittämään itseään.

Ohjaaja 4. Kannustetaan kokeilemaan ja tekemään uusia asioita, jotta löytyisi uusia kokemuksia, mielekästä tekemistä, epäonnistumiset ei haittaa vaan niistä opitaan ja ohjaajat tukevat nuoria sekä yhdessä saadaan onnistumisen kokemuksia.

Toiminnassa vallitsee myönteinen, luotettava ja rohkaiseva ilmapiiri ja ohjaaja toimii lapsen ja nuoren päämääriin suuntaajana, havahduttajana, kannustajana ja motivoijana. Lapsi ja nuori huomioidaan toiminnassa yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti, hänen persoonallisuutensa, emootiot ja yksilöllinen tapa oppia huomioidaan sekä vahvistetaan lapsen ja nuoren uskoa itseensä, omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin. Tuloksena on, että lapsen ja nuoren resilienssikyky vahvistuu.

Oppimisesta ja kokeilemisesta ohjaajilta kysyttiin, miten ohjaaja toiminnallaan vahvistaa tai tukee kerholaisen esim. itsetuntemusta, pettymyksen sietämistä, empatiakykyä, itsesäätelyä, oman toiminnanohjausta ja osallisuutta?

Ohjaaja 1. Empatiakykyä ja itsetuntemusta vahvistetaan sanoittamalla tunteita ja tilanteita, ja olemalla itse empaattinen, ns. luja ja lempeä.

Ohjaaja 2. Kerholaisia vahvistetaan ja tuetaan oppimaan itsetuntemusta sekä toiminnallisin keinoin että keskustelemalla.

Ohjaaja 3. Ohjaaja tukee kerholaista esimerkiksi auttamalla sanoittamaan tunteita.

Ohjaaja 4. Tärkeää tehdä selväksi, että kaikki tunteet ovat sallittuja ja mitään tunteita ei tarvitse hävetä.

Ohjaaja tukee lapsia ja nuoria viestintä- ja ymmärrysvalmiudella sekä järjestämällä toimintaa, jolla pyritään lasten/nuorten vastavuoroisuuden ja voimaisuuden lisäämiseen. Ohjaajilta vaaditaan lasten ja nuorten toiveiden huomioimista, esimerkillisyyttä, vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoja, lasten ja nuorten emootioiden huomioimista, empaattisuutta, lasten/nuorten motivaation herättelemistä, läsnäoloa sekä myönteisen, kannustavan ja turvallisen ilmapiirin luomista. Tuloksena on kukoistava, oppiva ja eteenpäin kehittyvä erityislapsi ja -nuori.

Toimintaympäristöstä ohjaajilta kysyttiin, minkälaisilla menetelmillä tai keinoilla mahdollistetaan kerholaiselle onnistumisen kokemuksia sekä vahvistetaan innostuneisuutta? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti:

Ohjaaja 1. Paljon kokeilua ja avoimuutta. Se mikä toimii yhdelle ei välttämättä toimi toiselle.

Ohjaaja 2. Lapsia kannustetaan paljon ja hyödynnetään vahvuuspedagogiikan periaatteita.

Ohjaaja 3. Ohjaaja voi esimerkiksi tuoda jälkeensä ilmi kerholaisen onnistumisen, muistuttaa asioiden positiivisista puolista, yrittää saada kerholaisen keskittymään vahvuksiinsa.

Ohjaaja 4. Olemalla mukana, kannustamalla ja hyvällä tsemppauksella vahvistuu kerholaiselle innostusta tekemiseen.

Ohjaaja 5. Onnistumisen kokemuksia voidaan mahdollistaa antamalla kerholaisille mahdollisuuksia onnistua: asetetaan tavoitteita, jotka ovat saavutettavissa, mutta eivät kuitenkaan liian helppoja.

Toiminnassa huomioidaan lapsen ja nuoren identiteetti, taidot ja yksilölliset päämäärät ja tavoitteet, tarjotaan valinnan mahdollisuutta, kumotaan lasten ja nuorten vääriä kykyuskomuksia, herätellään motivaatiota, muokataan toimintaympäristöä oppimisen kannalta sopivaksi, annetaan palautetta edistymisistä ja kannustetaan itse arvioimaan omaa edistymistä. Lapsille ja nuorille mahdollistetaan toimintaympäristö, jossa vapauden, sisäisen voimantunteen ja turvallisuuden tunne vahvistuvat ja näin ollen toiminnan tuloksena on voimaannuttava ohjausprosessi.

Ohjaajilta kysyttiin, minkälaista osaamista ohjaajalta vaaditaan? He vastasivat kysymykseen seuraavanlaisesti:

Ohjaaja 1. Ohjaajalta vaaditaan hyviä yksilön ja ryhmänohjaamistaitoja.

Ohjaaja 2. Ohjaajalta vaaditaan tilannetajua, tunneälyä, huumorintajua ja sopeutumiskykyä.

Ohjaaja 3. Ohjaajan tulisi tuntea kerholaisen haasteet ja tietysti nuo vahvuudet sekä mitä kerholainen itse haluaisi.

Ohjaaja 4. Heittäytymiskyky ja empaattisuus ovat tärkeitä ominaisuuksia ohjaajalle, mutta myöskin pitää osata olla tiukka tarpeen tullen.

Ohjaajalta vaaditaan empatiakykyä, vahvuustyöskentelyn osaamista, perusohjaustaitoja ja voimaantumista mahdollistavan toimintaympäristön järjestämistä. Näin toteutuessaan tuloksena on, että toimintaan osallistuva lapsi ja nuori voimaantuu, on onnellinen ja voi hyvin.

Toiminnassa huomioidaan lapsen ja nuoren identiteetti, taidot ja yksilölliset päämäärät ja tavoitteet, tarjotaan valinnan mahdollisuutta, kumotaan lasten ja nuorten vääriä kykyuskomuksia, herätellään motivaatiota, muokataan toimintaympäristöä oppimisen kannalta sopivaksi, annetaan palautetta edistymisistä ja kannustetaan itse arvioimaan omaa edistymistä. Lapsille ja nuorille mahdollistetaan toimintaympäristö, jossa vapauden, sisäisen voimantunteen ja turvallisuuden tunne vahvistuvat ja näin ollen toiminnan tuloksena on voimaannuttava ohjausprosessi.

Voimaannuttava työotteesta ohjaajilta kysyttiin, mitä Erlassa tarkoittaa voimaannuttava työote? Ohjaajat vastasivat kysymykseen esimerkiksi seuraavanlaisesti.

Ohjaaja 1. Voimavara- ja vahvuuskeskeistä toimintaa, lämpöä, välittämistä ja ihmillisyyttä.

Ohjaaja 2. Se tarkoittaa ilmapiiriä, lapsen edun näkemistä, hyvän näkemistä vaikeissakin ajoissa, yhteistyötä, tehdään työstämme mielekästä, niin sitä on mukavaa tehdä.

Ohjaaja 3. Voimaannuttavassa työtöteessä on keskiössä lapsen osallisuus omassa elämässään: lasta tuetaan olemaan osallinen omaa elämäänsä koskevassa päätöksenteossa ja ottamaan vastuuta ympäristöstään.

Ohjaaja 4. Voimaannuttava työtöte on sitä, että nähdään lasten ja nuorten vahvuudet ja tuetaan heitä näkemään ne myös itsessään, niin että he voivat uskoa itseensä ja kykyihinsä saavuttaa tavoitteensa.

Vastauksista käy ilmi, että tässä työyhteisössä voimaantumista tapahtuu kolmella eri tasolla: yksilö-, ryhmä-, organisaatiotasolla. Ohjaajien työskentelyyn vaikuttaa se, minkälainen yhteishenki tiimissä on, miten esimies kohtelee ja tukee työskentelyä arvostaen ja kannustaen. Työyhteisö mahdollistaa myös ohjaajien voimaantumisen. Ohjaajan ammatillisella osaamisella on merkittävä rooli voimaantumisprosessissa. Toiminnassa tapahtuu lasten ja nuorten itse- että myös henkilöiden välistä voimaantumista. Voimaantumisessa kysymys on yksilöllisten taitojen ja tavoitteiden huomioimisesta, vastuullisuuden vahvistamista omasta elämästä, voimavarojen huomioimista, itseohjautuvuuteen kannustamista, uskoa lasten ja nuorten omiin kykyihin ja toimijuuden vahvistamista.

8.3 Tulosten yhteenvetoa

Toiminnassa on tuettu lasten ja nuorten vahvuuksien löytymistä mielekkään tekemisen avulla yhdessä toisten kanssa. Toimintaan osallistumalla lasten ja nuorten osallisuus, yhteisöllisyyden tunne ja sosiaaliset taidot ovat vahvistuneet.

Ohjaajien tuloksista käy ilmi, että toiminnassa lapset ja nuoret saavat myönteisiä kokemuksia, toteuttaa itseään, olla omia itseänsä, oppia uusia asioita ja vastuunottamista omasta elämästä. Toiminnan avulla lapset ja nuoret ovat löytäneet esimerkiksi itselleen harrastuksen.

Näin ollen toimijuuteen ja itsenäistymiseen liittyvät tarpeet ovat toteutuneet. Lapsista ja nuorista kasvaa oman elämänsä toimijoita, he uskovat itseensä ja tulevaisuus näyttää toiveikkaalta.

Lapset ja nuoret on sitoutettu toimintaan mukaan tukemalla sosiaalisia suhteita ja ottamalla heidät kaikkeen toiminnassa mukaan. Toiminnan tuloksena on, että lapset kokevat olevansa osa yhteisöä, jonka tärkeitä jäseniä he ovat. Näin ollen yhteyden ja turvallisuuden tunne voimistuu ja yksinäisyyden kokemus vähenee.

Valinnan mahdollisuutta on tuettu tarjoamalla eri toiminnan vaihtoehtoja, yksilöllisiä toiveita ja mielenkiinnonkohteita on huomioitu sekä kannustettu kokeilemaan uusia juttuja. Oppimisen ja kokeilemisen mahdollistavalla virikkeellisellä toimintaympäristöllä on vaikutusta osallistumiseen, esimerkkinä monipuoliset toiminnalliset ja luovat tekemiset sekä päivittäiset askareet.

Tiedostamalla ohjausprosessiin liittyvät, sekä oppimiseen ja osaamiseen vaikuttavat tekijät voidaan mahdollistaa ympäristö, jossa mahdollistuu lasten ja nuorten kasvu ja kehittyminen. Lapsi huomioidaan yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti, hänen persoonallisuutensa, emootiot ja tapa oppia asioita huomioidaan sekä vahvistetaan uskoa itseän, omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin. Toiminnassa on myönteinen, luotettava ja rohkaiseva ilmapiiri. Toiminnan tuloksena on, että lapsen ja nuoren minäpystyvyyden tunne ja resilienssikyky vahvistuvat.

Lapset ja nuoret saavat ohjaajilta uuden oppimiseen apua, tukea ja läsnäoloa vaikeissakin tilanteissa esimerkiksi arjen perus- ja selviytymistaitoja. Lapset kokevat ohjaajat turvallisiksi aikuisiksi, jolloin syntyy luottamuksellinen suhde lapsen tai nuoren ja ohjaajan välille. Ohjaaja tukee oppimista hyvillä viestintä- ja ymmärrysvalmiuksilla sekä järjestämällä toimintaa, jolla pyritään lasten ja nuorten vastavuoroisuuden ja voimaisuuden lisäämiseen. Ohjaajalta vaaditaan lasten ja nuorten toiveiden huomioimista, esimerkillisyyttä, vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoja, tunnetilojen huomioimista, empaattisuutta, motivaation herättelemistä ja läsnäoloa. Tuloksena on kukoistava, oppiva ja eteenpäin kehittyvä erityislapsi- ja nuori.

Toiminnassa huomioidaan lapsen ja nuoren identiteetti, taidot ja yksilölliset päämäärät ja tavoitteet, tarjotaan valinnan mahdollisuuksia, kumotaan väärä kykyuskomuksia, herätellään

motivaatiota, muokataan toimintaympäristöä oppimisen kannalta sopivaksi, annetaan palautetta edistymisistä ja kannustetaan itse arvioimaan edistymistä. Lapsille ja nuorille mahdollistetaan toimintaympäristö, jossa vapauden, sisäisen voimantunteen ja turvallisuuden tunne vahvistuvat. Toiminnan tuloksena on lasten ja nuorten voimaantumista tukeva ohjausprosessi.

Tulosten mukaan lapsi ja nuori voimaantuu toiminnassa uusia asioita oppimalla, tekemällä, kokeilemalla, osallistumalla ja omia mielenkiinnon kohteita löytämällä. Tässä työyhteisössä voimaantumista tapahtuu kolmella eri tasolla: yksilö-, ryhmä-, organisaatiotasolla. Ohjaajien voimaannuttavaan työotteeseen vaikuttaa työtiimin ja esimiehen kannustava ja arvostava tuki. Työyhteisö mahdollistaa myös ohjaajien voimaantumisen. Ohjaajien ammatillisella osaamisella on merkittävä rooli lasten ja nuorten voimaantumisprosessissa.

Toiminnassa tapahtuu lasten ja nuorten itse- että myös henkilöiden välistä voimaantumista. Voimaantumisessa kysymys on yksilöllisten taitojen ja tavoitteiden huomioimisesta, vastuullisuuden vahvistamisesta omasta elämästä, voimavarojen huomioimisesta, itseohjautuvuuteen kannustamisesta, toimijuuden vahvistamisesta ja uskotaan lasten ja nuorten omiin kykyihin selviytyä tilanteista. Toiminnan tuloksena on hyvinvoiva, iloinen ja elämästä nauttiva lapsi ja nuori.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää voimaannuttavan työtteen mahdollisuuksia ja vaikutuksia sekä erityislasten ja nuorten että ammattilaisten eli ohjaajien näkökulmasta. Tavoitteena oli selvittää, mitä voimaannuttava vuorovaikutuksellinen suhde ohjaajien sekä lasten ja nuorten välillä tuottaa ja millainen toiminta palvelee lasten ja nuorten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla.

9.1 Voimaannuttava työote

Voimaannuttava työote on ohjaavaa ja tavoitteellista toimintaa, joka mahdollistaa lapsen ja nuoren yksilöllisen sekä kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen. Toiminnan keskiöön nousee lapsen ja nuoren oma toimijuus, omat päämäärät, valinnat, vahvuudet, toiveet ja tahto. Toimintaa toteutetaan niin, että nämä asiat kuullaan ja huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Tavoitteiden tulee olla lapsille ja nuorille itselle tärkeitä, jotta ne ovat saavutettavissa ja he sitoutuvat, motivoituvat ja osallistuvat toimintaan. Ohjaaja tukee, kannustaa ja rohkaisee tavoitteiden eteenpäin viemisessä ja saavuttamisessa. Pienistäkin onnistumisista iloitaan ja annetaan palautetta.

Voimaannuttava työote on osallistavaa toimintaa sekä monipuolisen virikkeellisen, toiminnallisen ja aktiivisen ympäristön järjestämistä, jossa toteutuu lasten ja nuorten valinnan, oppimisen ja kokeilemisen mahdollisuus. Ympäristö tukee lasten ja nuorten sosiaalisten suhteiden muodostumista sekä elämän perus- sekä selviytymistaitojen oppimista.

Voimaannuttavalla työotteella työskentelevällä ohjaajalla on riittävät viestintä- ja ymmärrysvalmiudet sekä ohjaajan ja lapsen välillä on tasaveroista vuorovaikutusta eli lapset kokevat tulleensa kuulluksi ja ymmärretyksi. Lapset ja nuoret saavat riittävästi tukea, apua ja ohjaajan läsnäoloa vaikeissakin tilanteissa. Hankalat asiat sekä tilanteet jaetaan ja käsitellään yhdessä. Ohjaajat järjestävät toimintaa, jolla pyritään vastavuoroisuuden ja voimaisuuden lisäämiseen. Myönteinen, luotettava ja rohkaiseva ilmapiiri kannustaa lapsia ja nuoria oppimaan uutta ja osallistumaan kaikkeen toimintaan.

Ohjaajien ammatillisella osaamisella ja heidän kesken yhteisistä toimintalinjoista sopimisella on vaikutus lasten ja nuorten voimaantumiseen. Tutkimuspaikassa ohjaajat työskentelivät vahvuuspedagogisten toimintaperiaatteiden sekä kasvatuksellisen kuntoutuksen ja ohjaustoiminnan periaatteiden mukaisesti, mikä mahdollisti lasten ja nuorten voimaantumista.

9.2 Voimaannuttavan työotteen vaikutukset erityislapsiin ja -nuoriin

Voimaannuttavalla työotteella on moninaiset vaikutukset erityislapsen ja -nuoren hyvinvointiin, kuten omanarvontunteeseen sekä minäpystyvyyteen. Valinnan ja päätöksenteon mahdollisuutta tukemalla lapsen ja nuoren vaikuttamismahdollisuudet laajenevat. Näin lapsen ja nuoren toimijuuteen, itsenäistymiseen ja autonomiaan liittyvät tarpeet toteutuvat. Ryhmän antama, vahvistava palaute auttaa lasta ja nuorta uskomaan omiin kykyihinsä.

Voimaannuttavalla ja positiivisella työotteella työskentelevät ohjaajat kannustavat ja opastavat lapsia ja nuoria löytämään oman merkityksellisen juttunsa. Näin lapset ja nuoret pääsevät toteuttamaan itseään, kokemaan iloa, onnistumisia ja myönteisiä kokemuksia.

Sosiaalisten suhteiden vahvistuessa ryhmän keskinäinen yhteenkuuluvuuden, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuu. Näiden kokeminen luo lapselle turvallisuuden tunnetta, että kuuluu itselle tärkeään porukkaan, saa rohkeasti olla oma itsensä ja apua aikuisilta aina, kun tarvitsee. Sosiaalisten suhteiden vahvistumisen seurauksena on, että erityislapsien ja -nuorten yksinäisyyden kokemus vähenee ja he osaavat myöhemminkin elämässä hakeutua sosiaalisiin konteksteihin.

Voimaantuminen on henkilökohtainen prosessi ja kokemus, joten ulkopuolisen on vaikea arvioida, tapahtuuko lapsessa tai nuoressa voimaantumista. Tutkimuksesta käy kuitenkin ilmi, että lasten ja nuorten itsensä mielestä voimaantumista tapahtuu silloin, kun he pääsevät toteuttamaan itseään, itselle mielekkäässä asiassa.

Voimaannuttavalla työskentelyotteella on lyhyen sekä pitkän aikavälin vaikutuksia erityislapsiin ja -nuoriin. Eheyttävää voimaantumista tapahtuu, kun erityislapset ja -nuoret saavat olla oman elämänsä subjekteja ja aktiivisia toimijoita, haasteistaan huolimatta. Osallistumalla kaikkeen toimintaan pyykinpesusta haravointiin ja tallintöihin he oppivat arjen- ja elämänhallintataitoja yhdessä toisten vertaisten ja aikuisten kanssa. Näin lasten resilienssikyky vahvistuu ja heillä on taitoja selvitä paremmin vaikeista tilanteista myös myöhemmin elämässä. Voimaannuttavan työskentelyn tuloksena on onnellinen, hyvinvoiva, kukoistava, oppiva ja eteenpäin kehittyvä erityislapsi ja -nuori.

10 POHDINTA

10.1 Tutkimuksen eettisyyden, luotettavuuden ja yleistettävyyden tarkastelu

Positiivisen psykologian päällimmäisenä tavoitteena on ymmärtää niitä tekijöitä ja olosuhteita, jotka saavat ihmiset yksilöinä ja yhteisöinä kukoistamaan, sekä luoda polkuja näiden asioiden vahvistamiseksi (Leskisenoja, 2017, s. 33). Tämä tutkimus lähenee positiivisen psykologian tutkimuskenttää, jossa yleensä tutkitaan onnellisuutta, siihen vaikuttavia tekijöitä ja sitä, mistä hyvä elämä muodostuu. Tutkimuksella oli lähtökohtaisesti jo positiivinen kaiku eli tutkimuksessa tarkasteltiin voimaannuttavaa työtettä ja lapsissa ja nuorissa tapahtuvia muutoksia heidän itsensä kokemana sekä myös ohjaajien ajatuksia voimaannuttamisesta.

Tutkimus toteutettiin eettisten periaatteiden mukaisesti eli huoltajilta kysyttiin kirjallinen suostumus tutkimuksen tekemiseen, analysoimiseen ja raportoimiseen. Ketään ei myöskään pakotettu haastatteluun eli tutkimukseen osallistuvilla lapsilla ja nuorilla oli mahdollisuus kieltäytyä haastatteluun osallistumisesta, mikäli heistä siltä tuntui. Tutkimustilanteessa osallistujille kerrottiin, mitä varten haastattelu tehdään. Tutkijana aistin herkästikin lasten tunnetiloja haastattelun aikana ja keskeytin haastattelun, mikäli lapsi oli levoton tai ilmaisi jotenkin haluttomuuttaan osallistua haastatteluun.

Eettisten periaatteiden mukaisesti kiinnitin huomiota siihen, että ohjaajat sekä lapset ja nuoret pysyivät anonymineina koko tutkimuksen ajan. Heitä ei voi yksittäisten vastausten perusteella tunnistaa opinnäytetyöstä. Lasten ja nuorten tarinallisten valokuvien julkaiseminen olisi avannut lukijalle enemmän sitä, minkälaisia voimakuvia lapset ja nuoret itsestään valitsivat. Tutkijalle lasten merkityksellisten valokuvien käyttäminen haastattelutilanteessa kertoi enemmän siitä, kuinka lapset ja nuoret itse näkevät omat onnistumisensa ja yhdessä koetut voimauttavat kokemukset.

Kohderyhmänä tässä tutkimuksessa oli lievästi tai keskivaikeasti kehitysvammaiset lapset ja nuoret, joista käytin tutkimuksessa yleisesti nimitystä erityislapset ja –nuoret. Tämä kertoo sen, että lapset ja nuoret saavat erityistä tukea ja ohjausta kehitykseen, oppimiseen sekä ryhmätilanteissa että kerhon arkitilanteissa toimimiseen. Tutkittavana kohderyhmänä kehitysvammaiset lapset ja nuoret eivät juuri poikkea samankaltaisten vertaisryhmien tutkimisesta.

Joidenkin lasten kommunikointitaidot ja -valmiudet voivat olla heikommat kuin toisten, mutta se ei ollut este tutkimukseen osallistumiselle tai toteuttamiselle. Tarinalliset valokuvat ja haastattelu tukivat hyvin sitä, että kohderyhmän lasten ja nuorten oma ääni tuli tutkimuksessa aidosti kuuluville.

Tutkimuksella halusin tuoda esille erityislasten ja -nuorten oikeutta osallistua ja vaikuttaa omiin asioihin. Jokaisen lapsen ja nuoren oma ajatus ja kokemus eli itsensä tuottama aineisto ovat merkityksellisiä ja tärkeitä, oli sitten kysymyksessä erityistä tukea tarvitseva tai ei. Lapsen tai nuoren puolestapuhujana esiintyessään tutkija asettuu heikomman puolelle ja suojelee hänen oikeuksiaan. Kyse on eettisestä valinnasta, jossa tutkija ottaa vakavasti asemansa aikuisena, joka lähestyy lapsen tai nuorten maailmaa sekä iän että ammatillisen ja sosiaalisen auktoriteetin tuomasta valta-asemasta. (Lagström ym., 2010, s. 150)

Tutkimuspaikkana toimi lapsille ja nuorille tuttu ja turvallinen kerhoympäristö. Olin ohjaajana osa tutkittavaa yhteisöä ja sen toimintakulttuuria, koska olin työskennellyt tutkimukseen osallistuvan kohderyhmän kanssa jo monia vuosia. Tutkimuksen lähtökohtaisena olettamuksena oli, että haastateltavat luottavat minuun, joten pystyn luomaan haastattelutilanteeseen empaattisen, kuuntelevan ja turvallisen ilmapiirin. Tutkimustilanteessa pyrin olemaan neutraali, osallistuva, tutkiva ja hienovaraisen utelias.

Opinnäytetyön tutkimusvälineenä käytin lasten ja nuorten kanssa merkityksellisiä voimaannuttavia valokuvia, jotta keskusteluyhteys syntyisi luontevasti. Tutkimusmenetelmänä tarinalliset valokuvat ja haastattelut olivat lapsiystävällisiä aineistonkeruumenetelmiä. Joidenkin lasten kohdalla tutkimustilanteessa haastavaksi osoittautui heidän motivaationsa ylläpitäminen sekä, miten esitän kysymyksen niin, että lapsi ymmärtää sen.

Tutkimuksen luotettavuutta on arvioitu koko tutkimuksen ajan perustelemalla ja kirjoittamalla auki teorian, tulosten käsittelyn ja analysointitavan valintaa, tulkintaa ja johtopäätöksiä tutkittavien näkökulmasta. Tutkimuksen laatu ja pätevyys muodostuvat tutkimusprosessin hallinnasta ja sen eteenpäin viemisestä alun tutkimussuunnitelman visioista aina loppumetreille asti. Tutkimustyö on kehittynyt ja punainen lanka kirkastunut prosessin edetessä vuoden aikana.

Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt asiantuntevuuteen, huolellisuuteen ja perustelevuuteen. Olen ollut perusteellinen ja rehellinen selvittäessäni tutkimuksen teoreettista viitekehystä ja perustellessani valintojani mitä ja miksi teen sekä miten valintoihin ja ratkaisuihin on päädytty. Ronkainen ym. (2013, ss. 138–139) kirjoittaakin, että laadukkuus edellyttää tutkijalta jatkuvaa asioiden ja oman toiminnan tarkistamista, ajattelemista, kyseenalaistamista, kysymistä ja teoretisointia. Validius on tulosta ajatteluprosessista ja aiemman tutkimuksen tuntemista, minkä perusteella tutkija tekee valintojaan.

Tutkimuksessa olen kuvannut yhden erityislapsille ja -nuorille tarjottavan palvelun toimintaa, lasten ja nuorten sekä ohjaajien näkökulmasta. Tutkimuksessa korostuu heidän oma merkityksellinen kokemuksensa toiminnasta ja voimaantumiseen sekä positiivisen kasvatukseen liittyvistä asiasta. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena on tehdä ymmärrettäväksi ja kuvata niitä tapoja, jolla yksilöt tai ryhmät näkevät, kokevat ja merkityksellistävät jonkin todellisuuden ilmiön (Myers 2000). Tällöin laadullisen tutkimuksen yleistettävyyden palautuu siihen, millaisella tavalla aineisto on koottu: mistä todellisuudesta aineisto on näyte, millaiseen todellisuuteen se on sijoitettavissa ja keiden äänistä aineisto koostuu. Tätä voi kutsua empiriseksi yleistämiseksi, jonka mahdollisuus perustuu myös siihen, mitä tutkimuskohteesta ja sen todellisuudesta tiedetään aiempien tutkimusten perusteella. (Ronkainen ym., 2013, s. 145)

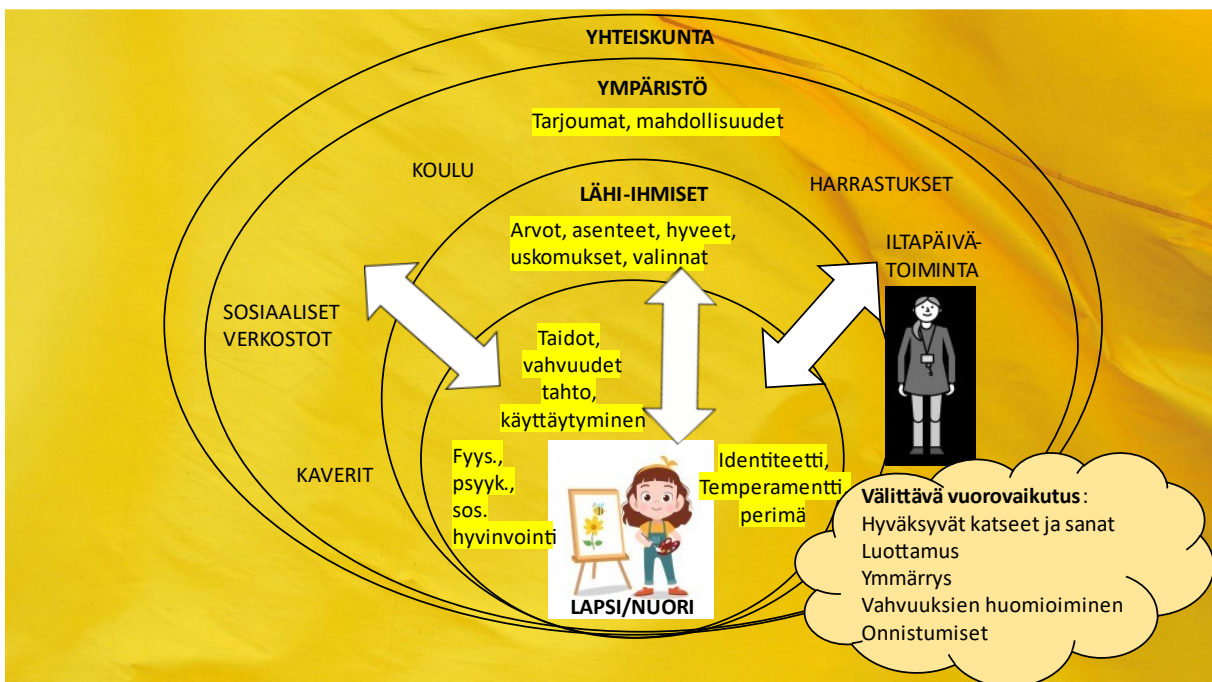
Tutkijan on jo tutkimuksen aikana osoitettava yleistettävyyden taitonsa eli kykynsä tarkastella tutkittavaa asiaa yksittäistapausta yleisemmällä tasolla (Vilka, 2021, s. 195). Tutkimusta tehdessäni olen ajatellut tutkittavaa asiaa laajemmin ja sitä, miten tutkimuksen tuottama tieto olisi yleistettävissä ja sovellettavissa muille toimintaryhmille. Tutkimustuloksista saama tieto on uutta tietoa sosiaalialalle sekä ohjaustyön kentälle. Tähän olen pyrkinyt koko prosessin aikana. Voimaannuttavan työotteen esille nostaminen on hyvinvointiyhteiskunnan näkökulmasta ajankohtainen ja kiinnostava aihe. Ihmisten hyvinvointia lisäävien menetelmien tutkiminen, toiminnan vaikutusten arviointi ja siihen liittyvän tutkimustiedon esille nostaminen ovat merkittäviä, kun pohditaan ihmisen onnellisuuteen ja elämän merkitykselliseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimus on toistettavissa vastaavanlaisessa paikassa tai kun tutkitaan voimaannuttavan työotteen sopivuutta muille kohderyhmille.

10.2 Voimaantumisen mahdollisuus

Voimaantumisella on monta kantasanaa, voimavaraistaminen, valtaistaminen, täysivaltaistuminen, vahvistuminen ja voimistaminen, joiden avulla ihminen alkaa ymmärtää ympäristöönsä sisältävän merkityksen verkoston ehdot ja ihmisenä olemisen ehdot. Voimaantuminen toteutuu tutkien, arvioiden ja kokeillen. Mikä tahansa havahtuminen tai kohtaaminen voi toimia virikkeenä sille, että ongelmat lähtevät purkautumaan ja kasvu autonomiaan voi alkaa. (Räsänen, 2020, s. 30)

Voimaantuminen on vahvasti yhteydessä ihmisen psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin ja elämänhallintataitoihin. Voimaantuneella ihmisellä on kokemus, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, tehdä päätöksiä ja toimia tavalla, joka vahvistaa omaa elämää. Voimaantuminen on hyvinvoinnin tila, sekoitus valveilla oloa, sisäistä rauhaa, tyyneyttä ja hiljaisuutta sekä tietoisuutta omasta henkilökohtaisesta voimasta elämän tosiasioiden edessä. Voimaantuminen on oppimista, oppiminen on voimaantumista, voimaantuminen vaikuttaa oppimiseen ja oppiminen vaikuttaa voimaantumiseen.

Kuva 7. Lapsen ja nuoren voimaantumisen mahdollisuus

Puhuttaessa voimaantumisen mahdollisuutena (Kuva 7) tarkastelen asiaa myös siltä kannalta, että ihmisellä on vastuu omista valinnoistaan ja päätöksistään. Hän voi itse päättää tarttuuko vai ei ympärillä oleviin mahdollisuuksiin ja tarjoumiin. Ympäristöllä ja erityisesti lähi-ihmisillä on valtava vaikutus lapsen ja nuoren ajatteluun, toimintaan, asenteisiin, tekoihin ja sitä kautta myös valintoihin. Ympäristö voi vaikuttaa joko kannustavasti ja edistävästi tai haitallisesti vahvuuksien esille tulemiseen. Vahvuudet vahvistavat ympäristöä ja ympäristö voi vahvistaa vahvuuksia. Sitoutuminen ja sisäinen motivaatio tekemiseen ovat lapsesta ja nuoresta itsestä lähtevää, kun toiminta on mielekästä, innostavaa ja omista mielenkiinnonkohteista nousevaa.

Martin Seligman liittää hyvinvointiin ja onnellisuuteen elämän merkityksellisyyden kokemuksen. Elämän merkityksellisyys syntyy kokemuksista ja tilanteista, joissa saa arvostusta itselle tärkeiltä ihmisiltä. Roolimallit, kuten tutkimuskohteessani ohjaajat toteuttamalla vahvuuksia tukevat esimerkillään parhaiten lasten ja nuorten vahvuuksien esille tuloa, kehittymistä ja oppimista. Lapset ja nuoret oppivat vahvuuksia parhaiten positiivisen mallioppimisen ja tekemisen avulla eli että heidän lähi-ihmisensä osaavat nimetä ja tunnistaa vahvuuksia, toimia tilanteissa lapsen yksilöllistä kasvua ja kehitystä tukevasti sekä käyttää vahvuuskieltä lapsen kanssa.

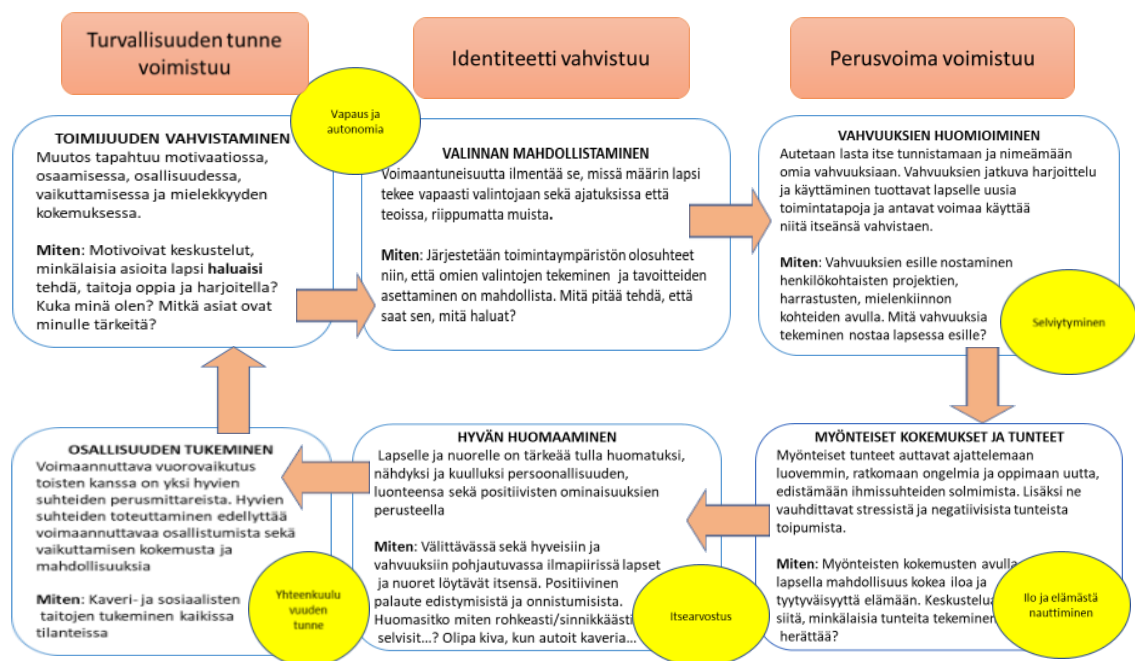
Ohjaaja voi lisätä ja edistää lasten ja nuorten hyvinvointia sosiaalisen vahvistamisen avulla, mikä tarkoittaa kokonaisvaltaista kasvun ja kehityksen tukemista. Ohjaaja on merkittävässä roolissa, kun hän seisoo lapsen ja nuoren vierellä voimaantumispolun alkupäässä ja toimii mahdollistajana, havahduttajana, osallisuuden auttajana ja autonomian kasvattajana. Merkityksellistä on myös prosessin varrella annettava tuki, kannustus ja riittävä motivointi.

Ohjaajan tehtävänä on edistää lapsen hyvinvointiin tähtääviä päämääriä sekä toimia yhdessä lapsen kanssa näiden päämäärien saavuttamiseksi. Yksinkertaisesti ajateltuna olla läsnä ja vuorovaikutuksessa toisen kanssa sekä tiedostaa ohjattavan elämään vaikuttavat asiat ja pyrkiä ymmärtämään ohjattavaa. Vain empaattinen ihminen voi auttaa toista ja saada lapsen ja nuoren empaattisuudellaan vuorovaikutukseen ja sitoutumaan hyvinvointia edistäviin prosesseihin. Luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutussuhde voi syntyä vain ohjaajan läsnäololla, kuuntelemalla ja yhdessä lapsen tai nuoren tarinoita tulkitsemalla.

10.3 Erityislasten ja -nuorten voimaantumista vahvistava työskentelymalli

Tutkimuksen tuloksista nousee esille kuusi elementtiä, joiden täytyminen on tärkeää, jotta voimaantumista tapahtuisi lapsissa ja nuorissa. Näitä ovat 1. toimijuuden vahvistaminen, 2. vahvuustyöskentely, 3. valinnan mahdollistaminen, 4. hyvän huomaaminen, 5. myönteiset tunteet ja kokemukset sekä 6. osallisuuden tukeminen. Nämä elementit liittyvät läheisesti Martin Seligmanin PERMA -teoriaan sekä William Glasserin sisäisen valinnan teoriaan ja geneettisten perustarpeiden tyydyttämisen määritelmään. Glasserin mukaansa nämä perustarpeet pitävät meidän käynnissä. Sisäisen valinnan teorian mukaan ihmiset valitsevat käyttäytymisensä tehdäkseen yhden kahdesta asiasta: tyydyttäkseen tarpeensa tai kommunikoidakseen ympäröivän maailman kanssa. (Räsänen, 2020, s. 37) Näistä elementeistä muodostuu voimaannuttavan työskentelyn malli (Kuva 8), joka on hyvin lähellä ratkaisukeskeistä työskentelymallia ja saa myös elementtejä positiivisesta pedagogiikasta.

Kuva 8. Lasten ja nuorten voimaantumista edistävä työskentelymalli.

Toimijuuteen liittyy vahvasti tavoitteiden asettaminen eli lapsen kanssa keskustellaan yhdessä siitä, minkälaisia taitoja hän haluaisi oppia ja harjoitella. Lapsen motivaatio tehdä

asioita ja oppia nousee lapsesta itsestä, kun opeteltava asia tai oppimisen ympäristö on hänelle itselle mielekäs ja suotuista. Ohjaajan tehtävänä on tukea kaikissa tilanteissa lapsen toimijuuden toteutumista. Vehviläinen (2014, s. 204) kirjoittaaakin, että onnistuessaan ohjauksen vaikutuksena on toimijuuden vahvistuminen eli muutos motivaatiossa, osaamisessa osallisuudessa, vaikuttamisessa ja mielekkyyden kokemuksessa. Toimijuuden vahvistumien näky sekä oppimisessa että hyvinvoinnissa.

Voimaantuminen on mahdollista, kun lasta autetaan itse tunnistamaan ja nimeämään omia vahvuuksiaan. Vahvuuksien jatkuva harjoittelu ja käyttäminen tuottavat lapselle uusia toimintatapoja ja antavat voimaa käyttää niitä itsensä vahvistaen. Erityisesti vahvuudet nousevat esiin lapsen henkilökohtaisissa projekteissa, esimerkiksi kun lapsi löytää harrastuksen tai intohimon, joka innostaa ja sitouttaa tekemiseen. Vahvuuksien käyttäminen vaikuttaa positiivisesti suoraan lapsen mielen hyvinvointiin ja onnellisuuteen sekä itsetuntemuksen ja arvostuksen vahvistumiseen. Vahvuuksiin liittyy ajatus kasvamisesta ja kehittymisestä ja sitä kautta myös elämän merkityksellisyyden löytämisestä.

Voimaantuminen merkitsee voimaa sisäisiin valintoihin. Voimaantuneisuutta ilmentää se missä määrin ihminen muodostaa tavoitteita, toimintatapoja ja suunnitelmia, itsenäisiä tarkoituksia ja aikomuksia riippumatta toisten ihmisten asettamista vaatimuksista ja sosiaalisesta paineesta; tekee vapaasti valintojaan sekä ajatuksissa että teoissa. (Räsänen, 2020 s. 30) Voimaantumisen prosessiin vaikuttaa toimintaympäristön olosuhteet. Erityislasten ja -nuorten kohdalla on erityisen tärkeää, että valinnan ja tavoitteiden asettamista tuetaan sekä yksilön toimintavalmiuksia vahvistetaan kaikin mahdollisin keinoin. Tämä on haastavaa, sillä usein on niin, että monessakin kohdassa heidän puolestaan päätetään tai jopa tehdään asioita. Lapsen ja nuoren oman äänen esiin nostaminen ja toimintakyvyn vahvistaminen antavat voimaa ja uskoa omiin kykyihin. Vapaus ja riippumattomuuden tunne ovat yksi geneettisistä tarpeistamme.

Ohjaajalla on erittäin suuri vastuu siitä, miten hän ohjaustyötään tekee eli miten sensitiivisesti ja empaattisesti hän lähestyy ja kuinka kokonaisvaltaisesta hän ymmärtää lasta tai nuorta. Kontrollin tai vallankäytön sijaan ohjaajan on löydettävä yhteys ja luottamus, jotka syntyvät vain keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja kommunikoinnissa. Voimaantuminen tarvitsee avoimen, luottamuksellisen ja välittävän ilmapiirin. Ohjaaja voi tukea, ohjata, neuvoa

ja antaa lapselle ja nuorelle mahdollisuuksia keskustella asioista. Räsänen (2020, ss. 168–169) mainitsee kirjassan seitsemästä kuolettavasta ja välittävistä suhdetavasta. Kuolettavia taas arvostelu, syyttäminen, valittaminen, kalvaminen uhkaaminen ja rankaiseminen. Välittäviä tapoja ovat tukeminen, rohkaiseminen, kuunteleminen, hyväksyminen, luottaminen, kunnioittaminen ja neuvotteleminen. Näitä välittäviä tapoja sekä hyveisiin ja vahvuuksiin pohjautuvaa kieltä tarvitaan, että lapset ja nuoret löytävät itsensä ja edistyvät. Lapselle ja nuorelle on tärkeää tulla huomatuksi, nähdyksi ja kuulluksi persoonallisuuden, luonteensa sekä positiivisten ominaisuuksien perusteella. Lapsen ja nuoren minäkuva, itsetunto, -arvosuus ja -luottamus muodostuvat vuorovaikutuksessa lähi-ihmisten kanssa.

Lapset ja nuoret voivat saada myönteisiä tunteita ja kokemuksia mielenkiintoisen tekemisen kuten leikin, harrastusten, luovan toiminnan, liikunnan avulla tai vaikka ystävien seurassa ollessaan. Merkityksellistä on, että lapsi saa kokea iloa ja tyytyväisyyttä omaan elämään. Lapsilla sitä tapahtuu luonnostaan, kun he leikkivät tai touhuilevat ystävien kanssa. Ilo ja elämästä nauttiminen on myös yksi ihmisen luonnollisista geneettisistä tarpeista. Myönteiset tunteet auttavat meitä ajattelemaan luovemmin, ratkomaan ongelmia ja oppimaan nopeammin. Myönteiset tunteet edistävät ihmissuhteiden solmimista ja hoitamista. Lisäksi ne vauhdittavat stressistä ja negatiivisista tunteista toipumista ja vahvistavat optimisten asenteen kehittymistä. (Leskisenoja, 2017, s. 38)

Voimaannuttava vuorovaikutus toisten kanssa on yksi hyvien suhteiden perusmittareista. Hyvien suhteiden toteuttaminen edellyttää voimaannuttavaa osallistumista sekä vaikuttamisen kokemusta ja mahdollisuuksia. (Räsänen, 2020, s. 310) Ryhmään kuulumisen, osallistuminen ja asioiden yhdessä jakaminen ovat sosiaalista koheesiota vahvistavia asioita. Yhteenkuuluvuuden tunne ja läheisyys ovat ihmisen perustarpeita, joten myös merkittäviä hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Yhdessä mukavien asioiden kokeminen ja tekeminen lisäävät lapsen osallisuuden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ahlstrandin (2017, s. 64) mukaan ryhmässä osallistuja onnistuu paremmin ja saa käyttöönsä sellaisia vahvuuksia, jotka eivät välttämättä näy hänen toimiessaan yksin. Jos ohjaaja malttaa suhtautua ryhmäänsä ennakkoluulottomasti ja uteliaiin mielin sekä antaa sille riittävästi vastuuta toiminnan toteuttamisesta, saadaan osallistujien vahvuudet ja ryhmän voimavarat paremmin esille. Vahvuuksiin tai voimavaroihin pohjautuva ohjaaminen ei tarkoita kuitenkaan sitä, etteikö

epäonnistumisista saa puhua tai että ongelmia pyritään välttelemään. Epäonnistumisiin on toisin sanoen harjoitettava asennoitumaan voimavarakeskeisesti.

10.4 Kohti kestävä ja voimaannuttavaa hyvinvointikasvatusta

Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä yhteiskunnan tulee mahdollistaa jokaiselle lapselle ja nuorelle yhtäläiset ja tasavertaiset mahdollisuudet hyvään ja merkitykselliseen elämään sekä fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Erityislapsille ja -nuorille tulee olla paikkoja, joissa heidän yhteisöllisyytensä, osallisuuden ja vaikuttamisen tarpeet tulevat huomioituksi. Positiivisen ja voimaannuttavan hyvinvointikasvatuksen avulla voidaan tukea kaikkien, mutta erityisesti erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä antaa heille hyviä eväitä elämään, myös tulevaisuutta varten. Hyvinvointiin tähtävällä kasvatuksella on sekä lyhyen että pitkän tähtäimen vaikutuksia lapsiin ja nuoriin, mutta se on ennen kaikkea ennaltaehkäisevää toimintaa, jolla voidaan vähentää lasten ja nuorten yksinäisyyttä, syrjäytymistä tai mielenterveysongelmia nyt sekä tulevaisuudessa.

Tutkimuksissa on korostettu yhä useammin, että kyky nimetä ja tunnistaa omia vahvuuksia sekä käyttää niitä hyväksi työskentely- ja oppimisprosesseissa on osa pedagogista hyvinvointia. Myös sosiaalinen tuki edistää hyvinvointia lieventämällä stressin ja kuormittavien elämäntapahtumien kielteisiä vaikutuksia. Itä-Suomen yliopiston erityispedagogiikan professorin Leena Holopaisen mukaan ”pedagogisessa hyvinvoinnissa on kyse myös yksilön valmiuksien ja kykyjen sekä opetusympäristön yhteensovittamisesta. Erityisen tuen tarpeessa olevien osalta on kyse ristiriidasta näiden kahden välillä. Pedagogisen hyvinvoinnin edistämiseksi erityisesti oppimiseen liittyvien vaikeuksien ennaltaehkäisy, tunnistaminen ja tukeminen korostuvat. Ratkaisemattomat ongelmat saattavat tuottaa aikuisikään asti heijastuvia hyvinvointia estäviä seurannaisvaikutuksia”. (Räsänen, 2020, ss. 231–232)

Viimeaikaisten tutkimustulosten mukaan lasten ja erityisesti nuorten pahoinvointi on lisääntynyt. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tekemän kouluterveystudkimuksen mukaan nuorten ahdistus ja masennusoireilu oli keväällä 2021 lisääntynyt huomattavasti verrattuna koronaepidemiaa edeltävään mittaukseen sekä tytöillä että pojilla. Myös yksinäisyys oli lisääntynyt sekä tytöillä että pojilla. (thl,) Erityislapset ja -nuoret eivät välttämättä pysty tai osaa

ilmaista omaa huonovointisuuttaan tai voimattomuuttaan, mutta heitä voi rohkaista esimerkiksi kommunikointia tukevien kuvien avulla ilmaisemaan omia tunteitaan, toiveitaan, tahtoaan ja mielipiteitään. Näin pääsee kiinni lapsen tai nuoren sisäiseen eli erityiseen maailmaan. Tämä erityinen sisäisen maailman valokuva-albumi sisältää ”kuvia” rakkaista ihmisistä ja asioita, joita lapsi tai nuori haluaa eniten tehdä ja kokea sekä myös uskomuksia, jotka ohjaavat käyttäytymistä. Subjektiivinen oman maailman tarkastelu kertoo, mikä on itselle tärkeintä ja ohjaa lapsen ja nuoren käyttäytymistä suhteessa muihin ihmisiin ja avaa uusia mahdollisuuksia nähdä asiat toisin.

Opinnäytetyön johtopäätösten, aikaisempien voimavaraistavaan työskentelyyn liittyvien tutkimustietojen sekä voimaantumisen teoreettisen viitekehyksen perusteella voidaan todeta, että voimaannuttava työote sopii erityislusten ja -nuorten kanssa tehtävään työskentelyyn hyvin. Erityislapsen ja -nuoret ovat lähtökohtaisesti jo usein heikommassa asemassa, muihin vertaisiinsa lapsiin ja nuoriin nähden, joten he tarvitsevat ympärilleen aikuisia, jotka edistävät heidän toimijuuttansa, aktiivisuutta sekä toimintakykyä.

Kulttuuri- ja taidetoiminnan menetelmät toimivat hyvin voimauttavan työskentelyn välineenä, kuten esimerkiksi valokuvaus, hevosavusteinen toiminta, kirjoittaminen tai maalaaminen. Eri-laiset positiiviset interventiot, menetelmät, toiminnot ja tekemiset sekä ohjaajan tuki voivat edesauttaa voimaantumisen prosessin käynnistymistä ja etenemistä. Yhdessä mielekkään tekemisellä äärellä voidaan päästä lähemmäksi ihmisen ydintä, tahtoja, tunteita ja ajatuksia. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että voimauttava sanan käyttöön kannattaa suhtautua varovaisesti, ettei käytä sitä väärinperustein tai tietämättä riittävästi taustateoriasta. Voimaannuttavan työotteen toteuttaminen vaatii ohjaajalta ohjaustyöskentelyn lisäksi asiakkaiden tuntemista ja luottamuksellista ohjaussuhdetta, mutta myös voimaantumisen teorian, sen toiminnan periaatteiden ja voimaantumisen prosessiin vaikuttavien tekijöiden asiantuntemusta.

LÄHTEET

- Ahlstrand, A. (2017). *Moikataan varpailla. Oivalluksia ohjaamisesta, liikkumisesta ja oppimisesta*. Next Print Oy.
- Ahvenainen, O., Ikonen, O. & Koro, J. (2001). *Johdatus erityiskasvatuksen käytäntöön*. Tammuvooren kirjapaino Oy.
- Arola, P. & Pentikäinen, V. (2019). *Kukoistava kasvatus: positiivisen pedagogiikan ja laaja-alaisen hyvinvointiopetuksen käsikirja*. BEEhappy Publishing.
- Ehrling, L. & Rakkolainen M. (n.d.) Motivoivan haastattelun analyysi. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (toim.) (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. s. 325–347.
- Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (2009). *Valokuvan terapeuttinen voima*. Otavan kirjapaino Oy.
- Hannula, A. (n.d.) Systemaattinen tekstianalyysi. Teoksessa Syrjäläinen, E., Eronen A. & Värri, V-M. (toim.) (2010). *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. Juvenes Print.
- Hietaharju, M. (2010). *Kuuntele kuvaa: Näkökulmia valokuvan tulkintaan*. WS Bookwell.
- Häkli, J., Kallio, K. & Korkiamäki, R. (2015). *Myönteinen tunnistaminen*. Juvenes.
- Lagström, H., Pösö, T, Rutanen, N. & Vehkamäki, K. (2010). *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Yliopistopaino.
- Lastensuojelulaki. Lastensuojelun järjestäminen: Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. 12 §/2013. FINLEX. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>.
- Leskisenoja, E. (2017). *Positiivisen pedagogiikan työkalupakki*. Bookwell digital.
- Leskisenoja, E. J. & Sandberg, E. (2019). *Positiivinen pedagogiikka ja nuorten hyvinvointi*. Otavan Kirjapaino Oy.

Lipponen, K. (2020). *Resilienssi arjessa*. Printon.

Moberg, S., Hautamäki, J., Kivirauma, J. Lahtinen, U., Savolainen, H. & Vehmas, S. (2015). *Eri-tyispedagogiikan perusteet*. Bookwell Oy.

Määttä, K. & Uusitalo T. (toim.). (2008). *Kasvatuspsykologian näkökulma ihmisen voimavarojen tueksi*. Juvenes Print.

Ojanen, S. (2000). *Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä*. Saarijärven Offset Oy.

Opetushallitus (2018) Aamu- ja iltapäivätoiminnan kehittämistyöryhmän raportti. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tila ja kehittämistarpeet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/aamu_ ja_ iltapaivatoiminnan_tila_ ja_ kehittamistarpeet.pdf

Opetushallitus (2011) *Hyvinvoinnin, tunne-elämän, ja sosiaalisen elämän tukeminen*. Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/131412_po_aamu_ ja_ iltapaivatoiminnan_perusteet_2011.pdf

Opetushallitus. (2011) *Tukea tarvitsevat lapset aamu- ja iltapäivätoiminnassa*. Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/131412_po_aamu_ ja_ iltapaivatoiminnan_perusteet_2011.pdf

Poijula, S. (2019). *Muutosten kohtaamisen taito*. Kirjapaja.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. (2013). *Tutkimuksen voimasanat*. Sanoma Pro oy.

Ruusuvuori, J. Litteroijan muistilista Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (toim.) (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. s. 424–430.

Ruusuvuori, J., Nikander P & Hyvärinen M. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. (toim.) (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. s. 9–34.

Räsänen, J. (2014). *Voimaantumisen ja elämänpolitiikka: Voimaantumisen resurssiteoria, us-
kaltava vastuullisuus, valinta, optimointi ja kompensointi*. Lector Kustannus Oy.

Räsänen, J. (2020). *Valitsen vahvuuden: uuden koulun periaatteet ja mahdollisuudet. Ulkoi-
sesta hallinnasta opastavaan vahvuuspedagogiikkaan*. Lector Kustannus Oy.

Seligman, M. (2008). *Aito onnellisuus*. Gummerus Kirjapaino oy.

Setlementtiliitto. (n.d.) *Visio ja missio*. <https://setlementti.fi/setlementtiliitto>.

Setlementti Louhela. (n.d.) *Meistä*. <https://www.setlementtilouhela.fi/meista>.

THL (2021) *Hyvinvointi ja terveyserot- lapset, nuoret ja lapsiperheet*. Terveyden ja hyvinvoin-
ninlaitos. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku>.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö
Tammi.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. (2016). *Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löy-
tämään luonteenvahvuudet*. Bookwell Oy.

Vehmas, S. (2005). *Vammaisuus: Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan*. Tammer-Paino.

Vehviläinen, S. (2014). *Ohjaustyön opas*. Gaudeamus Oy.

Vilkka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. Otavan kirjapaino Oy.

Vänskä, K. & Laitinen-Väänänen, S. & Kettunen, T. & Mäkelä, J. (2011). *Onnistuuko ohjaus?
Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen*. Edita Prima.

Yleissopimus lapsen oikeuksista, 31 artikla. 60/1991. FINLEX.
<https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti>.

Kysely Erityislasten ja -nuorten toiminnan ohjaajille

Setlementti Louhela

2020

Opinnäytetyö: Voimaannuttava työote erityislasten ja nuorten toiminnassa

1. Kerhotoiminnassa on ollut jo useamman vuoden käytössä positiiviseen psykologiaan ja pedagogiikkaan pohjautuva toiminta ja ajattelu. Miten tämä näkyy käytännössä ja millaisia vaikutuksia sillä on ollut kerholaisiin?
2. Miten kerholaiset sitoutetaan kerhotoimintaan? Miten he asettavat itse tavoitteita itselleen? Kerro esimerkki. Miten kerholaisten mahdollisuutta valita asioita on tuettu? Mihin kaikkeen toimintaan lapsella on mahdollisuus osallistua?
3. Miten kerholaisten oppimista ja osaamista voidaan laajentaa toiminnan avulla? Miten kerhossa on luotu sellainen ilmapiiri, jossa kokeileminen, oppiminen, yrittäminen ja epäonnistuminen on sallittua?
4. Miten ohjaaja toiminnallaan vahvistaa/tukee kerholaisen esim. itsetuntemuksen, pettymyksen sietämistä, empatiakykyä, itsesääteilyä, oman toiminnanohjausta ja osallisuutta?
5. Minkälaisilla menetelmillä tai keinoilla mahdollistetaan kerholaisille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistetaan innostuneisuutta? Minkälaista osaamista ohjaajalta vaaditaan?
6. Kerro omin sanoin, mitä Erlassa tarkoittaa VOIMAANNUTTAVA TYÖOTE?

Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä, Artenomi (YAMK)
Irene Apell

Tiedote
8.10.2021
JULKINEN

Ohjaaja erityislasten ja -nuorten voimaantumisen mahdollistajana

Voimaannuttava työote erityislasten ja -nuorten kanssa on toimijuuden ja valinnan mahdollisuuden vahvistamista, vahvuustyöskentelyä, motivaation ylläpitämistä, myönteisten kokemusten mahdollistamista sekä yhdessä tekemistä. Voimaannuttavan työotteen vaikutuksena on, että lasten ja nuorten minäpystyvyyden, itsearvostuksen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuvat. Tämä käy ilmi Hämeen ammattikorkeakoulun Ohjaaja voimaantumisen mahdollistajana opinnäytetyössä, jonka Irene Apell on tehnyt osana kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä opintoja.

Tutkimuksessa tuodaan esille, minkälainen voimaannuttava työskentelyote edistää erityislasten ja -nuorten hyvinvointia, tyytyväisyyttä omaan elämään sekä heidän kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Näillä tiedolla voidaan tulevaisuudessa vaikuttaa siihen, minkälaista toimintaa tai palveluja sisällöllisesti ja laadullisesti erityislapsille ja -nuorille järjestetään. Tutkimustulosten perusteella syntyi voimaantumista vahvistava työskentelymalli, joka on hyödynnettävissä kaikille hyvinvointi- ja sosiaalialalla työskenteleville ohjaustyön tueksi.

Voimaannuttavalla vahvuustyöskentelyllä ja hyvinvointikasvatuksella on moninaiset vaikutukset erityislapsen ja -nuoren hyvinvointiin, kuten omanarvontunteeseen sekä minäpystyvyyteen. Eheyttävää voimaantumista tapahtuu, kun erityislapsen ja -nuoren saavat olla oman elämänsä subjekteja ja aktiivisia toimijoita, haasteistaan huolimatta. Osallistamalla kaikkeen toimintaan, pyykinpesusta haravointiin ja ruoanlaitosta tallintoihin he oppivat arjen- ja elämänhallintataitoja, yhdessä toisten vertaisten ja aikuisten kanssa. Näin lasten ja nuorten omatoimisuustaidot sekä resilienssikyky vahvistuvat ja heillä on taitoja selvittää vaikeista tilanteista myös myöhemmin elämässä.

Voimaantumista tapahtuu, kun ohjaajat järjestävät lapsille ja nuorille osallistavaa sekä monipuolista virikkeellistä toimintaa. Myönteisessä, luotettavassa ja rohkaisevassa ilmapiirissä mahdollistuu lasten ja nuorten uusien asioiden kokeileminen ja oppiminen. Parhaimmillaan voimaannuttava työote voi olla koko yhteisöä voimaannuttavaa, kun työyhteisössä vallitsee hyvä me-henki sekä nähdään voimaisuuden, kehittymisen ja kasvun mahdollisuudet.

Lisätiedot:

Irene Apell, puh. 050 534 87480, sposti. ire.peipo@gmail.com
Merja Salminen, puh. 040297268, sposti. merja.salminen@hamk.fi

Matriisi lasten ja nuorten valokuvien ja haastatteluiden teemoittelusta, tulkinnasta ja tuloksista

Haastatteluista poimittua tietoa eli teemoja peilataan yläkäsitteeseen, jolloin syntyy tulkinta asiasta. Tulkintaa seuraa vaikutusten arviointi ja tulos. Haastattelijan sanat on merkattu lihavoiduin ja lasten viestit on kirjoitettu auki normaalein tekstein.

Lasten ja nuorten merkitykselliset valokuvat toiminnassa	Valokuvien teemoittelua	Tulkinta	Tulos Mitä voimaannuttava työote erityislasten ja -nuorten toiminnassa on?
Kuvassa lapsi on laske-massa pulkalla mäkeä.	Toiminnalliset retket, ulkoilu, ohjaajan merkitys	Toiminnallisuus Ulkoilu	Toiminnallisuus ja monipuolisuus: ulkoilua
Kuvassa lapsi on Volttitehtaalla retkellä, lapsi makoo jumppapalikan päällä	Toiminnalliset retket, liikunnan ilo	retket liikunta musiikki	retkeilyä liikuntaa musiikkia
Kuvassa lapsi osallistuu heppatoimintaan. Kuvassa on hevonen ja ohjaaja	Toiminnallisuus, oma harrastus, ohjaajan merkitys, eläimet, ilo	oma harrastus eläimet itsensä ilmaisu	oma harrastus itseilmaisua lepoa
Kuvassa lapsi osallistuu Volttitehtaan retkeen, hän makoilee vaahtomuovipalikoitten päällä.	Toiminnallisuus, lepo, oma rauha, liikunnallisuus	kädentaidot Ilo Heittäytyminen	kädentaitoja Kaikessa korostuu ohjaajan merkitys
Nuori on valokuvassa mikrofonin kädessä osallistumassa musakerhoon	Oma harrastus, itsensä ilmaisu, ilo, heittäytyminen, yhdessä tekeminen	Ohjaajan merkitys Oman jutun löytäminen	
Nuori on kuvassa säätämässä stereoita aamukerhossa, koulun jumppasalissa.	Oman jutun löytäminen, itsensä ilmaiseminen musiikin avulla, musiikin ilo ja voima	Lepo Rauha	

Lapsesta on otettu kuva Fjällbon retkellä, kun hän syö eväitä.	Ulkona tekeminen, retket, eväät		
Kuvassa lapsi on haravoi- massa kerhon pihalla	Toiminnallisuus, tekeminen, autta- minen		
Kuvassa lapsi on piirtä- mässä pöllöä kerholla	Kädentaidot, itsensä ilmaisu kuvalli- sin keinoin		
Kuvassa lapsi potkulautai- lee koulun jumppasalissa	Liikkumisen ilo, toiminnallisuus		

Yläkäsitteet	Haastatteluista poimittua tietoa	Haastattelujen teemoittelu	Tulkinta	Vaikutus eli kuvataan toiminnalla aikaan saatu muutos lap- sissa ja nuorissa	Tulos Mitä voimaannuttava työ- ote erityislasten ja -nuor- ten toiminnassa on?
1 Vahvuudet, sisäi- sen voimantunteen vahvistaminen	Oletko sä omasta mielestä taitava leikkijä? "Joo"	Taitava leikkijä omien taitojen löy- tyminen	Lapsi on löytänyt itsestään taitoja	Omien taitojen avulla si- säinen voiman tunne vah- vistuu	Tuetaan lasten ja nuorten omien vahvuuksien, taito- jen löytymistä mielekkään tekemisen avulla.
	Mistä muusta sä tykkäät kerhossa kuin piirtämi- sestä? "Palapeleistä". Onko muita asi- oita mistä tyk- kää? "Leikkiä"	Piirtäminen, pala- pelit, leikki Mielenkiinnonkoh- teiden löytyminen	Lapsi on löytänyt useita mielenkiin- non kohteita ker- hossa ollessaan	Mielekkään tekemisen avulla sisäisen voiman tunne vahvistuu	Yhteisöllisyyden ja osalli- suuden tunne sekä sosiaa- liset taidot vahvistuvat

	<p>Mikä saa sinut kerhossa hyvälle mielelle muu kuin haravointi? ”Kaikkien kanssa oleminen ja nuorten illat”</p>	<p>Haravointi, kaikkien kanssa oleminen ja nuorten illat</p> <p>Yhdessä tekeminen, sosiaaliset taidot ja yhteisöllisyys</p>	<p>Kerholaiselle tulee hyvä olo kavereiden kanssa yhdessä olosta ja tekemisestä.</p>	<p>Yhteisöllisyyden ja osallisuuden tunne sekä sosiaaliset taidot vahvistuvat</p>	
	<p>Minkälaisia vahvuuksia sä olet löytänyt itsestäsi? ”Iloisuutta ja siten sinnikkyyttä”</p>	<p>Iloisuus, sinnikkyys</p> <p>Vahvuuksien löytäminen, sanoittaminen</p>	<p>Omien vahvuuksien löytymistä ja sanoittamista</p>	<p>Omien vahvuuksien löytäminen lisää itsetietoisuutta ja minäpystyvyyden tunnetta</p>	
	<p>Mitä vahvuuksia sinulla on? Missä sä oot hyvä? ”Musiikin kuuntelussa” Musiikin kuuntelussa. Missä muussa asiassa oot hyvä? ”Autoilla leikkimisessä” Missä muussa olet hyvä? ”Youtubettamisessa”</p>	<p>Musiikin kuuntelu, autoilla leikkiminen, youtubettaminen</p> <p>Omien taitojen/vahvuuksien löytyminen</p>	<p>Omien taitojen löytymistä ja sen sanoittamista</p>	<p>Omien taitojen löytymisen avulla minäpystyvyyden vahvistuminen</p>	

	<p>Missä sä oot hyvä? "Siinä, kun saa kytkettyä noi (musiikkilaitteet)".</p>	<p>Musiikkilaitteiden kytkeminen</p> <p>Omien vahvuuksien löytyminen</p>	<p>Omien taitojen/osaamisen/mielenkiinnon kohteiden löytyminen</p>	<p>Minäpystyvyys ja onnistumisen kokemusten lisääntyminen</p>	
	<p>Kerroppas mitä vahvuuksia sinulla on? "Iloinen Oppimisen ilo. Auttaa toisia."</p>	<p>Iloinen, oppimisen ilo, toisten auttaminen</p> <p>Vahvuuksien löytyminen</p>	<p>Omien vahvuuksien löytyminen</p>	<p>Vahvuuksien löytymisen myötä minätietoisuus lisääntyy</p>	
	<p>Mitäs vahvuuksista löytyy? "Ainakin sinnikkyyttä ja sisukkuutta, oppimisen iloa ja huumorintajua ja sitten itsesääätelyä ja ystävällisyyttä Ja rehellisyyttäkin"</p>	<p>Sinnikkyys, sisukkuus, oppimisen ilo, huumorintaju, itsesääätely, ystävällisyys, rehellisyys.</p> <p>Omien vahvuuksien löytyminen ja sanoittaminen</p>	<p>Omien vahvuuksien löytyminen</p>	<p>Vahvuuksien löytymisen myötä minätietoisuus lisääntyy</p>	
	<p>Missä oot hyvä? "heppatalli"</p>	<p>Heppatalli</p> <p>Oman harrastuksen/mielenkiinnon kohteiden löytyminen</p>	<p>Oman harrastuksen/mielenkiinnon kohteiden löytyminen</p>	<p>Itselle mielekkään tekemisen löytäminen</p>	

	Mistä sä tuut hyvälle mielelle? "Siitä kun menee ulos"	Ulkoilu Hyvä mieli	Myönteiset tunteet	Arvostuksen tunne	
	Missä olet omasta mielestä hyvä? "Oon hyvä pelaamisessa"	Pelaamisessa Omat taidot	Myönteiset tunteet ja kokemukset	Arvostuksen tunne	
	Missä sinä olet hyvä? "Harrastuksissa" Joo, mutta täällä kerhossa? "Musakerho"	Harrastuksissa ja musakerhossa Omien taitojen löytäminen	Omien taitojen löytäminen	Osaamisen	
2 Osallisuus ja sosiaaliset taidot	Mikä on ollut täällä kerhossa tärkeintä sulle? "No kaikki... eli toi kaikkien kanssa oleminen ja aikuiset"	Kaikkien kanssa oleminen ja aikuiset Merkityksellisyys	Sosiaaliset suhteet	Yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuvat kerhossa	Osallisuutta, kaveritaitojen oppimista ja sosiaalisia taitoja tuetaan ja opitaan yhdessä tekemällä. Yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuvat kerhossa
	Mikä saa sinut hyvälle mielelle kerhossa? "Hyvät kaverit" Hyvät kaverit ja soittaminen.	Kaverit, musan soittaminen, reissut Yhdessä tekeminen	Kaverit ja yhdessä tekeminen ovat merkityksellisiä	Yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunne vahvistuvat kerhossa	

	Tämä musan soit- taminen "joo" Mitä muuta? "Sitten ne reis- sut."				
	Nuorten oma juttu? nii Kerro siitä vähän enemmän? Nii et eiks me keksitty sellainen laulu... niin me keksittiin Joo Niin ja me esiin- nyttiinkin siellä	Nuorten omat jutut Ryhmään kuulumi- nen, heittäytymi- nen, luovuus	Ryhmään kuulumi- nen on nuorille tär- keätä	Yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu	
3 Oppiminen ja ko- keileminen	Mitäs sä olet op- pinut meillä ker- hossa? "Leikkimään au- toilla"	Autoilla leikkimi- nen Leikkitaidot	Leikkitaitojen oppi- minen	Luovuus kehittyy	Elämäntaitojen opettelu tulevaisuutta varten, jotta päjäisi mahdollisimman itsenäisesti
	Mitä sä oot oppi- nut kerhossa? Jo- tain uutta? "Ystävien kanssa leikkiä"	Ystävien kanssa leikkiä Kaveritaidot	Kaveritaitojen oppi- minen	Resilienssi	Resilienssitaitojen oppimi- nen Usko itseän

	<p>Sä oot oppinut ravaamaan? "Joo"</p> <p>Ja mitäs muuta oot oppinut tallitöitä? "Hoitanut heppoja"</p> <p>Hoitanut heppoja joo. Miten niitä hoidetaan? "Harjataan"</p> <p>Harjataan tukka. Ja Onks ohjaaja antanut siellä jotain erityistehävää? Osaatko sanoa, että mitä ne on ne erityistehtävät? "Vettä, shhh [näyttää käsillä suihkua]"</p> <p>Vettä olet saanut kaataa astioihin? "Joo"</p>	<p>Ravaaminen, hoitamaan hevosia, harjaamaan hevosia, kaatamaan vettä hevosille</p> <p>Uusien taitojen oppiminen, yhdessä tekeminen, ohjaajan luottamus/usko lapseen</p>	<p>Uusien taitojen oppiminen ohjaajan kannustuksella</p>	<p>Usko itseen</p>	<p>Lapsista ja nuorista kasvaa oman elämän subjekteja , toimijoita</p>
	<p>Mitä olet oppinut kerhossa?</p>	<p>Kaveritaitoja, ruoanlaittoa</p>	<p>Kaveritaitojen oppimista ja elämäntaitojen opettelua</p>	<p>Elämäntaitojen opettelua tulevaisuutta varten, jotta</p>	

	"Kaveritaitoja...ja sittenhän mä olen oppinut myös ruoantekoa ja välipalan"	Kaveritaitojen oppiminen, elämätaitojen opettelua		pärjäisi mahdollisimman itsenäisesti	
	Kerroppa mitä sä oot oppinut kerhossa? "Kelloa"	Kellon oppiminen Elämätaitojen oppiminen	Elämätaitojen opettelua	Elämätaitojen opettelua tulevaisuutta varten, jotta pärjäisi mahdollisimman itsenäisesti	
	Mitä sä oot oppinut yhdeksän vuoden aikana? "Paljon uusia asioita." Kerro joku hyvä esimerkki. "Kaveritaidot"	Kaveritaidot	Kaveritaidot		
	Mitä oot oppinut tässä matkan varrella? "No sen, että avaan suuni ja tiedän ne omat asiat tyyliin päätän. Sehän se on ollu se."	Avaan suuni, tiedän ja päätän Omien asioiden päättäminen ja mielipiteiden ilmaiseminen, vaikuttaminen	On tuettu mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämään ja päättää omista asioista	Lapsista ja nuorista kasvaa oman elämän subjekteja, toimijoita	
	Mitä sä oot oppinut kerhossa jostain uutta?	Leikki Leikkitaidot	Leikkitaitojen oppiminen		

	"Leikkiä"				
	Mitä sä oot oppinut? "Pelaamaan"	Pelaaminen Mielekäs tekeminen, sosiaalisuus	Mielekäs tekeminen on auttanut uusien taitojen oppimista	Elämässä on mielekästä sisältöä	
	Osaatko sanoa mitä oot oppinut? "Oon oppinut lukemaan"	Lukemaan oppiminen	Elämän perustaitojen oppiminen	Lapsi on oppinut elämän perustaitoja	
	Mitä uutta olet kerhossa oppinut tai saanut tehdä. Leikkiä, tehdä palapeliä kanssa	Leikki, palapelit	Leikkitaidot	Leikkitaitojen oppimista	
4 Ohjaajilta saamatuksi	No onko jotain missä sinua on aikuiset täällä auttanut, joku asiassa sinua autetaan ja sinulle tulee hyvä mieli? "Palapelissä"	Palapelissä	Aikuiset ovat olleet läsnä lapselle esim. palapelin rakentamisessa	Lapsi on saanut ohjaajalta läsnäoloa, aikaa ja yhdessä tekemistä	Elämähallintaidot kehittyvät, kun lapset/nuoret saavat tukea, apua, läsnäoloa ja aikaa aikuiselta, johon he voivat luottaa.
	Onko siinä aikuiset auttanut sinua? "On. Ja sittenhänmä olen oppinut	Ruoanteko ja välipala	Aikuiset ovat auttaneet arkisten taitojen oppimisessa	Tulevaisuuden kannalta tärkeiden taitojen oppiminen	

	myös ruoantekoa ja välipalan”				
	Mitä hyvää on aikuisten kanssa? ”No saa käydä ohjaajan ja kaverin kanssa lenkillä.”	Lenkillä aikuisen kanssa käyminen	Aikuisilla on aikaa käydä lenkillä	Minua kuullaan, olen tärkeä ja arvokas, kun aikuinen on antanut aikaa ja tehty asioita yhdessä.	
	Missä asioissa ohjaajat on sinua auttanut täällä kerhossa? ”Kengät jalkaan” Kengät jalkaan. No se nyt totta. Missä muussa? ”Kotiin lähtemisessä ja siivoamisessa.” Tarkoitatko lelujen siivoamisessa? [nyökkäys]	Kenkien jalkaan laittamisessa, kotiin lähtemisessä ja lelujen siivoamisessa	Aikuiset ovat auttaneet pienten arkisten asioiden opettelussa	Minäpystyvyyden tunne vahvistuu	
	Missä ohjaaja on auttanut sua, että sä oot saanut meiltä tukea? ”Jos joku vaikee tekeminen, uus tekeminen.”	Vaikea tai uusi tekeminen	Ohjaajat ovat auttaneet haasteiden yli pääsemisessä ”selviän hankalista tilanteista”	coping skills- taidot kehittyvät	

	<p>Mitenkä me ohjaajat ollaan autettu sua uusien asioiden edessä? ”Tääkin keskustelu yksi osatekijä siinä. Ja onhan ne saduttelutkin vähän niin ku ollu sitä myöskin.” kotitaloushommat ja astiat. Ne muistan. Elämän asioita niinku”</p>	<p>Keskustelut, saduttelut, kotitaloushommat ja astioiden laittaminen eli elämän asioita.</p>	<p>Ohjaajat ovat keskustelleet ja tukenneet elämäntaitojen oppimisessa sekä auttaneet löytämään omia mielenkiinnon juttuja</p> <p>”saan apua, tukea, kun sitä tarvitsen”</p>	<p>Lapsi saa apua ja tukea läheltä, luotettavalta aikuiselta</p> <p>Omien juttujen löytämisen myötä hyvinvointi ja terveys paranee</p>	
	<p>Mistä muusta sulle tulee hyvä mieli kuin kavereista ja hepoista? [näyttää omaa kuvaa, jossa ohjaaja mukana]</p>	<p>kaverit, hepat, ohjaaja</p>	<p>Ohjaaja on auttanut uusien asioiden löytämisessä. Ohjaaja on tärkeä henkilö lapselle.</p>	<p>Elämässä on kodin ulkopuolisia aikuisia, jotka tukee ja auttaa uusien mielenkiintoisten asioiden löytämisessä</p>	
<p>5 Toimintaympäristö</p>	<p>Onko sulla muita hyviä ystäviä kerhossa? [mainitsee kaksi pojan nimeä]</p>	<p>Ystävät</p> <p>Sosiaalinen ympäristö</p>	<p>Sosiaalinen ympäristö</p> <p>Ystävät ovat tärkeitä</p>	<p>Sosiaalisella ympäristöllä eli ystävillä on lasten ja nuorten hyvinvointiin suuri vaikutus</p>	<p>Toiminnallinen ympäristö vahvistaa toimijuutta, antaa mahdollisuuden valita oman mielenkiinnon mukaan, aktivoi</p>

	<p>Mikä saa sinut kerhossa hyvälle mielelle? "Oli kiva levätä"</p>	<p>Lepääminen</p> <p>Mahdollisuus lepoon, rauhoittumiseen ja rentoutumiseen</p>	<p>Ympäristö sellainen, jossa on mahdollisuus lepoon</p>	<p>Levänyt lapsi jaksaa leikkiä, keskittyä ja tehdä asioita vielä koulu ja kerhopäivän jälkeenkin</p>	<p>osallistumaan ja mahdollistaa niin rauhoittumisen kuin leikinkin</p> <p>Sosiaalinen ympäristö, kaverit ja yhdessä tekeminen vahvistaa lapsen/nuoren yhteenkuuluvuuden tunne.</p>
	<p>Mistä muusta sä tykkäät kerhossa kuin piirtämisestä ? "Palapeleistä" Mitä sinä tykkäät tehdä siellä salissa muuta? "Potkia palloa"</p>	<p>Piirtäminen, palapelit, pallon potkiminen</p> <p>Toiminnallinen/virikkeellinen ympäristö</p>	<p>Toiminnallinen ja virikkeellinen ympäristö</p>	<p>Toiminnallinen ja virikkeellinen ympäristö aktivoi osallistumaan ja tekemään</p>	
	<p>Mistä sä tykkäät kerhossa eniten? "Palapelin teko" Palapelin teko ja ne retket, niinkö? "[nyökkää]"</p>	<p>Palapelit, retket</p> <p>Virikkeellisyys</p>	<p>Virikkeitä ja mahdollisuuksia on paljon</p>	<p>Lapsen/nuoren toimijuus vahvistuu, antamalla mahdollisuuksia valita ja tarjoamalla eri vaihtoehtoja</p>	
	<p>mikä muu asia saa sut kerhossa hyvälle mielelle kun tuo laulamisen? Läksyt, jos niitä on ja tällaiset</p>	<p>Läksyt, laulaminen, keskustelut tärkeistä asioista, mun asioista kiinnostunut</p>	<p>Ohjaajat ovat kiinnostuneita lapsen/nuoren asioista</p>	<p>Lapselle tulee hyvä mieli, kun ohjaajat ovat kiinnostuneita hänelle tärkeistä asioista</p>	

	asiat, missä näitä mun asioita kyselään vaikka nää meidän nää keskustelut nääkin on tärkeitä niinku, et tietää mitkä on ne omat asiat.	läsnäolo, pysähtyminen Hyvä mieli, itselle tärkeistä asioista, kun ollaan kiinnostuneita			
	Mitkä ovat mukavia asioita, mitä tykkäät tehdä kerhossa? "Kaverin kanssa" Leikkiä kaverin kanssa, joo. [Mainitsee toisenkin kaverin].	Kaverit Sosiaalinen ympäristö	Sosiaalinen ympäristö on merkityksellinen "kuulun porukkaan ja minulla on ystäviä"	Lapsen/nuoren perustarve eli yhteenkuuluvuuden tunne tulee tyydytetyksi	
	Tuleeko sinulle kavereista hyvä mieli kerhossa? [nyökkäys]	Kaverit	Sosiaalinen ympäristö		
6 Voimaantuminen	Missä asioissa olet voimaantunut kerhossa? "Olen oppinut leikkimään"	Olen oppinut leikkimään	Uuden asian oppiminen on auttanut voimaantumaan	Lapsi/nuori voimaantuu uusia asioita oppimalla	Lapsi/nuori voimaantuu uusia asioita oppimalla, osallistumalla, omia mielenkiintoisia asioita löytämällä ja tekemällä

	<p>Mikä saa sinut voimaantumaan? Tuntemaan voimakkaaksi, vahvaksi? "[näyttää hauista] Potkia. Koreja." Onko jotain muuta? "Jumppaa"</p>	<p>Jumppa, pallon potkiminen ja korien heittäminen</p>	<p>Omien mielenkiintoisten asioiden tekeminen on auttanut voimaantumaan</p>	<p>Lapsi/nuori voimaantuu omia mielenkiintoisia asioita tekemällä</p>	
	<p>Mikä saa sinut voimaantumaan kerhossa? "Kaverit"</p>	<p>Kaverit</p>	<p>Kaverit ovat auttaneet voimaantumaan</p>	<p>Lapsi/nuori voimaantuu omia mielenkiintoisia asioita tekemällä</p>	
	<p>Mikä saa sut voimaantumaan täällä kerhossa? "Ainakin se musakerho, kun sitä oli silloin."</p>	<p>Musakerho</p>	<p>Oman jutun löytäminen on auttanut voimaantumaan</p>	<p>Lapsi/nuori voimaantuu löytämällä omia juttuja</p>	
	<p>Mikä saa sinut voimaantumaan kerhossa? "Eväsretki"</p>	<p>Eväsretket</p>	<p>Tekemiset on voimaannuttaneet</p>	<p>Lapsi/nuori voimaantuu tekemällä asioita ja osallistumalla</p>	

Matriisi ohjaajien aineiston ala-, ylä-, pää- ja yhdistävistä luokista

1 Vahvuudet ja sisäisen voimantunteen vahvistaminen

<p>Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista</p> <p>Pelkistettyjen ilmausten ryhmitely</p>	<p>Alaluokat</p>	<p>Yläluokat</p>	<p>Pääluokat</p>	<p>Yhdistävä luokka</p>
<p>1. Miten positiiviseen pedagogiikkaan pohjautuva toiminta näkyy käytännössä? Tekemisen suunnittelu Tekemiseen vaikuttaminen Toiveet Tavoitteiden asettaminen Voimavarat Yksilölliset kehittämiskohteet Haasteita pilkotaan pienemmiksi opittaviksi asioiksi Kaverisuhteisiin kannustaminen Oman toiminnan arviointia positiivinen ilmapiiri</p>	<p>Lapsen ja nuoren: Yksilöllisten tavoitteiden asettaminen ja pienemmiksi tavoitteiksi pilkkominen Toiminnan suunnittelu Toiveet Oman toiminnan arviointi Voimavarat Sos.suhteiden kannustaminen</p>	<p>Yksilöllisten tavoitteiden asettaminen Toiminnan suunnitteluun ja arviointiin osallistuminen Sos. suhteiden tukeminen Positiivinen, kannustava, avoin ja vahvuuksia vahvistava ilmapiiri</p>	<p>Tavoitteellisuus Osallisuus ja vaikuttaminen Sosiaaliset suhteet Myönteinen ilmapiiri Vahvuustyöskentely Ohjaajan ihmiskäsitys Pienryhmätoiminta</p>	<p>Voimaantumisen kehrä ja loogiset tasot</p> <p>Toiminta on tavoitteellista, lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksia, osallisuutta, vahvuuksia ja sosiaalisia suhteita vahvistavaa. Ohjaajien työskentelyote on merkityksellinen</p>

<p>avoin ilmapiiri</p> <p>Kerholaiset osaavat kertoa omista Vahvuuksista Vahvuuksien hyödyntäminen uuden Oppimisessa Tuetaan vahvuuksien löytymistä Rohkaistaan löytämään omat jutut</p> <p>Positiivisen kautta Kannustaminen uusien asioiden kokeilemiseen ja omien ajatusten esille tuomiseen Ohjaajan asenne Ongelmien yli näkeminen Diagnoosien yli näkeminen Työote, jossa osallistetaan lapsia ja nuoria Onnistumisten/osaamisen huomaamisena</p> <p>Pienryhmätoiminta Toiminnan järjestäminen mielenkiinnon kohteiden mukaan Uudet kokemukset Mahdollisuuksien näkeminen Tuetaan mielenkiinnonkohteiden löytymistä</p>	<p>Positiivinen ja avoin ilmapiiri</p> <p>Kerholaiset osaavat kertoa omista vahvuuksista Vahvuuksien hyödyntäminen uuden oppimisessa Tuetaan vahvuuksien löytymistä Rohkaistaan löytämään omat jutut Yksilöllisten vahvuuksien huomioiminen Puheessa ja toiminnassa vahvuuksien kautta</p> <p>Positiivisen kautta ohjaaminen Kannustaminen uusien asioiden kokeilemiseen ja omien ajatusten esille tuomiseen Ohjaajan oma asenne Ongelmien yli näkeminen Diagnoosien yli näkeminen Työote, jossa osallistetaan lapsia ja nuoria</p>	<p>Vahvuuksien tunnistaminen ja vahvistaminen</p> <p>Ohjaajan asenne</p> <p>Ongelmien ja diagnoosien yli näkeminen</p> <p>Pienryhmätoiminta</p> <p>Uudet mahdollisuudet ja kokemukset</p>	<p>Tarjoumat</p>	
--	---	---	------------------	--

	<p>Onnistumisten/osaamisen huomaamisena</p> <p>Pienryhmätoiminta Uudet kokemukset Mahdollisuuksien näkeminen Tuetaan mielenkiinnonkohteiden löytymistä</p>			
<p>2. Millaisia vaikutuksia sillä on ollut kerholaisiin?</p> <p>Onnistumisen kokemukset Uskoa itseen Mahdollisuus olla oma itsensä Askeleita itsenäistymisessä Omien vahvuuksien löytymistä Mielenkiinnonkohteiden löytymistä Harrastusten löytymistä Vastuunottaminen omasta elämästä Vahvuuksien hyödyntäminen uuden oppimisessa Omien onnistumisten huomaaminen</p>	<p>Alaluokat:</p> <p>Onnistumisen kokemukset Uskoa itseen Mahdollisuus olla oma itsensä Askeleita itsenäistymisessä Mielenkiinnonkohteiden löytymistä Harrastusten löytymistä Vastuunottaminen omasta elämästä Vahvuuksien hyödyntäminen uuden oppimisessa</p>	<p>Yläluokat:</p> <p>Onnistumisia Itsensä hyväksymistä Vastuun ottamista Itsenäistymistä Harrastuksen löytymistä Vahvuuksia Uusien asioiden oppimista</p>	<p>Pääluokat:</p> <p>Perusoikeus olla oma itsensä Myönteiset kokemukset Itsenäistymiseen liittyvät taidot vastuunottaminen Harrastus</p>	<p>Yhdistävä luokka</p> <p>Toimijuuden toteutuminen, itsenäistymiseen ja autonomiaan liittyvien tuen tarpeiden tunnistaminen ja vahvistaminen</p>

2 Osallisuus ja sosiaaliset taidot

<p>1. Miten kerholaiset sitoutetaan kerhotoimintaan? Ystävät Yhteisö- meidän oma kerho Kokevat olonsa turvalliseksi Pitkällä aikavälillä sitoutuminen Pienryhmätoiminta Mielekäs vapaa-ajantoiminta Otetaan mukaan kerhon Aska- reisiin -vastuutehtävät Järjestämällä toimintaa, jossa haluavat olla mukana Pääsevät vaikuttamaan sisäl- töön Säännöt opitaan ja sovitaan yh- dessä Toiminnan suunnittelu Toiveiden kuuleminen Palautteiden kysyminen Mitä haluaisi oppia</p>	<p>Ystävät Yhteisö Turvallisuuden tunne Sitoutuminen pitkällä ai- kavälillä Pienryhmätoiminta Vastuutehtävät Säännöt opitaan ja sovi- taan yhdessä Toiminnan suunnittelu toiveiden mukaista Palautteiden kysyminen</p>	<p>Ystävät ja Ottamalla kaikkeen toi- mintaan mukaan (säännöt, toiveet, suun- nittelu, pienryhmätoi- minta, vastuutehtävät) Yhteisö Turvallisuuden tunne</p>	<p>Yhteenkuuluvuuden tunne Turvallisuuden tunne Aika</p>	<p>Yhteydentunteen ja turvallisuuden tunteen voimistamisen avulla</p>
<p>2. Miten he asettavat itse ta- voitteita itselleen? Vastuuttaminen Unelmat ja miten saavutetaan ne</p>	<p>Vastuuttaminen Unelmat Taidot Valinnat</p>	<p>Vastuu omista asioista Unelmat Taidot Valinnat</p>	<p>Vapaus Autonomia Taidot Päämäärätietoisuus</p>	<p>Vapauden ja perusvoi- man tunteen voimista- minen</p>

<p>Taitojen/valintojen miettiminen Itse tavoitteiden pohtiminen yhdessä ohjaajien, perheiden ja kerholaisten kanssa Tavoitteiden näkyväksi tekeminen tavoitteiden toteutumisen arviointi Oppimisen myötä muuttuu</p>	<p>Tavoitteiden näkyväksi tekeminen, seuranta ja arviointi</p>	<p>Tavoitteiden näkyväksi tekeminen, seuranta ja arviointi</p>		
<p>3. Miten kerholaisten mahdollisuutta valita asioita on tuettu? Paljon vaihtoehtoja Pienryhmätoimintaa Vahvuudet Toiveita kuunnellaan ja toteutetaan mahdollisuuksien mukaan Kannustaminen Autettu löytämään omia mielenkiinnon kohteita</p>	<p>Vaihtoehtoja Pienryhmätoimintaa Vahvuudet Toiveet Mielenkiinnonkohteet Kannustaminen</p>	<p>Tarjoamalla vaihtoehtoja Toiveiden ja mielenkiinnonkohteiden huomioiminen Kannustamalla</p>	<p>Valinnan vapaus Vahvuudet Tahtotila</p>	<p>Perusvoiman, vahvuuden ja vapauden tunteen voimistaminen</p>
<p>4. Mihin kaikkeen toimintaan lapsella on mahdollisuus osallistua? Retkeillä, askarrella, ulkoilla, osallistua harrastustoimintaan, musiikkia, leivontaa, arjen askareita, yökerho, peli-illat,</p>	<p>Askartelu, ulkoilu, harrastustoiminta, leivonta, yönyökerho, peli-illat, ryhmätoiminta, askartelu, nuorten iltapäivät, musakerho, heppakerho ja retkiryhmiä</p>	<p>yksilöllinen tekeminen päivittäiset askareet mahdollisuus kokeilla ja löytää oma juttu</p>	<p>Ilo, elämästä nauttiminen Luovuus Virikkeellinen ympäristö</p>	<p>Ympäristön vaikutus</p>

ryhmätoimintaa, askartelu, nuorten iltapäivät, musakerhoa, heppakerhoa ja retkiryhmiä Päivittäiset toiminnot Yksilöllinen mielekäs tekeminen Monipuoliset mahdollisuudet kokeilla eri asioita	Päivittäiset toiminnot Yksilöllinen tekeminen Mahdollisuus kokeilla	Liikunta, musiikki, ilmaisuus, kädentaidot, toiminnalliset tekemiset		
--	---	--	--	--

3 Ohjaajalta saama tuki

1 Miten kerholaisten oppimista ja osaamista voidaan laajentaa toiminnan avulla? Ympäristö Tarjoamalla monipuolista toimintaa Kehittämällä omaa osaamistaamme	Ympäristö Monipuolinen toiminta Kehittyvä työyhteisö	Toimintaympäristö Myönteinen työympäristö	Ympäristö	Ohjausprosessien ja toimintaympäristön tuntemus
2 Miten kerhossa on luotu sellainen ilmapiiri, jossa kokeileminen, oppiminen, yrittäminen ja epäonnistuminen on sallittua?	Myönteinen ilmapiiri Turvallinen ilmapiiri Ohjaajien esimerkki	Myönteinen ilmapiiri Luotettava ilmapiiri Rohkaiseva ilmapiiri	Empatia Emootiot	Lapsen ja nuoren kokonaisvaltainen huomioiminen

<p>Positiivinen ilmapiiri Kannustava ilmapiiri Turvallinen Salliva uusien asioiden kokeilemiseen Luottamus Rohkaistaan Ohjaajan esimerkki kaikki saavat olla sellaisia kun on Harjoitellaan uusia asioita Ei paineita</p> <p>Tunteista puhutaan Asioita sanoitetaan ja puhutaan Epäonnistumisen tunteet sallittuja</p> <p>Autettu ylittämään itseään Tavoitteiden uudelleen asettaminen Yksilöllinen huomioiminen Kannustetaan kokeilemaan ja tekemään Aktiivisesti mukana Mahdollisuus kokeilla ensin itse</p>	<p>Olla oma itsensä</p> <p>Ei paineita</p> <p>Tunteiden käsitteleminen</p> <p>Itsensä ylittäminen</p> <p>Tavoitteiden asettaminen</p> <p>Yksilöllinen huomioiminen Kannustaminen Aktiivisuuden Mahdollisuus kokeilla ensin itse Taitojen miettiminen</p> <p>Vahvuuksien huomioiminen</p>	<p>Emootiot</p> <p>Persoonallisuus</p> <p>Oppiminen</p> <p>Usko itsen ja omiin mahdollisuuksiin</p> <p>Vahvuudet</p> <p>Taidot</p> <p>Aktiivisuuden herättäminen</p>	<p>Kykyuskomukset</p>	<p>Ohjaaja päämääriin suuntaaja, havahduttaja, kannustaja ja motivoija,</p>
---	--	--	-----------------------	---

Ohjataan miettimään realistisesti omia taitoja				
Vahvuuksien huomioiminen				

4 Oppiminen ja kokeileminen

<p>Miten ohjaaja toiminnallaan vahvistaa/tukee kerholaisen esim. itsetuntemusta, pettymyksen sietämistä, empatiakykyä, itsesäätelyä, oman toiminnanohjausta ja osallisuutta?</p> <p>Lapsen toiveet huomioitu Antaa kokeilla ohjaaja esimerkkinä Voimaannuttavalla työotteella Empatiakyky Tunteiden sanottaminen Luja Lempeä Kannustaa Turvallinen Läsnä</p>	<p>Toiveiden huomioiminen</p> <p>Esimerkillisyys</p> <p>Empatiakyky</p> <p>Antaa kokeilla</p> <p>Tunteiden huomioiminen</p> <p>Kannustava</p> <p>Turvallinen</p> <p>Läsnä</p> <p>Kommunikointi</p>	<p>Toiveet</p> <p>Esimerkillisyys</p> <p>Vuorovaikutus</p> <p>Myönteinen ilmapiiri</p> <p>Kannustava ilmapiiri</p> <p>Turvallisuuden tunne</p> <p>Emootiot</p> <p>Empatiakyky</p>	<p>Kommunikointi ja vuorovaikutus</p> <p>Toiminta</p> <p>Ohjaava interventio</p>	<p>Viestintä- ja ymmärrysvalmiudella</p> <p>Toiminnalla, jolla pyritään vastavuoroisuuden ja voimaisuuden lisäämisellä</p>
---	--	---	--	--

Keskustelut Käytännön esimerkit Kyselee Havainnoi Onnistumisten huomaaminen Rajaamista Puuttumista Vahvaa tukemista Aito kiinnostus kaikki tunteet sallittuja Toiminnallisin keinoin Tunteiden sanoittaminen Rohkaisee kokeilemaan osallisuuden tukeminen Miten itse toimit Mitä mieltä itse olet Haastetaan Tilaa oivaltaa Yksilölliset, sopivat tavoitteet Toiminnan mielekkyys motivaation nostaminen	Havainnoi Onnistumisten huomaaminen Rajaaminen Vahva tuki Aito kiinnostus Toiminnallisin keinoin rohkaisee kokeilemaan osallisuuden tukeminen Haastaminen Tilaa oivaltaa Yksilölliset tavoitteet Mielekäs toiminta Motivaation herättely	Sisäisen motivaation herättäminen Läsnäolo Rohkaisu Päämäärät		
--	--	--	--	--

5 Toimintaympäristö

<p>1. Minkälaisilla menetelmillä tai keinoilla mahdollistetaan kerholaiselle onnistumisen kokemuksia sekä vahvistetaan innostuneisuutta?</p> <p>Kokeiluja Avoimuutta Kannustaminen Vahvuuspedagogiikan periaatteet jälkeenpäin asioiden tarkastelu vahvuuksien löytäminen Kerholaisen mielenkiinnon löytäminen Monipuolinen tekeminen Kannustaminen Mukana oleminen Tsemppaus Mahdollisuuksia onnistua Välitavoitteet Välietapit Onnistumiset Edistymiset Motivaation ylläpitäminen mahdollisuuksia onnistua Mielekäs toiminta Vaihtoehtojen tarjoaminen</p>	<p>Avoimuus Vahvuuspedagogiikan periaatteet Arviointi Mielenkiinnon kohteiden löytäminen Monipuolinen toiminta Kannustaminen Läsnäolo Motivaation ylläpitäminen Mielekäs toiminta Valinnan mahdollisuus Taidot Kehitystason huomioiminen Tavoitteet, väli</p>	<p>Identiteetti Taidot Päämäärät Valinnat Uskomukset Motivaatio Ympäristö Arviointi</p>	<p>Vapauden tunne Sisäisen voiman tunne Turvallisuuden tunne Ohjaava ympäristö</p>	<p>Ympäristöllä, jossa vahvistuu vapauden, sisäisen voimantunteen ja turvallisuuden tunne</p>
---	---	---	---	---

Lapsen taidot Kehitystaso Sopiva vaatimustaso iloitaan onnistumisista Välitavoitteet Uskotaan siihen, että Kerholaiset pystyvät itse	Uskoa			
2. Minkälaista osaamista ohjaajalta vaaditaan? Yhteistyötaidot Avoimuus Empatiakyky Kyky nähdä asiat laajasti yksilön ohjaamistaitoja Rhmänohjaustaitoja Heittäytymiskyky Empaattisuus Tiukka Tilannetajua Tunneälyä Huumorintajua Sopeutumiskykyä Mahdollisuuksien etsiminen Haasteiden tunnistaminen Vahvuuksien tunnistaminen Omien toiveiden kuuleminen	Yhteistyötaidot Avoimuus Empatiakyky Näkökulmanottokyky Ohjaustaidot Heittäytyminen Tilannetajua Tunnetaidot Huumorintaju Sopeutumiskykyä	Empatiakyky Vahvuudet Ohjaustaidot Mahdollistava toiminta	Voimavarojen tunnistaminen Yhteistoiminta	Voimavaraistava toiminta

Osata nähdä lapsen potentiaali Ohjataan yksilöllisesti Itse esimerkkinä	Mahdollisuuksien etsiminen Haasteiden tunnistaminen Vahvuuksien tunnistaminen Toimintakyvyn edistäminen Esimerkillisyys			
---	---	--	--	--

6 Voimaannuttava työote

1. Mitä Erlassa tarkoittaa voimaannuttava työote? Lapsen edun näkeminen Hyvän näkemistä vaikeissa- kin ajoissa Yhteistyötä Kannustetaan kokeilemaan Taitojen huomaaminen Kehittämiskohtien huomaaminen Tavoitteiden miettiminen Haaveilu Uskoa itseen ja kykyihin	Lapsen edun näkeminen Hyvän näkemistä vaikeis- sakin ajoissa yhteistyötä Kannustaminen Taidot Tavoitteet Haaveilu Uskoa itseen ja kykyihin Lapsen osallisuus omasta elämästä Itsetuntoa Itsetuntemusta Pystyvyyden kokemus	Taidot Tavoitteet Vastuullisuus omasta elä- mästä Voimavarojen huomioimi- nen Itseohjautuvuus Usko omaan kykyihin	Valtaistaminen Ohjaajan ammatillinen osaaminen Työyhteisö voimaantu- misen mahdollistajana	Valtaistava ja voimaannuttava työote
--	---	--	--	--------------------------------------

<p>Lapsen osallisuus omasta elämästä Itsetuntoa Itsetuntemusta Pystyvyyden kokemus Päämäärien saavuttaminen Vahvuuksien huomaaminen Vastuun ottaminen</p> <p>Voimavara- ja vahvuuskeskeisyys lämpö välittäminen inhimillisuus kannustaminen vuorovaikutus osallistaminen halu tehdä tätä työtä työn mielekkyys oman osaamisen kehittämistä Tasapuolinen kohtelu Esimiehen tuki Positiivinen palaute Tehdään yhdessä muutakin kuin työtä Eri koulutustaustat rikkaus Asioiden purkamista Toisten tukemista</p>	<p>Päämäärien saavuttaminen Vahvuuksien huomaaminen Vastuun ottaminen</p> <p>Voimavara ja vahvuuskeskeisyys empatiakyky vuorovaikutustaidot halu tehdä tätä työtä työn mielekkyys</p> <p>Työyhteisö Tasapuolinen kohtelu Esimiehen tuki Positiivinen palaute Tehdään yhdessä muutakin kuin työtä Eri koulutustaustat rikkaus Asioiden purkamista Toisten tukemista</p>	<p>Toimijuuden vahvistaminen</p> <p>Empatiakyky</p> <p>Voimavaraistava ohjaaminen</p> <p>Ammatillista kasvua innoittava työyhteisö</p>		
---	---	--	--	--

